



CJAS

Cappadocia Journal of Area Studies

Cilt / Volume 4

Sayı / No 2

Aralık / December 2022

ISSN: 2717-7254

Hikmet Kuran

Araştırma Makalesi / Research Article

The ecofascist legacy of the Nazis: historical roots of far right ecologies

Ahmet Sapmaz

Araştırma Makalesi / Research Article

Türkiye-Birleşik Krallık ilişkilerinin güvenlik ve savunma sanayi boyutu

Şafak Oğuz

Bilal Karabulut

Araştırma Makalesi / Research Article

The rise of Shanghai Cooperation Organization in Central Asia: is it tool of cooperation or competition between Russia and China on Turkic States?

Ahmet Çelik

Araştırma Makalesi / Research Article

ABD'nin Soğuk Savaş'tan itibaren Afrika politikasına dair değerlendirme

Özgür Nuhut

Araştırma Makalesi / Research Article

Bir bilim insanı, diplomat, devrimci ve siyasetçi olarak Dr. Hu Shih'in hayatı

Burcu Ermeydan

Yayın Değerlendirmesi / Book Review

Lopez-Lucia, Elisa and Frank Mattheis (eds). The Unintended Consequences of Interregionalism: Effects on Regional Actors, Societies and Structures. Abingdon, Oxon; New York, NY: Routledge, 2021. 242 pp.

Müjgan Işık

Yayın Değerlendirmesi / Book Review

Andrew Salmon, Kore Nasıl Kore Oldu?, (Modern Korea: All That Matters), İngilizce Aslından Çeviren: Cansen Mavituna, Metropolis Yayıncılık, İstanbul 2020. 152 s.

İçindekiler / Table of Contents

<i>Halil Burak Sakal, Poyraz Çini</i>	Giriş / Introduction Takdim	134-135
<i>Hikmet Kuran</i>	Araştırma Makalesi / Research Article The ecofascist legacy of the Nazis: historical roots of far right ecologies	136-151
<i>Ahmet Sıpmaz</i>	Araştırma Makalesi / Research Article Türkiye-Birleşik Krallık ilişkilerinin güvenlik ve savunma sanayi boyutu	152-174
<i>Şafak Oğuz Bilal Karabulut</i>	Araştırma Makalesi / Research Article The rise of Shanghai Cooperation Organization in Central Asia: is it tool of cooperation or competition between Russia and China on Turkic States?	175-193
<i>Ahmet Çelik</i>	Araştırma Makalesi / Research Article ABD'nin Soğuk Savaş'tan itibaren Afrika politikasına dair değerlendirme	194-216
<i>Özgür Nuhut</i>	Araştırma Makalesi / Research Article Bir bilim insanı, diplomat, devrimci ve siyasetçi olarak Dr. Hu Shih'in hayatı	217-242
<i>Burcu Ermeýdan</i>	Yayın Değerlendirmesi / Book Review Lopez-Lucia, Elisa and Frank Mattheis (eds). The Unintended Consequences of Interregionalism: Effects on Regional Actors, Societies and Structures. Abingdon, Oxon; New York, NY: Routledge, 2021. 242 pp.	243-246
<i>Müjgan Işık</i>	Yayın Değerlendirmesi / Book Review Andrew Salmon, Kore Nasıl Kore Oldu?, (Modern Korea: All That Matters), İngilizce Aslından Çeviren: Cansen Mavituna, Metropolis Yayıncılık, İstanbul 2020. 152 s.	247-249



CJAS

Cappadocia Journal of Area Studies

Yıl: 2022
Cilt: 4 **Sayı:** 2
Aralık 2022

Sertifika no (e-ISSN): 2717-7254.

İmtiyaz Sahibi:

İlke Eğitim ve Sağlık Vakfı adına
Funda Firuz Aktan

Kapadokya Üniversitesi Yayın Komisyonu: Prof. Dr.
Vesile Şenol, Dr. Sinan Akıllı, Dr. Halil Burak Sakal

Editörler:

Dr. Tuğrul Keskin, Doç. Dr. Halil Burak Sakal
Kitap Eleştirisi Editörü: Merve Özten Yıldız
Yönetici Editör: Poyraz Çini
Yardımcı Editör: Sümeyra Demiralp
İngilizce Editörü: Colin Sutcliffe

Yayın Kurulu: Prof. Dr. Hasan Ali Karasar (Kapadokya
Üniversitesi), Prof. Dr. Erel Tellal (Ankara Üniversitesi),
Dr. Klevis Kolasi (Ankara Üniversitesi), Dr. Tuğrul
Keskin (Kapadokya Üniversitesi), Dr. Halil Burak Sakal
(Kapadokya Üniversitesi)

Bu sayının hakemleri (alfabetik sıralama): Bilal
Karabulut, Bilge Kağan Şakacı, Can Ulusoy, Ceren
Gürseler, Çağla Mavruk, Gamze Turgaylı Zengin,
Ruşen Keleş, Şafak Oğuz, Timuçin Kodaman, Valeriy
Morkva

Yönetim Yeri:

Kapadokya Üniversitesi, Sosyal ve Stratejik Çalışmalar
Uygulama ve Araştırma Merkezi 50420 Mustafapaşa
Ürgüp Nevşehir.
Telefon : (384) 353 5009 | Faks : (384) 353 5125
Eposta : cjas@kapadokya.edu.tr

Tasarım: Halil Burak Sakal



Year: 2022
Volume: 4 **No:** 2
December 2022

e-ISSN: 2717-7254.

Owner:

On behalf of the İlke Education and Health Foundation,
Funda Firuz Aktan

Cappadocia University Publications Commission: Prof.
Dr. Vesile Şenol, Dr. Sinan Akıllı, Dr. Halil Burak Sakal

Editors:

Dr. Tuğrul Keskin, Assoc. Prof. Halil Burak Sakal
Book Review Editor: Merve Özten Yıldız
Managing Editor: Poyraz Çini
Assistant Editor: Sümeyra Demiralp
English Editor: Colin Sutcliffe

Editorial Board: Prof. Dr. Hasan Ali Karasar
(Cappadocia University), Prof. Dr. Erel Tellal (Ankara
University), Dr. Klevis Kolasi (Ankara University), Dr.
Tuğrul Keskin (Cappadocia University), Dr. Halil Burak
Sakal (Cappadocia University)

Reviewers in this issue (alphabetical order): Bilal
Karabulut, Bilge Kağan Şakacı, Can Ulusoy, Ceren
Gürseler, Çağla Mavruk, Gamze Turgaylı Zengin,
Ruşen Keleş, Şafak Oğuz, Timuçin Kodaman, Valeriy
Morkva

Address:

Cappadocia University, Center for Social and Strategic
Research 50420 Mustafapaşa Ürgüp Nevşehir Turkey.
Telephone : +90 (384) 353 5009
Fax : +90 (384) 353 5125
E-mail : cjas@kapadokya.edu.tr

Design: Halil Burak Sakal



Cappadocia Journal of Area Studies (CJAS) Kapadokya Üniversitesi, Sosyal ve Stratejik Çalışmalar Uygulama ve Araştırma Merkezi tarafından yılda iki defa, altı ayda bir, Aralık ve Haziran aylarında yayımlanır.

CJAS, hakemli, bilimsel, akademik bir dergidir.

Dergide yayımlanan yazıların sorumluluğu yazarlara aittir.

Yayın değerlendirmesi/kitap incelemesi bölümündeki yazılar yayın kurulunun değerlendirmesinden sonra yayımlanır.

Dergiye yayımlanmak üzere gönderilen makaleler benzerlik taramasından geçirilir.

CJAS, sosyal ve beşeri bilimler ile ilgili bölge araştırmalarına, saha çalışmalarına ve belli bir bölgeye ilişkin güncel ve tarihi değerlendirmelere yer verir. *CJAS*, hakem değerlendirmesinden geçen orijinal araştırma makalelerini, kitap ve yayın değerlendirmelerini ve görüş makalelerini yayımlar. Dergimiz tüm dünyadan akademisyenlere yöneliktir.

Derginin yayın dili İngilizce ve Türkçedir.

Dergiye gönderilen yazılar için ücret alınmamaktadır.

CJAS'ın kullanıcıları için makale içeriklerini okuyabilir, indirebilir, kopyalayabilir, yazdırabilir, arama yapabilir ve makalelerin tam metinlerine bağlantı verebilir.

CJAS'taki tüm yayınlar Creative Commons Attribution 4.0 International License ile lisanslanmaktadır.

Makalelerin telif hakkı yazarlara aittir. Yazarlar yayın haklarına hiçbir kısıtlama olmaksızın sahiptirler.

Bu dergideki tüm yazılar açık erişim olarak sunulmaktadır.

Cappadocia Journal of Area Studies (CJAS) is published semi-annually in two issues per year (in June and December) by the Cappadocia University, Center for Social and Strategic Research.

CJAS is a peer-reviewed, scientific, and academic journal.

Authors bear all the responsibility for the articles published in the journal.

The book reviews are published after the evaluation by the Editorial Board.

CJAS screens all submitted articles using web-based plagiarism software.

CJAS publishes scholarly articles on area studies and field research in social sciences and humanities. Current and historical critical evaluations of social phenomena are encouraged. *CJAS* publishes peer-reviewed original research articles, book reviews, and review essays. The audience of the journal is the global scientific community.

The languages of *CJAS* are English and Turkish.

No publication fee is charged for submitted articles.

The readers of *CJAS* may read, download, copy, distribute, print, search, or link to the full texts of its articles.

All publications in *CJAS* are licensed by the Creative Commons Attribution 4.0 International License.

The copyright of the articles belong to the authors. The authors retain publishing rights without restrictions.

All manuscripts are published open access in this journal.

Giriş

Takdim

Halil Burak Sakal ^{1,*}, **Poyraz Çini** ^{2,*}

¹ Doç. Dr. , Kapadokya Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, Nevşehir, Türkiye. ORCID: 0000-0002-2054-5222.

² Arş. Görevlisi, Kapadokya Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, Nevşehir, Türkiye. ORCID: 0000-0003-2670-5597.

* İletişim: poyraz.cini@kapadokya.edu.tr

DOI: <http://dx.doi.org/10.38154/cjas.55>

Dergimizin 2022 yılı Aralık sayısı, altı farklı yazıya yer vermektedir. Bu sayıda, biri tarihi, üçü güncel konulara değinen, bir tanesi de biyografi formatında olan dört araştırma makalesi ve iki yayın değerlendirmesini sizlerle buluşturuyoruz.

Yazarı Hikmet Kuran olan ilk araştırma makalesi ekofaşizm kavramını konu edinmektedir. Almanya'nın geçmişte, ırkçılık ve doğa korumayı ilişkilendirme konusunda özgün bir karaktere sahip olduğunu savunan bu yazıda, aynı coğrafyada hem güçlü bir ekolojik duyarlılığının hem de tarih boyunca tanık olunan en korkunç deneyimlerden birinin gözlemlendiği vurgulanmaktadır. Kuran, kimi yazarların bu iki olgu arasında teorik bir ilişkilendirme bulunduğuna yönelik veriler öne sürdüğünü ancak durum sorgulandığı ve analiz edildiği takdirde farklı bir sonuca ulaşılacağını iddia etmektedir. Dolayısıyla Kuran'ın çalışması, faşist ideoloji ile aşırı sağ siyasetteki yeşil fikirlerin tarihine odaklanmaktadır. Bu yanlış ilişkilendirmelerin ifşa edilmesi ona göre, siyasi partilere, ideolojilere, toplumsal hareketlere ve siyasal ekolojilere yön veren günümüz aşırı sağ düşüncesinin daha iyi anlaşılabilmesine yarayacaktır.

Yazarı Ahmet Sapmaz olan ve güncel meseleleri ele alan araştırma makalelerin ilki, Türkiye ve Birleşik Krallık arası ilişkileri konu edinmektedir. Makalesinde iki ülke arasında uzun yıllardır süregelen siyasi ve ekonomik ilişkilerin günümüzde yeni bir ivme kazandığını savunan Sapmaz'a göre yakın gelecekte güvenlik ve savunma sanayii alanlarında giderek daha fazla işbirliği kurulacaktır. Buna neden olarak Sapmaz, Türkiye'nin ABD ve AB ile yakın dönemde yaşadığı sorunları işaret etmektedir. Elbette Birleşik Krallık da Brexit sonrası izlemeye başladığı bağımsız ve küresel dış ve güvenlik politikası nedeniyle yeni arayışlar içindedir.

Güncel meseleler hakkında yazılmış ikinci makalenin yazarları Bilal Karabulut ve Şafak Oğuz, Avrasya bölgesinde ekonomi, enerji ve güvenlik alanlarında etkin bir rol oynayan Şangay İşbirliği Örgütü'nü ele aldıkları yazılarında, Örgütün gücünü ve etkisini giderek artırdığını ancak gelecekteki etkinliğine dair belirsizlikler bulunduğunu belirtmektedir. Yazların cevap aradığı sorulardan biri, yakın gelecekte Rusya ve Çin arasında işbirliğinin sürmesi ya da rekabet ağırlıklı bir ilişki tesis edilmesi durumlarına göre Örgütün konumu ve işlevinin ne olacağıdır. Bir diğeri ise bu rekabet/işbirliği belirsizliğinin bölgedeki Türk Cumhuriyetlerini ne şekilde etkileyeceğidir. Oğuz ve Karabulut, Rusya ve Çin'in çıkar ahengi yaşadığı dönemlerde bölgede daha istikrarlı bir yapı oluştuğunu ve Örgütün güçlendiğini iddia etmektedir.

Güncel uluslararası ilişkiler konularına değinen üçüncü makalenin yazarı Ahmet Çelik, ABD'nin dış politikasında Soğuk Savaş'tan günümüze değişen Afrika stratejisini incelemektedir. Çelik, Soğuk Savaş yıllarında Amerikan dış politikasında Afrika'nın rakipten korunması gereken bir bölge olarak görüldüğünü ancak Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla birlikte Afrika'ya olan ilginin azaldığını savunmaktadır. Fakat 11 Eylül saldırıları, Afrika'da yeni keşfedilen enerji rezervleri ve rakip büyük güçlerin Afrika'da giderek daha fazla varlık göstermesi, ABD'nin kıtaya yönelik ilgisinin yeniden canlanmasına neden olmuştur. Sapmaz, bu canlanan ilginin sürdürülebilir olmadığını ve son dönemde Afrika'nın en önemli ticari partneri olma vasfının Çin ile AB'ye kaptırıldığını iddia etmektedir.

Son araştırma makalesinin formatı biyografidir. Yazarı Özgür Nuhut, Çinli bilim insanı, eğitim filozofu, diplomat ve siyasetçi Dr. Hu Shih'in hayatını konu edinmektedir. Nuhut bu yazısında, Çin ve Tayvan kültüründe çok önemli bir yeri bulunan Hu'nun yalnızca hayat hikayesini anlatmamış, Çin ile birlikte tüm Dünya'nın fikir ve kültür hayatına yaptığı katkıları da ortaya koymuştur.

Yayın değerlendirmesi bölümündeki ilk değerlendirme Burcu Ermeýdan'a aittir. Ermeýdan, Elisa Lopez-Lucia ve Frank Mattheis'in editörleri olduğu ve 2021 yılında yayımlanan *The Unintended Consequences of Interregionalism: Effects on Regional Actors, Societies and Structures* başlıklı derleme kitabın kapsamlı bir değerlendirmesini sunmaktadır. İkinci yayın değerlendirmesi ise Müjgan Işık tarafından yapılmıştır ve Andrew Salmon'un yazdığı, 2020 yılında yayımlanmış *Kore Nasıl Kore Oldu?* başlıklı kitap üzerinedir.



Research Article

The ecofascist legacy of the Nazis: historical roots of far-right ecologies

Hikmet Kuran^{1,*}

¹ Assistant Professor, Department of Urban and Regional Planning, Cappadocia University, Nevşehir, Turkey; ORCID: 0000-0001-8236-8631.

* Correspondence: hikmet.kuran@kapadokya.edu.tr

Received: 14.11.2022; Accepted: 28.12.2022. DOI: <http://dx.doi.org/10.38154/cjas.38>

Abstract: Aside from its unique historical path in regard to racism/nationalism and the protection of nature, Germany has also an original character in how it associates these concepts. Observing a concern with environmental protection/sensitiveness and the most terrifying political/racist regime ever witnessed in the same geography, and the establishment of a theoretical interface between the two, is a matter of considerable concern. While it can be concluded that environmentalism and fascism were in a complex alignment, the conclusion drawn after questioning and analyzing the nature of the alignment is rather different. This paper focuses on the environmental history of green ideas in far-right politics through a discussion of the historical ‘legacy’ and development of the fascist ideology and practice, namely the Nazi ideology and political period. Taking into consideration that Germany historically followed a unique path toward the concepts of racism/nationalism, and nature protection/environmental ‘sensitivity’ that reverberated within the Nazi Ecology, both theoretically and in practice, their scrutiny becomes vital if we are to understand the nature of the far-right thinking that leads today’s political parties, ideologies, social movements and political ecologies.

Keywords: far right, ecology, ecofascism, Nazi ecology, ecocentrism

Nazilerin ekofaşist mirası: aşırı sağ ekolojilerin tarihsel kökenleri

Öz: Almanya, ırkçılık/milliyetçilik ve doğayı koruma konusunda kendine özgü bir tarihsel yola sahip olmakla kalmayıp, bu kavramları ilişkilendirme konusunda da özgün bir karaktere sahiptir. Aynı coğrafyada hem çevre koruma/duyarlılığının dile getirilmesi ve örgütlenmesi hem de şimdiye kadar tanık olunan belki de en korkunç siyasi/ırkçı deneyimin gözlemlenebilmesi son derece ilgi çekicidir. Dahası, bu ikisi arasında teorik bir ilişki bulunduğuna yönelik verilerin olduğu izlenimi ihtimali de endişe vericidir. Öyle ki, söz konusu deneyim üzerinden hareketle, çevrecilik ve faşizmin karmaşık bir uyum içerisinde olduğu sonucuna varmak ilk bakışta son derece mümkün görünmektedir. Ancak bu uyumun sorgulanması ve analiz edilmesi, farklı bir sonucu işaret etmektedir. Bu çalışma, faşist ideoloji ve pratiğin tarihsel 'miras'ını ve sürecini, yani Nazi ideolojisini ve iktidarını tartışarak, aşırı sağ siyasetteki yeşil fikirlerin çevresel tarihine odaklanmayı amaçlamaktadır. Nazi Ekolojisi tarafından hem teorik hem de pratik anlamda yansıtılan ırkçılık/milliyetçilik ve doğayı koruma/çevresel 'duyarlılık' kavramlarını ilişkilendirme politikalarının irdelenmesi ve ifşası; siyasi partilere, ideolojilere, toplumsal hareketlere ve siyasal ekolojilere yön veren günümüz aşırı sağ düşüncesinin daha iyi anlaşılabilmesi için her zamankinden daha hayati hale gelmektedir.

Anahtar kelimeler: aşırı sağ, ekoloji, ekofaşizm, Nazi ekolojisi, çevremerkezcilik

Introduction

Germany's unique and pioneering approach to the struggle to protect nature and the efforts to address environmental problems that spread around the globe in the second half of the 20th century are of particular note. Based on the steps it has taken in the implementation of renewable energy and its renouncement of nuclear technologies in its efforts to combat climate change and realize adaptation strategies, Germany can be considered one of the leading environmentalist countries, boasting also a strong green movement and an environmental protection-oriented understanding at a political level.

It is particularly noteworthy that the Nazi government, one of the most dramatic and destructive in German – and likely human – history, was

remarkably ahead of its time in matters related to environmental protection when compared to other countries. The Nazi era, however, constitutes an interesting, yet atrocious, situation for environmentalism. Taking into account the existence and extension of arguments regarding the perception and protection of nature, the establishment and activities of environment-oriented NGOs, and the realization of comprehensive political implementations and legal arrangements, the fact that practices and policies regarding environmental sensitivity and protection had been experienced, both theoretically and practically, in the same period as a repressive, racist and fascist perspective and management, necessitates an examination of the Nazi-era to identify possible overlaps between environmental sensitivity and fascism.

The existence of various theoretical intersections between the notions of 'environmentalism' and 'fascism' is worrying at first glance, and it seems sufficiently plausible that a symbiosis of environmentalism and fascism developed in the case of National Socialist Germany. Various examples supporting this can be observed in the fascist doctrine and its political enforcements, although when these similarities and this 'symbiosis' are subjected to deeper analysis, the results are far removed from the initial judgment. Making such an examination, this paper questions and explicates the 'environmentalist' perspective of the Nazi government based on its governing motives, projects and policies, on the axis of ecocentric ethics.

Nazi government and environmental policy

After gaining political and social strength and organizational and ideological capacity during the Weimar Period, the Nazi Party subsequently came to power in 1933, ushering in a 12-year-long period of destruction under the leadership of Adolf Hitler. The concept of Nazi Ecology, which is the focal point of this study, refers both to the political steps taken concerning the environment and the perception of nature and its components in the 12-year reign. There is no doubt that the intellectual and practical origins, the ideological expansions before coming to power, and the articulation with the environmental movement were the main factors on which Nazi ecology was based. After being established based on these elements, the Nazi ecology entered and subsequently dominated the political arena based on the facilitating practices triggered and realized by the enormous power and popular support of the Nazi government.

An examination of the environmental policies of the Nazi Party during its rule reveals certain political projects and legal arrangements that were created based on an environmental doctrine. Such a thorough examination must begin by analyzing the conversion of Blood and Soil mysticism – as the theoretical

ground of the German environmental protection movements – into an official doctrine, after which, the role of environmental ‘sensitivity’ in the Nazi government will be questioned based on its political, economic and social projects, and the supporting legal arrangements.

The process of becoming the official doctrine of blood and soil mysticism

It was Richard Walther Darré who joined the Nazi movement in 1930 who first convinced Hitler that the Nazi Party should seek to gain the support of the peasantry and farmers to increase its vote tally in the elections. Following the success of this strategy, he was rapidly promoted within the party and served as Minister of Agriculture between 1933 and 1942 (Bramwell 1985, 86). Although only 38 years old, he succeeded in taking control of all agricultural organizations through his political actions and arguments, and was duly given the title ‘Reich Peasant Leader’ (Frei 1993, 56-57). Darré can thus be considered one of the leading actors in Nazi Ecology considering his efforts both in the dissemination of Blood and Soil propaganda and the agricultural policies of the Nazi party. It is often argued that Darré and his actions were the main catalysts behind the environmental dimension of the Nazi Party (Lekan 2004, 13). It is also polemical and interesting that Anna Bramwell, the writer of Darré’s biography, referred to him as the ‘father of greens’ (Bramwell 1984, 7-13). In another striking claim, it has been suggested that Darré was the driving force behind the Nazi government’s plan to support organic agriculture and land use (Staudenmeier 1995, 19). For all the above reasons, an analysis of Darré, as one of the most prominent theoreticians and practitioners of Nazi Ecology, should be considered vital to any evaluation of the agricultural and environmental policies of the Nazis.

The first and most fundamental theoretical argument put forward by Darré relates to the meaning and importance of the peasantry for the unity of the German race and the Blood and Soil ideology. According to him, peasants are the ‘conveyors’ of Germany’s historical genetic heritage, the source of the youth of the German nation and the backbone of national defense (Dominick III 1992, 94). The importance of the peasantry is derived from the motivation to maintain the existence of the German nation and its cultural heritage. Throughout his career, Darré maintained an interest in the problems of the peasantry, and put forward some solid arguments dealing with the connections between nationalism and rural values. Darré saw the unity of the Blood and Soil ideology as a solution to the protection of the peasantry from racial extinction and national disintegration (Lekan 2004, 162), and so it was Darré who brought legitimacy to the implementation of the Blood and Soil ideology as an official state policy.

One of Darré's main arguments related to the problems of the peasantry concerned the health of the soil, supporting the implementation of organic farming methods. Describing the soil as a living organism, Darré argued that soil degradation disrupted the vital cycle of nature (Bramwell 1985). In parallel with his comments on soil health, Darré was responsible for the inclusion of organic farming methods in the national agricultural policy. With this political move, which he referred to as 'farming according to the laws of life', Darré was able to lead the institutionalization of organic farming and its nationwide dissemination, and became the main actor of the Nazi government's support for agricultural planning via organic farming (Staudenmeier 1995, 19).

Darré, who became one of the most prominent political figures in the Nazi government's environmental wing, put forward some striking insights and arguments related to the impacts of cities and urbanization on rural values, villagers and the national consciousness. Referring to big cities as machines vacuuming the villagers from rural lands, Darré claimed that urbanization was severing the ties between the villagers and the soil, and stated that through the restoration of the unity of Blood and Soil, villagers would reconnect with the land, leading to a rebuilding of national solidarity (Lekan 2004, 160-161).

The phenomenon underlying Darré's arguments related to agriculture, the environment, anti-urbanism, and the problems and values of the peasantry was strikingly related to his belief in the supremacy of the German race. When the subtext of his arguments on matters such as the exaltation of the peasantry and rural values, anti-urbanism, and the emphasis on organic farming and soil health are examined carefully and in detail, it can be seen that they were born out of a racist framework. For example, through his emphasis on healthier soil and the strengthening of the ties between villagers and the land, Darré sought to achieve racial purity and integrity, and so it is clear that Darré's political motivations concerning the protection of the peasantry and peasant values from racial extinction and national deterioration were not based on an environmental consciousness. Further proof of this can be found in one of Darré's arguments about anti-urbanism, in which he claimed that Nordic blood was being polluted by foreign admixtures in the cities, stating that racial purity could only be maintained through the preservation of the peasant farmers and their land. Only in this way could the values of the holy peasants, as the 'reservoirs of the best German blood', and therefore the purity of the German race, be preserved (Dominick III 1992, 95).

Another example of Darré's racist leanings can be seen in his criticism of the modern social order. Darré strongly criticized the opposition and the rejection of racial purity in modern society, and like Hitler, claimed that the policies

supporting environmentally friendly agricultural activities were aimed directly at defending the existence and validity of natural laws and the welfare of villagers (Lekan 2000, 162). Underlying the peasant welfare and unity of the Blood and Soil ideology was the notion that the sacred values and racial purity of the German race were to be preserved, as noted above.

It is thus clear that one of the main figures behind Nazi Ecology proposed, defended and cultivated his arguments, political endeavors and 'sensitivity' related to ecological matters on racist foundations.

The interaction between development and environment in Nazi period: The Autobahn Project

In addition to the incorporation of the Blood and Soil ideology into the political sphere as an official doctrine by the government, it is also of vital importance to analyze the economic development and industrialization policies of the era to question the sincerity of the Nazi Movement in matters related to environmental protection. The Nazi government persistently emphasized the concept of environmental protection and its links to nationalism in its cooperation with environmental organizations, while simultaneously seeking to implement large-scale industrial policies to ensure its economic breakthrough. The fact that the government took matters of environmental protection into account in its industry- and technology-oriented activities is remarkable, and merits deeper analysis.

In this part of the study, the process behind the planning and implementation of the Autobahn (highway) project – one of the most comprehensive development efforts of the Nazi government – will be examined. The reason for choosing this highway project as a case study is related both to the power of National Socialism, and its reverberations within the interactions of development-environmental protection, which reveal the underlying motives.

Fritz Todt and Alwin Seifert, two prominent actors in the Autobahn project, both played very important roles during the industrialization drive, and can also be considered architects of the Nazi Party's commitment to environmental values (Staudenmeier 1995, 20). Todt, selected by Hitler as the chief engineer for the implementation of the project, was an important figure who took environmental sensitivities into account throughout this process. While Todt's ecological principles were in complete harmony with the Völkisch ideology, his professional approach sought the development of technology in harmony with nature and the soil. Just like Darré, Todt integrated his environmental concerns with a Völkisch nationalist perspective, and followed this intellectual direction throughout the Autobahn project (Staudenmeier 1995, 20).

Alwin Seifert, on the other hand, was responsible for the ecological 'design' of the project, which in actuality constituted a major threat to the environment. In 1933, Seifert wrote a report to Todt, the project head, stating that the roads should cause as little damage to the countryside as possible, and that environmental degradation should be minimized. Seifert also called for the prevention of any unnecessary tree felling, building curved rather than straight roads to follow the natural geography of the land, to use appropriate materials and maintain focus on environmental concerns at every stage of the project. Upon receiving the report, Todt visited Seifert to convince him to join the project, and the two established a strong collaboration (Dominick III 1992, 109). Seifert had a personal audience with Hitler with Todt's arrangement, becoming a member of the party in 1937, and being granted the title of honorary professor by Hitler.

Seifert's main responsibility was to harmonize technology and nature in the planning and implementation of the Autobahn project. The outcome of his efforts and his writings on the formation of the Nazi ecology were derived from his influence on the perceptions of technology of environmental conservation groups. In other words, Seifert encouraged these groups 'to anticipate and to attempt to steer the potentially destructive applications of technology' (Dominick III 1992, 110).

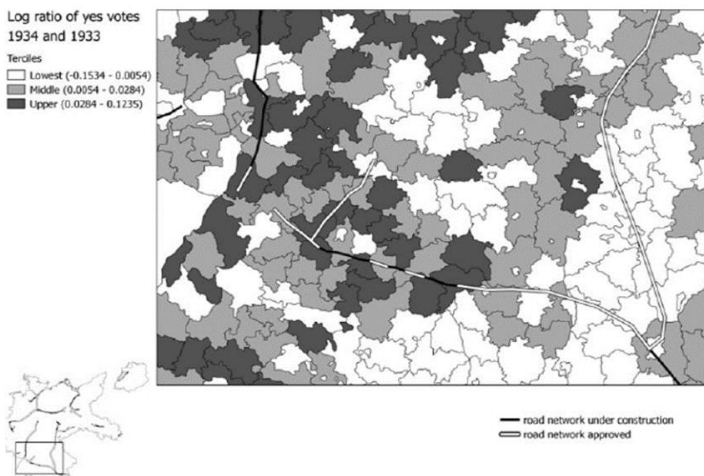
To control the environmental impact of the project, Seifert hired 15 environmental consultants (Lekan 2004, 215), most of whom had been members of active environmental protection organizations back in the Weimar Period, which can be interpreted as a reflection of popular support enjoyed by the Nazi government when it came to ecological matters. It comes as no surprise that just like other figures concerned with Nazi ecology, Seifert – one of the architects of this racially driven project – had very radical and extremist views on race. According to Seifert, in the formation of cultural structures, race is as equally effective as ecology and geography (Lekan 2004, 225). It can thus be understood that Seifert's perspective of the interaction between race, culture and the environment was in line with the content of the project.

In addition to the attempts of the project to balance technology and environmental protection, the emphasis placed on national unity and racial consciousness can also be considered important in understanding the main arguments and characteristics of Nazi ecology. As can be observed from its intellectual origins, the constitution of Nazi ecology's theoretical and practical background was derived simply from a perception of natural unity, the holiness of the German nature and soil thesis, and last but not least, the claims of racial superiority. The emphasis on these arguments in the project in fact reveals the consistency and originality of the Nazi ecology on a racial-environmental basis.

For example, in the project, the first criterion taken into consideration when deciding upon the route of the highway was the importance of the cultural and historical aspects of the region or city, rather than the level of economic development. The roads were planned to pass along lakesides, over mountain slopes and through regions with natural landscapes, allowing all public segments to see and experience the cultural and natural treasures when using the highway. According to the Nazis, German people would thus strengthen their ties with their homeland and develop a racial consciousness (Lekan 2004, 233).

The effects of the highway project on the National Socialist regime and the German economy were also of critical importance in clarifying the perception of the Nazi ecology's political and social dimensions. Aiming to promote the power and vigor of National Socialism and its striking and stimulating role in the recovery of the German economy (Dominick III 1992, 109), the Nazi government considered the project to be one of the most comprehensive and vital political accomplishments in German history, and 'advertised' it as such. The project accelerated the German economy in terms of employment, and notably in the production of vehicles. For example, between 1932 and 1937, approximately 1 million workers were hired, a 5-fold increase in motor vehicle production was achieved and employment in the automotive sector quadrupled. (Overly 1975, 113-115).

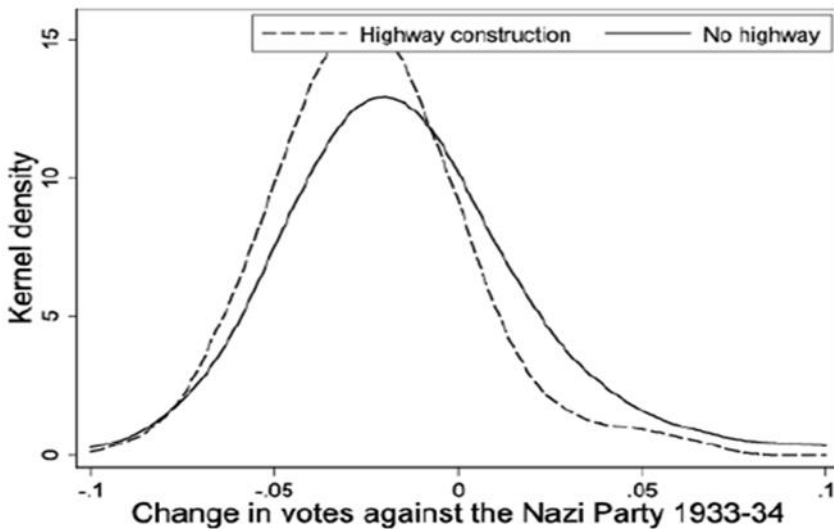
Figure 1: Rise in popularity of the Nazi Party between Nov.1933–Aug. 1934



Source: Voth and Voigtlander 2014.

The impact of these economic indicators on the exponential increase in public support for the Nazi government was undeniable, as can be seen in Figures 1 and 2. The so-called ecological ‘sensitivity’ of the Autobahn project served to garner support from among both the environmental groups and the German people, who had historically characterized the German Blood and Soil ideology in a ‘special’ trait.

Figure 2: Change in votes against the Nazi regime, Nov. 1933–Aug. 1934, conditional on the Autobahn connection.



Source: Voth and Voigtlander 2014.

As can be seen, the highway project, which melded together the main arguments of Nazi ecology and the nation’s historical origins, is directly connected with National Socialist propaganda issues concerning economic growth and employment.

Nazi ecology and legal arrangements

Undoubtedly, the most groundbreaking advancements of the Nazi period were the legal arrangements made, which were ecologically substantial and enhanced the Party’s association with environmental protection. With the enactment of the Animal Protection Law in 1933 and the Nature Protection Law in 1935, the Nazi government demonstrated its effectiveness also on legal grounds. An analysis of

these two laws is crucial for the identification of any similarities and contradictions of Nazi ecology with the ecocentric approach, and necessitates a thorough questioning of the Nazi government's ethical understanding and the underlying motives of its natural protection perspective.

Animal Protection Law (Reichstierschutzgesetz)

Signed in November 1933 and entering into effect in February 1934, the Animal Protection Law offers a solid ground for an evaluation of Nazi ecology in action. Although the aim of the law was declared as being to protect the welfare of animals rather than their capacities for human use (Ferry 2000, 143), the first article covered the prohibition of 'unnecessary animal torture or abuse'. Building on this first article, the extent of the 'unnecessary' criteria was explained through some subjective and anthropocentric concepts. According to the law, an animal is being maltreated and tortured if the human action serves no 'reasonable, legitimate branch'.

Similarly, the following provisions of the law reveal the pragmatic perspective of the Nazi ideology. For instance, the very same article that forbids the use of animals for training, filming or exhibitions, or any activities that may cause them pain, permits killing for fur by anesthesia. Moreover, the provision of the law governing the permission to be sought by authorities for the use of animals for transportation or mining reflects the ethical perspective of the Nazi ideology.

The third part of the law, which regulates the use of animals in experiments, contains another clear example of Nazi pragmatism. Despite the prohibition of the use of animals for experiments, as expressed in the related provisions, it would be indirectly permitted under a set of listed exceptions. Accordingly, the use of animals for experiments would be permitted for academic trials by institutes or laboratories upon the granting of permission by the Reich Minister of Interior.

Another problematic aspect of the Animal Protection Law was related to the definition of the hierarchy of animal species based on their 'usefulness'. The law states that prior to conducting experiments with horses, dogs, cats or monkeys, it must be proven that the so-called experiments could not be conducted with another species. This provision thus states an example of anthropocentric perception in defining a certain hierarchy among species regarding their use by human beings.

Nature Protection Law (Reichnaturschutzgesetz)

The most prominent aspect of the Nazi regime was its enactment of the legal framework for the 'protection of nature' in 1935. With the leading effort of the German folk derived from the environmental 'sensitivity' that started to emerge in the second half of the 18th century, the law was welcomed with remarkable support and gratification nationwide, which can be attributed to four major factors (Uekötter 200, 276).

- It was one of the very first examples of environmental protection law;
- It came into being after the poor performance of the Weimar period;
- It had a direct influence on the perception of conservationists towards the Nazi regime regarding their 'pledge' to protect German nature, and
- It met all of the expectations of nature conservationists.

Another decisive impact of the law was its effect on the gaining of popular support for the Nazi regime. With the support of this legal act, the Nazi regime succeeded in transforming the negative public reactions to the Weimar period into solid public support for their legacy (Lekan 2004, 170). As can be observed in the efforts to transform the Blood and Soil mysticism ideology into official doctrine, the Nazis aimed to gain the popular support of the conservationists and factions that emphasized the nation-nature connection in a political sense.

The impact of the law on the cultural sphere was another crucial matter to be underlined. As Oskar Karpa (Lekan 2004, 169) points out, the law was a 'milestone not only in the development of German Heimatschutz ideals but also in the stepwise realization of the National Socialist program'. It can thus be stated that the impact of the law served not only the political sphere but also the cultural agenda of the Nazi ideology.

Provisions of the Reich Nature Protection Law

The first section of the law defines its scope, including plants and non-hunttable animals, natural monuments and their surroundings, and nature reserves. Even though it took a multi-faceted view of nature protection, one sentence, in particular, reveals the fundamental motives behind the legal arrangement, in that the scope of protection does not cover every single member/species, as the beneficiaries of protection are those 'whose preservation is of general interest because of their rarity, beauty or peculiarity, or because of their scientific, native, forest or hunting importance'. Thus, the pragmatic and ethnocentric perspective of the Nazi ecology is once again underlined in the very first provision of the law.

The second provision emphasizes the protection of rare or endangered animal/plant species, while the third and fourth provisions deal with nature reserves and monuments. Provisions 7–10 define the institutional structures that would hold sway at national to local administrative levels, aimed primarily at improving the centralist vision of the Nazi regime. For Dominick III (1992, 107–108) and Clossmann (2005, 31), these provisions had the function of strengthening the central authority of the Reich.

The 18th provision offers another solid example of the underlying motives of the Nazi ideology in legislation related to the protection of nature, providing the Reich with crucial and far-reaching expropriation authority over protected areas through a central agency: the Reich Forest Master. In other words, the Reich obtained an extensive administrative tool through the mediation of nature protection legislation.

By depicting the protection of nature as a civic duty rather than a hobby (Lekan 2004, 16), the Nature Protection Law aided the Nazi government in gaining popular support, especially from environmental NGOs..

Exemptions

The most prominent and obvious provision among all the others is the 6th, which defines exemptions to ‘overcome’ RNG, and divulges the intrinsic intention of the Nazi government’s environmental protection perception (Kuran 2018, 82). According to the 6th provision, all measures and authorizations can be rendered null and void for:

- The Wehrmacht,
- important public roads,
- maritime and inland navigation and
- vital business enterprises.

It can thus be stated that RNG also dictates the pragmatic, extractivist, expansionist and ethnocentric perspective of the Nazi government, even in a legal document that was supposedly enacted to protect the environment.

The implementation phase of Nature Protection Law

Despite its ‘thorough’ and far-reaching image, at first sight, the implementation of the law was less effective and weaker than expected (Ditt 2000, 108), which can be attributed mainly to the economic policies of the Nazis and its huge industrial investments. During the Nazi era, not only the autobahn project and military

activities, but also the reclamation of unused land, both to avoid a repeat of the famine experienced during World War I and to achieve the goal of autarky (Uekötter 2007, 274).

The inefficient operation of nature and the protection offices that were responsible for monitoring the projects and investments in terms of their effect on nature was another factor that rendered the implementation phase ineffective. The fact that the members of those units, which were responsible for implementing the relevant provisions of the law at a national level, 'lacked the necessary political clout', constituted an important problem at this point (Lekan 2004, 207).

An analysis of the budgets of the nature protection offices, which were expected to effectively ensure the implementation of the law, reveals the 'sincerity' of the Nazi government's legislative acts. According to Lekan (2004, 207), while vast financial backing was assigned to infrastructure/superstructure projects, the budgets assigned to the nature protection offices were not enough for them to effectively perform their duties. For this reason, tasks such as the inventorying of ecologically valuable areas, the determination of natural monuments, and the organization of lectures to advise the public about the need to protect the environment were not fulfilled due to a lack of resources. Furthermore, even though the members of the nature protection commission were given the duty of supervising large-scale projects (such as highway projects, opening the land to agriculture), their studies or opinions were not taken into account, as the whole process was intended, ultimately, to 'serve the interests of political power' (Ditt 2000, 178).

In summary, while the law deals with environmental protection in a – relatively – comprehensive and detailed manner, its implementation was lacking. The Nazi government, which was ultimately responsible for the enforcement of the law, made extensive exceptions for military and economic purposes, and violated the fundamental 'protective' logic and provisions of the law in question. For these reasons, it would seem quite reasonable to imply that the emergence and implementation of the Reich Nature Protection Law provides a clear understanding of Nazi ecology (Kuran 2018, 84).

Possibly one of the most substantial outcomes following the enactment of the law – apart from the increase in the amount and number of protected areas and natural monuments – was the increase in public support for the Nazi government. The law was crucial for the Nazi government in transforming the negative public opinion that had arisen as a result of the environmental protection clauses of the Weimar period, which were turned to their advantage for use as propaganda. This situation also helped prevent possible public protests

and criticisms, and the subsequent decline in electoral support, that might be encountered against the large-scale projects carried out for economic development (Lekan 2004, 2005). It can also be stated that the law helped the Nazis disguise their expansionary, repressive and racial policies, and served the Nazi attempts to create a 'unified and authoritarian legal system in the early 1930s' (Clossmann 2005, 31). Thus, the Nature Protection Law, just like other nature-oriented Nazi policies and initiatives, served as propaganda and increased the popular support of the Nazi ideology and power rather than nature protection.

The fact that the law led to a striking increase in the number of nature reserves and national monuments is the clearest evidence of its success in the implementation phase. However, here too, the nature conservation groups and offices that have achieved the acquisition evaluated this issue in terms of racial motives such as ending the alienation of nature and raising the commitment to the German homeland. Thus, it is again apparent that the trigger behind these gains of the law was nourished by the ethnocentric perception.

In addition to the above, an analysis of the limited gains of the law also reveals the Nazi government's choice to prioritize economic development and military goals over the protection of nature, considering the exceptions listed in the 6th provision of the law. It comes as no surprise, therefore, that the budgets allocated to the authorized offices were insufficient, and that the obligation that they be consulted was often ignored, meaning that their assessments could not be taken into consideration during the planning of the projects.

Our analysis of the Nature Protection Law in terms of its content and implementation reveals and clarifies the environmental nature of Nazi ecology. It can be stated that the Nazi government developed a comprehensive and relatively satisfactory legal understanding, but favored economic and military goals by excluding them from the scope of the law. In cases where the law prioritized environment protection – on paper – there was a lack of adequate opportunities for implementation, with the emphasis being more on development and Wehrmacht. For all these reasons, the law was never properly implemented, and so the environmental protection motivations were left unsatisfied.

Conclusion

Germany, which has an extraordinary history of environmental protection, holds a distinctive position in terms of its practical and intellectual basis. In the 18th century, the perception of the environment was interpreted uniquely through the creation of an axis between the forests and the national identity and consciousness. This perception, which gained strength through a historical

process, reached its peak in theory and practice under the National Socialist regimes, which also offered a 'fruitful' and rich environment for discussions of far-right ideologies regarding environmental catastrophes.

Although it has a highly intriguing history in environmental protection, the policies and practices of Germany emerged out of a point of nationalistic thought, racial superiority, national renewal, protection of national consciousness, and cultural wealth. The environment as a whole and its entities have been subjected to values falling within the framework of its ethnic, cultural, historical and political discourses, and senses for the German nation. It would, therefore, seem fair to imply that Nazi ecology defines the environment both as an ethnic incentive and based on its benefit to man.

To conclude, the Nazi regime, at first glance, maintained a comprehensive consciousness and 'sincerity' related to environmental protection, but ensured the adoption of an attitude that would not compromise the goals of autarky, development, popular support, and the expansion and strengthening of authority in all policies and practices. In all those steps that constituted the practice of Nazi ecology, the outcome was always in favor of the Nazi regime, which regarded environmental protection as one of its main propaganda tools which historically promised a remarkable potential, in achieving its goals for remaining in power. This 'instrumentalization' of environmental sensibilities and problems promises far-right perspectives huge potential political ammunition in the age of ecological crisis.

Acknowledgements: This paper was presented at the Political Ecologies of the Far-Right Conference, on November 15, 2019 at Lund University, Sweden and is based on the author's MSc thesis entitled "Nazi Ecology on the axis of ecocentrism".

References

- Bassin, M. 2005. Blood or soil? The Völkisch movement in the Nazis and the legacy of geopolitik. In Bruggemeier F-J, Cioc M & Zeller T (eds.) *How green were the Nazis? Nature, environment and nation in the Third Reich*, Ohio University Press.
- Bramwell, A. 1984. "Darre. Was This Man 'Father of Greens'?" *History Today*, Vol.34, s. 7-13.
- Bramwell, A. 1985. *Blood, and soil Richard Walter Darre and Hitler's 'Green Party'*, Buckinghamshire, The Kensal Press.
- Clossmann, CE .2005. Legalizing a Volksgemeinschaft. Bruggemeier F-J, Cioc M & Zeller T (eds.) *How green were the Nazis? Nature, environment and nation in the Third Reich*, Ohio University Press.

- Ditt, K. 2000. "The perception and conservation of nature in the Third Reich,". *Planning Perspectives*. 15(2): 161-187.
- Dominick, III R. 1992. *The environmental movement in Germany: prophets and pioneers 1871-1971*. Indiana, Indiana University Press.
- Ferry, L. 2000. *Ekolojik Yeni Düzen*. İstanbul, Yapı Kredi Yayınları.
- Frei, N. 1993. *National Socialist rule in Germany: The Führer state 1933-1945*. Massachusetts, Blackwell Publishers.
- Kuran, H. 2018. *Nazi Ekolojisi*. Ankara, Ekoloji Kolektifi.
- Lekan, TM. 2004. *Imagining the nation in Nature: landscape preservation and German identity 1885-1945*. Massachusetts, Harvard University Press.
- Overy, RJ. 1975. Cars, Roads and Economic Recovery in Germany 1932-1938. *The Economic History Review*, 28(3): 466-483.
- Pepper, D. 2001. *Roots of Modern Environmentalism*. Washington, Croom Helm.
- Staudenmeier, P. 1995. Fascist ideology: the "Green Wing" of the Nazi party and its historical antecedents. In Biehl J & Staudenmeier P (eds) *Ecofascism Lessons From The German Experience*. Edinburgh, AK Press.
- Uekötter, F. 2007. Green Nazis? Reassessing the environmental history of Nazi Germany. *German Studies Review*. 30(2): 267-287.
- Voth, H-J. and Voigtlander, N. 2014. Nazi Pork And Popularity: How Hitler's Roads Won German Hearts And Minds. *VOX CEPR Policy Portal*. <https://voxeu.org/article/nazi-pork-and-popularity-how-hitler-s-roads-won-german-hearts-and-minds> (accessed 17 November 2019).



Araştırma Makalesi

Türkiye-Birleşik Krallık (İngiltere) ilişkilerinin güvenlik ve savunma sanayi boyutu

Ahmet Sapmaz ^{1,*}

¹ Dr. Öğretim Üyesi, Lojistik Yönetimi Bölümü, İstanbul Gelişim Üniversitesi, İstanbul, Türkiye. ORCID: 0000-0003-0858-9000.

* İletişim: asapmaz@gelisim.edu.tr

Gönderim: 30.10.2022; Kabul: 31.12.2022. DOI: <http://dx.doi.org/10.38154/cjas.40>

Öz: Bu çalışmanın amacı Türkiye-Birleşik Krallık ilişkilerinin güvenlik ve savunma sanayi boyutunu ortaya çıkarmaktır. Çalışmanın temel iddiası, belirli bir seviyeye ulaşan siyasi ve ekonomik ilişkilerin ötesinde, gelecek dönemde Türkiye ve Birleşik Krallık ilişkilerinde güvenlik ve savunma sanayi alanının giderek daha fazla önem kazanacağı ve gelişeceği. Köklü tarihi ilişkilere dayanan Türkiye ve Birleşik Krallık ilişkileri son dönemde yeni bir ivme kazanmıştır. Bunun Türkiye açısından nedeni ABD ve AB ile yaşanan sorunlar olurken, Birleşik Krallık açısından nedeni ise AB üyeliğinden ayrılması sonrası izlemeye başladığı bağımsız ve küresel dış ve güvenlik politikasıdır. Türkiye ile Birleşik Krallık arasındaki ilişkilerin siyasi ve ekonomik boyutlarının belirli bir seviyeye ulaşmasına karşın, ortaya çıkan yeni gelişmeler, güvenlik ve savunma sanayi alanında gelişime açık bir potansiyel barındırmaktadır. Günümüzde gelişmiş siyasi ve ekonomik ilişkilere sahip olan ve her ikisi de NATO üyesi olup AB üyesi olmayan Türkiye ve Birleşik Krallık güvenlik ve savunma sanayi alanlarında işbirliğini artırarak ilişkilerini daha üst seviyeye çıkarma imkânına sahiptirler.

Anahtar kelimeler: Türkiye, Birleşik Krallık, güvenlik, savunma sanayi

Security and defense industry dimension of Türkiye-United Kingdom (England) relations

Abstract: The aim of this study is to reveal the security and defense industry dimension of Turkey-United Kingdom relations. The study argues that beyond the political and economic relations that have reached a certain level, the field of security and defense industry will gain more and more importance and develop in the relations between Turkey and the United Kingdom in the future. Relations between Turkey and the United Kingdom, which are based on deep-rooted historical relations, have recently gained a new momentum. While the reason for this is the problems experienced with the USA and the EU for Turkey, the reason for the UK is the independent and global foreign and security policy that it started to follow after leaving the EU membership. Although the political and economic dimensions of the relations between Turkey and the United Kingdom have reached a certain level, the emerging new developments contain a potential open to new developments in the field of security and defense industry. Today, Turkey and the United Kingdom, which have close political and economic relations and are both NATO members and not EU members, have the opportunity to increase their relations to a higher level by increasing their cooperation in the fields of security and defense industry.

Keywords: Türkiye, United Kingdom, security, defense Industry

Giriş

Türkiye ve Birleşik Krallık ilişkileri tarihte zaman zaman siyasi ve askeri çatışmalar barındırsa da genelde iyi seviyede bulunmuştur. Özellikle 2000'li yılların başından itibaren ilişkilerde ekonomik boyut önemli bir unsur teşkil etmiştir. Siyasi alanda ise Birleşik Krallık, Türkiye'nin büyük güçler arasında denge politikasında göz önünde bulundurduğu bir ülke olmuştur. Birleşik Krallık'ın, Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliğine verdiği destek ilişkilerin ivme kazanmasına neden olmuştur. Son dönemde Türkiye ile Birleşik Krallık arasında işbirliğinin giderek arttığı diğer alanlar ise güvenlik ve savunma sanayi ilişkileridir. Buna neden olan hususlar ise Türkiye ile Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Avrupa Birliği (AB) arasındaki sorunların giderek artması ve Türkiye'nin yeni bir açılıma ihtiyaç duymasıdır. Birleşik Krallık açısından bakıldığında ise Londra'nın AB'den ayrılışı sonrası izlediği yeni dış ve güvenlik politika konseptinde Türkiye önemli bir yere sahiptir.

Soğuk Savaş sonrası tek kutuplu yeni dünya düzeninin sarsılmaya başladığı, Rusya Federasyonu (RF) ve Çin Halk Cumhuriyeti'nin (Çin) uluslararası güvenlik sisteminde taleplerini siyasi ve/veya askeri yöntemlerle daha açık dile getirdiği bir ortamda Türkiye ile Birleşik Krallık arasındaki ilişkiler giderek daha fazla önem taşımaktadır. Bu kapsamda bu çalışmanın amacı Türkiye-Birleşik Krallık ilişkilerinin gelecek dönemde daha fazla gelişme potansiyeli taşıyan güvenlik ve savunma sanayi boyutlarını ele almaktır. Çalışmanın temel iddiası, belirli bir seviyeye ulaşan siyasi ve ekonomik ilişkilerin ötesinde gelecek dönemde Türkiye ve Birleşik Krallık ilişkilerinde güvenlik ve savunma sanayi alanının giderek daha fazla önem kazanacağı ve gelişeceği'dir. Çalışmada öncelikle Türkiye-Birleşik Krallık ilişkilerinin kısa tarihi, sonrasında ise sırasıyla Türkiye-Birleşik Krallık ilişkilerinin güvenlik ve savunma sanayi boyutları ele alınacaktır. Yapılan değerlendirme ile çalışma sonlandırılacaktır.

Türkiye-Birleşik Krallık ilişkilerinin kısa tarihi

Türkiye ile Birleşik Krallık tarihi derinliği olan çok boyutlu ilişkilere sahiptir. Osmanlı İmparatorluğu'nun ilk diplomatik ilişki kurduğu devletler arasında Birleşik Krallık bulunmaktadır. Birleşik Krallık'ın ilk Osmanlı İmparatorluğu Büyükelçisi William Harborne 1583 yılında İstanbul'da, Osmanlı İmparatorluğu'nun ilk Birleşik Krallık Büyükelçisi Yusuf Agah Efendi ise 1793 yılında Londra'da göreve başlamıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı t.y.).

Osmanlı İmparatorluğu ve Birleşik Krallık, Osmanlı İmparatorluğu'nun dağılmanın eşiğine geldiği XIX. yüzyıla kadar dostça ilişkiler içinde bulunmuştur. XIX. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nun yürüttüğü denge politikasında Birleşik Krallık büyük önem taşımıştır. 1877-1878 Osmanlı-Rus Harbinde, Osmanlı İmparatorluğu'nun aldığı yenilgi sonrası imzalanan Ayestefanos Barış Antlaşması'nın yerine akdedilen Berlin Antlaşması ile Osmanlı İmparatorluğu, Kıbrıs Adası'nın yönetimini 1878 yılında geçici olarak Birleşik Krallık'a bırakmıştır. Birleşik Krallık kısa süre sonra 1882 yılında Mısır'ı işgal etmiştir. Bu durum, Osmanlı İmparatorluğu'nun, Birleşik Krallık'ı tehdit olarak algılanmasına yol açmıştır. Yine de I. Dünya Savaşı'na kadar Birleşik Krallık tamamen Osmanlı İmparatorluğu karşıtı bir politika izlememiştir. Birleşik Krallık ve Osmanlı İmparatorluğu, I. Dünya Savaşı'nda karşıt ittifaklarda birbirleriyle savaşmıştır. Birleşik Krallık bu süreçte Kıbrıs Adası'nı ilhak ettiğini ilan etmiştir. Kurtuluş Savaşı'nda, gerçekte birbirine düşman olan Türkiye ve Birleşik Krallık doğrudan savaşmamıştır. Bunun yerine Birleşik Krallık, Türkiye'ye karşı Yunanistan'a destek vermiştir (Hacıcaferoğlu 2019, 34-88).

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucu antlaşması olan Lozan Antlaşması'nun müzakerelerinde Türkiye'nin en fazla diplomatik mücadele verdiği devlet Birleşik Krallık olmuştur. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunu takip eden yıllarda Musul, iki devlet arasında en önemli sorun olarak varlığını sürdürmüştür. İki devleti savaşın eşiğine¹ getiren sorun, 1926 yılında Milletler Cemiyeti'nin Türkiye aleyhine Musul'un Irak sınırları içerisinde kalmasına yönelik kararı ile ortadan kalkmış ve Türkiye-Birleşik Krallık ilişkileri yeni bir döneme girmiştir. II. Dünya Savaşı öncesi revizyonist Almanya ve İtalya'ya karşı, statükoyu savunan Birleşik Krallık ve Türkiye birbirlerine yakınlaşmıştır. Almanya ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin (SSCB) anlaşması üzerine 19 Ekim 1939 yılında Türkiye, Birleşik Krallık ve Fransa arasında ittifak anlaşması imzalanmıştır (Hacıcaferoğlu 2019, 34-88).

II. Dünya Savaşı'na katılmayan Türkiye, savaş sonrası Batı dünyası ile paralel bir politika izlemiştir. Türkiye'nin 1952 yılında NATO üyesi olması ile her iki devlet müttefik haline gelmiştir. Bu süreçte Birleşik Krallık; Türkiye, Mısır ve Irak gibi devletleri kapsayacak bir Orta Doğu Komutanlığı kurmak istemiş, ancak Londra ile Vaşington arasında yaşanan anlaşmazlıklar sonucu Londra'nın bahse konu politikası hayata geçememiştir. Bununla birlikte Birleşik Krallık, Türkiye'nin NATO'ya kabulü öncesi yürütülen müzakerelerde, Türkiye'den Orta Doğu savunmasında önemli bir rol oynamasını açıkça talep etmiş, Türk tarafı ise bu konuda Londra'ya teminat vermiştir (Çetinkaya 2016, 4-7).

Türkiye ve Birleşik Krallık, SSCB'nin Orta Doğu'da nüfuzunu artırmasını önlemek amacıyla 1955 yılından itibaren Irak, İran ve Pakistan'ı da içeren ve müteakiben Merkezi Antlaşma Teşkilatı'na (Central Treaty Organisation - CENTO) dönüşen Bağdat Paketi kapsamında müttefik haline gelmişlerdir. 1959 ve 1960 yıllarında Türkiye, Birleşik Krallık ve Yunanistan arasında imzalanan antlaşmalar ile Kıbrıs Cumhuriyeti kurulmuş ve bahse konu üç devlet garantör statüsü elde etmiştir. Bu nedenle Kıbrıs Adası'nda günümüze kadar varlığı sürdüren ve Türkiye'yi yakından ilgilendiren sorunlarda Birleşik Krallık önemli bir role sahip olmuştur.

1960'lardan günümüze Türkiye ile Birleşik Krallık ilişkilerinde Kıbrıs sorunu önemli bir konu olarak varlığını sürdürmüştür. Bu süreçte Birleşik Krallık garantör devletlerden biri olmasına rağmen aktif bir rol üstlenmekten

¹ Birleşik Krallık, 6 Ağustos 1924 tarihinde tek taraflı olarak Musul sorununu Milletler Cemiyeti gündemine taşımıştır. Bir gün sonra 7 Ağustos 1924 tarihinde ise Hakkari'de Nesturi ayaklanması çıkmış ve Birleşik Krallık savaş uçakları ile Nesturilere havadan destek vermiştir. Devamında Türkiye ve Birleşik Krallık askeri birlikleri arasında sınır çatışmaları yaşanmış ve Milletler Cemiyeti Meclisi 29 Ekim 1924 tarihinde aldığı kararla Musul'u, Hakkari'den ayıran eski vilayet sınırını Türkiye ile Irak arasında geçici sınır olarak tayin etmiştir. (Şimşir 2005, 908).

kaçınmış, Kıbrıs Adası'nda Rumlar ve Yunanlılar tarafından gerçekleştirilen anayasa ve uluslararası anlaşma ihlallerine karşı herhangi bir somut tepki göstermemiştir. Birleşik Krallık'ın bu dönemde izlediği politikaların temeli Kıbrıs adasında sahip olduğu statünün (Ağrotur ve Dikelya askeri üslerini içeren) herhangi bir zarara uğramaksızın devamı ve Ada'da meşru yönetim olarak Rum tarafının tanınması olmuştur. Birleşik Krallık, Türkiye'nin, Kıbrıs Adası'nda Yunanistan'ın ve Rumların uluslararası anlaşmaları ihlal eden ve Ada'daki Türklerin güvenliğini ortadan kaldırmaya yönelik girişimlerine garantör devlet olarak birlikte müdahale etme teklifine olumsuz yaklaşmıştır. Londra yönetimi Türkiye'nin icra ettiği Kıbrıs Barış Harekâtı'na ve devamında Kıbrıs Türk Federe Devleti ile Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin kurulmasına da karşı çıkmıştır (Sönmezoğlu 2006). İlerleyen süreçte Birleşik Krallık, Kıbrıs sorununa yönelik çözüm bulunması amacıyla çeşitli platformlarda rol aldıysa da bunlar arasında en önemlisi dönemin Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Kofi Annan tarafından ortaya konulan "Annan Planı" olmuştur. Birleşik Krallık, Türkiye ile birlikte garantör devlet olarak Annan Planı'nın gelişiminde rol oynamıştır. Kıbrıs Adası'nda 24 Nisan 2004 tarihinde her iki tarafta referanduma sunulan Annan Planı'na Kıbrıs Türk tarafı "evet" derken, Rum tarafı ise "hayır" demiştir. Birleşik Krallık tarafından referandumun ardından Kıbrıs Türk tarafını destekleyen ve Kıbrıs Türk tarafına uygulanan izolasyonun sonlanması gerektiğine dair bazı açıklamalar yapılmasına rağmen bu hususta somut adımlar atılmamıştır.

Birleşik Krallık 2000'li yıllarda Türk dış politikasının odak noktası olan Türkiye'nin AB üyeliği sürecinde Ankara yönetimine en açık ve önemli destek veren AB üyesi ülkelerden biri olmuştur. Bu kapsamda 1999 yılı AB Helsinki Zirvesi'nde Türkiye'ye adaylık statüsü verilmesi ve 2004 yılı AB Brüksel Zirvesi'nde Türkiye ile AB üyelik müzakerelerine başlanmasına karar verilmesinde Birleşik Krallık, Türkiye'yi desteklemiş ve bu haliyle Ankara yönetimi nezdinde ayrıcalıklı bir yer edinmiştir.

İlerleyen süreçte iki ülke ilişkileri açısından asıl dönüm noktası 2007 yılında imzalanan Türkiye-Birleşik Krallık Stratejik Ortaklık Belgesi olmuştur. Stratejik Ortaklık Belgesinde genel hatlarıyla Türkiye'nin AB'ye üyelik sürecinin desteklenmesi, Kıbrıs Türklerine uygulanan izolasyonun sona erdirilmesi, Birleşik Krallık, AB ve Kıbrıs Türk Kesimi arasında doğrudan ticari, ekonomik ve kültürel ilişkiler geliştirilmesinin teşviki için çalışmalar yapılması, NATO kapsamında ve Türkiye'nin Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası (AGSP) operasyonlarına katılımının desteklenmesi de dahil olmak üzere iki devlet savunma ilişkilerinin geliştirilmesi, terörizmle mücadeleyi de içerecek şekilde uluslararası güvenlik sorunlarına karşı işbirliği içerisinde olunması, bu

kapsamda ilgili BMGK kararları çerçevesinde PKK/KONGRA-GEL'in AB coğrafyasındaki mali kaynaklarının kesilmesi ve propaganda yapmasının engellenmesi gibi hususlar yer almıştır (CNN Türk 2007). Bahse konu Stratejik Ortaklık Belgesi 2010 yılında David Cameron Hükümeti döneminde yenilenmiştir.

Londra yönetimi günümüzde Ankara'nın Avrupa kıtasındaki önemli ortaklarından. Orta Doğu coğrafyasında meydana gelen jeopolitik değişimler, Kıbrıs Adası, Türkiye'nin AB üyelik süreci ve Birleşik Krallık'ın 2016 yılında yapılan referandum sonucunda 31 Ocak 2020 tarihi itibarıyla AB'den ayrılması sonrası yeni ilişkiler düzeni, güvenlik ve terörizmle mücadele alanında işbirliği, düzensiz göç, ekonomik ve savunma sanayi işbirliği ikili ilişkilerde son dönemde ön planda olan konulardır. Birleşik Krallık, AB'den ayrılmasına karşın Türkiye'nin AB üyeliğine devlet politikası olarak destek vermektedir. İki devlet bazı sorun alanlarının varlığına rağmen genel olarak bölgesel güvenlik sorunları ile savunma sanayi alanında işbirliği içerisinde olup NATO ittifakı ve ikili düzeyde yakın askeri ilişkiler yürütmektedirler.

Bununla birlikte Türkiye ve Birleşik Krallık köklü ticari ilişkilere de sahiptir. Türkiye, 1887 yılında kurulan Birleşik Krallık'ın en eski ikinci ticaret odasına ev sahipliği yapmaktadır (Obe ve Aybar 2020, 2). Türkiye için Birleşik Krallık günümüzde de önemli bir dış ticaret ortağıdır. Türkiye ve Birleşik Krallık arasındaki dış ticaret dengesi 2001 yılından bu yana Türkiye lehinedir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı t.y.). Birleşik Krallık, 2021 yılında 13,7 milyar dolar ile Türkiye'nin en fazla ihracat yaptığı üçüncü ülke, 5,5 milyar dolar ile de Türkiye'nin en fazla ithalat yaptığı on birinci ülke konumundadır (Türkiye İstatistik Kurumu 2022). Türkiye ise 2021 yılı itibarıyla Birleşik Krallık'ın ihracatında 14'üncü sırada, ithalatında ise 16'ncı sırada yer almaktadır (Aral 2022). Birleşik Krallık ile AB arasında 30 Aralık 2020 tarihinde imzalanan ve 1 Mayıs 2021 itibarıyla yürürlüğe giren Ticaret ve İşbirliği Anlaşması paralelinde, Türkiye ile Birleşik Krallık arasında Serbest Ticaret Anlaşması 29 Aralık 2020 tarihinde imzalanmış ve 20 Nisan 2021 tarihinde yürürlüğe girmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı 2022). Bahse konu anlaşma Birleşik Krallık'ın 63 ülke ile yaptığı ticaret anlaşmaları içerisinde beşinci en büyük anlaşmadır (Eryılmaz 2022).

Yukarıdaki belirtilen hususlar çerçevesinde gerçekte Türkiye, Birleşik Krallık ile önemli ilişkilere sahip olmasına karşın, soğuk savaş döneminde dış ve güvenlik politikasını ABD ve SSCB ile ilişkileri çerçevesinde yürütmüştür. Bunun temel nedeni soğuk savaş döneminde ABD ve SSCB liderliğinde iki kutuplu uluslararası sistemin varlığıdır. Birleşik Krallık ise AB ve NATO üyeliği ile II. Dünya Savaşı sonrası Batılı siyasi, askeri ve ekonomik yapılanmaların

içerisinde yer almıştır. Türkiye ile Birleşik Krallık ilişkileri son dönemde özellikle güvenlik ve savunma sanayi alanlarında artarak devam etmektedir. Bunun temel nedeni Türkiye'nin hem ABD hem de AB ile olan ilişkilerinde sorun yaşaması ve yeni bir açılım arayışında olması, Birleşik Krallık'ın ise Brexit ile AB'den ayrılması sonrası uygulamaya başladığı yeni dış ve güvenlik politikasında Türkiye ile ilişkilerini daha da geliştirmek istemesidir. Bu kapsamda ulusal çıkarları çerçevesinde geçmişe oranla görece daha bağımsız hareket edebilen Ankara ve Londra yönetimlerinin bölgesel güvenlik sorunlarında ve savunma sanayi alanında işbirliği olanakları artmıştır.

Türkiye-Birleşik Krallık ilişkilerinin güvenlik boyutu

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi daimî üyesi olan Birleşik Krallık %11.2 oran ile NATO savunma bütçesine ikinci en büyük katkısı yapan ülkedir (ABD %16.3 ile birinci, Türkiye %4.7 ile yedinci sırada bulunmaktadır) (North Atlantic Treaty Organization t.y.). Birleşik Krallık her yıl güvenlik ve istihbarat kurumlarına 3 milyar sterlin bütçe ayırmaktadır (HM Government 2021, 8). Birleşik Krallık 2021 yılında gerçekleştirdiği 68,4 milyar dolar savunma harcaması ile dünyada dördüncü sırada (SIPRI 2022), 225 adet nükleer başlıktan oluşan nükleer silah envanteri ile dünyada beşinci sırada (Rusya Federasyonu 6,255 adet ile birinci, ABD 5,550 adet ile ikinci, Çin 350 adet ile üçüncü, Fransa 290 adet ile dördüncü) bulunmaktadır (SIPRI Yearbook 2021). AB'den ayrılan ve bu çerçevede daha bağımsız ve küresel dış ve güvenlik politikası izlemeye yönelen Londra yönetimi, önümüzdeki dönemde jeopolitik ve ekonomik çekim merkezinin doğuya kayacağını değerlendirerek Hint-Pasifik ve Asya ülkeleri ile ilişkilere daha fazla önem vermeye başlamıştır. Bununla birlikte Birleşik Krallık Hükümeti tarafından yeni dönemde de ABD'nin, Birleşik Krallık'ın en önemli müttefiki olmaya devam edeceği ve Londra'nın NATO ve Avrupa'nın güvenliğine yönelik taahhütlerine bağlı kalacağı vurgulanmaktadır (HM Government 2021, 20).

Bu noktada Birleşik Krallık ile ABD arasındaki yakın ilişkiye dikkat çekmek yerinde olacaktır. 20. yüzyılın başından itibaren Birleşik Krallık ile ABD ilişkilerinin stratejik ortaklık seviyesinde bulunduğunu belirtmek mümkündür. Geçmişte iki ülke ilişkilerinde 1956 Süveyş krizi, ABD'nin 1962 yılında İngiliz nükleer silah programına destek vermeyi sona erdirmesi ve Birleşik Krallık'ın, ABD'yi Vietnam Savaşı'nda desteklemeye mesafeli duruşu gibi bazı alanlarda sorunlar yaşanmıştır. Buna karşın ABD, Falkland Savaşı'nda Güney Amerika ülkelerini karşısına alma pahasına Birleşik Krallık'a destek vermiştir. Birleşik Krallık açısından ABD'nin uluslararası sistemde üstünlüğünün kabul edilmesi, Pax Britannica'dan sonra Londra'nın çıkarlarına en uygun seçeneğin Pax Americana olduğu düşüncesidir (Sümer 2010, 678-679). Bununla birlikte

önümüzdeki dönemde yaşanması muhtemel ABD'nin milli güç unsurlarının azalması ve Birleşik Krallık milli güç unsurlarının artışına bağlı olarak, Londra'nın Vaşington'dan ayrışık politikalar izleme olasılığı artacaktır.

Türkiye ise Avrupa, Orta Doğu, Kafkasya, Balkanlar, Karadeniz, Akdeniz ve Ege Denizi arasındaki jeopolitik konumu, tarihsel derinliği olan ilişkileri, İslam dünyasında sahip olduğu kendine özgü rolü ve NATO ittifakına dahil güçlü silahlı kuvvetleri ile barındırdığı ekonomik potansiyel dahilinde önemli bir ülke konumundadır. 2021 yılı itibariyle 15,5 milyar dolar savunma harcaması ile dünyada 18. sırada yer alan Türkiye'nin (SIPRI 2022) bölgesel siyasi, ekonomik ve güvenlik çıkarları zaman zaman AB, ABD ve Birleşik Krallık öncelikleri ile örtüşmesine de genel olarak Batı eğilimli bir dış ve güvenlik politikası takip etmektedir (House of Commons Foreign Affairs Committee 2012, 48-49).

Birleşik Krallık'ın, AB'nin çeşitli kısıtlamalarından bağımsız olarak "Küresel Britanya" politikası ile AB'den Brexit süreci ile çıkması ve Türkiye'nin ABD ve AB ile sorunlu ilişkileri, iki ülkeyi birbirlerine yakınlaştıran dinamiklerin önemli unsurlarıdır (Nasi 2021). Bu süreçte Birleşik Krallık, AB dışı bir aktör olma durumuna adapte olurken, Türkiye ise uzun süredir amaç edindiği ancak elde edemediği AB üyeliğinin; Kıbrıs sorunu, bazı AB üyesi ülkelerin siyasi engellemeleri ve AB'nin Türkiye'deki demokratik sistem, insan hakları ve yargı bağımsızlığına yönelik eleştirileri sonucu müzakere sürecinin ilerleyememesi nedeniyle kısa ve orta vadede gerçekleşmesinin mümkün olmadığını farkındadır (Gasimzade 2018, 7). Her iki devlet NATO müttefikliği, stratejik ortaklık, karşılıklı ekonomik çıkarlar ve her iki tarafı ilgilendiren güvenlik sorunları nedeniyle ileri seviyede ikili ilişkilere sahiptir (House of Commons Foreign Affairs Committee 2017, 15). Savunma alanında yoğunlaşan ilişkiler kapsamında Türkiye ve Birleşik Krallık, gizlilik dereceli bilgilerin güvenliğini sağlamak amacıyla 25 Şubat 2016 tarihinde "Güvenlik Anlaşması" imzalamışlardır (Foreign and Commonwealth Office 2019).

Birleşik Krallık Savunma Bakanlığının Mart 2021'de hazırlayıp Hükümete sunduğu "Rekabetçi Çağda Savunma (Defence in a Competitive Age)" başlıklı dokümanda, Türkiye NATO'nun kanatlarının savunulmasında Yunanistan, Polonya ve İspanya ile büyük önem taşıyan devletlerden biri olarak tanımlanmaktadır. Bu kapsamda Türkiye, Avrupa'nın doğu kanadının savunulmasında hayati öneme sahiptir. Ayrıca Türkiye 2012 yılından bu yana NATO Füze Savunma Sisteminin önemli bir bileşenini oluşturan Malatya/Kürecik'te konuşlu AN/TPY-2 erken ihbar ve tespit radarına ev sahipliği yapmaktadır. Bunların yanında Birleşik Krallık, RF'nin Kırım'ı ilhakı ve Ukrayna'ya yönelik askerî harekâtı ile paralel bir şekilde Karadeniz'de seyir

serbestisi ve güvenliğine büyük önem vermekte ve bölgedeki NATO müttefikleri ile yakın ilişki içerisinde bulunmaktadır. Kraliyet Donanması, Montrö Sözleşmesi'ne uygun şekilde Karadeniz'de hem NATO kapsamında hem de ulusal düzeyde varlık göstermektedir. Birleşik Krallık açısından Türkiye, önemli bir NATO müttefikidir ve terörle mücadele dahil olmak üzere bölgesel güvenlikte önemli rol oynamaktadır (Ministry of Defence 2021, 30).

FETÖ terör örgütünün 15 Temmuz 2016 tarihinde gerçekleştirdiği menfur darbe girişiminin hemen ardından diğer Avrupa ülkelerinin aksine Türkiye ile dayanışma mesajı veren Birleşik Krallık, bahse konu girişimi "Türkiye demokrasisine bir saldırı" olarak nitelendirmiştir. Dönemin Birleşik Krallık Dışişleri Bakan Yardımcısı Alan Duncan, 20-21 Temmuz 2016 tarihinde Türkiye'yi ziyaret etmiş, bombalanması sonucu zarar gören Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne gitmiş ve Londra'nın Ankara'ya desteğini ifade etmiştir. Müteakiben 25-27 Eylül 2016 tarihlerinde Birleşik Krallık Dışişleri Bakanı ülkesinin Türkiye'ye desteğini iletmek için Türkiye'ye gelmiştir. 28 Ocak 2017 tarihinde ise Birleşik Krallık Başbakanı Theresa May, Türkiye'ye resmi ziyaret gerçekleştirmiş ve iki ülke arasında savunma, güvenlik ve ticaret alanında ilişkilerin geliştirilmesi ve derinleştirilmesi kararı alınmıştır. Bahse konu ziyaretler Ankara nezdinde darbe girişimine yönelik dayanışma göstermeyen diğer AB üyesi ülkelere ve ABD'ye nazaran Birleşik Krallık'ın stratejik bir dost ve müttefik olarak öne çıkmasına neden olmuştur. Birleşik Krallık, Türkiye'yi diğer birçok AB ülkesi ve ABD gibi doğrudan eleştirmek yerine önce Ankara yönetimini dinleme ve anlama eğilimi göstermektedir (House of Commons Foreign Affairs Committee 2017, 8).

Birleşik Krallık Genelkurmay Başkanı Orgeneral Nick Carter, 3-4 Ekim 2019 tarihinde Türkiye'ye resmi ziyaret gerçekleştirmiş ve Milli Savunma Bakanı ve Genelkurmay Başkanı ile görüşmüştür. Birleşik Krallık Dışişleri Bakanı Dominic Raab, Suriye rejiminin 27 Şubat 2020 tarihinde Türk askeri birliğine İdlip'te gerçekleştirdiği hava saldırısı sonrası, Birleşik Krallık'ın destek ve dayanışmasını ortaya koymak amacıyla Ankara'ya resmi ziyaret gerçekleştirmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı t.y.).

Birleşik Krallık ayrıca Türkiye'nin PKK terör örgütünün Suriye kolu olan YPG terör örgütüne yönelik 2019 yılında gerçekleştirdiği Barış Pınarı Harekâtı'na, Almanya ve Fransa gibi ülkelerin gösterdiği olumsuz yaklaşımdan kaçınmıştır (Scazzieri ve Lowe 2020). Almanya ve Fransa, bahse konu harekât sonrası Türkiye'ye silah satışını askıya alırken, Birleşik Krallık silah satışına devam etmiştir (Harvey 2021). Hatta Birleşik Krallık Hükümeti, AB Dış İlişkiler Konseyinde Türkiye'ye yönelik silah ambargosu kararına itiraz ederek AB tarafından bu yönde bir karar alınmasını engellemiştir (Salcı 2019). T.C. Savunma

Sanayi Başkanı İsmail Demir, Mayıs 2022’de Birleşik Krallık’a gerçekleştirdiği ziyarette, Birleşik Krallık’ın, Türkiye’ye yönelik çeşitli savunma sanayi ürünleri kısıtlamalarını kaldırdığını ifade etmiştir. Bu kapsamda Birleşik Krallık’ın, 13 Aralık 2021 tarihinde Türkiye’ye yönelik savunma sanayisi ürünlerinde oluşturduğu listede değerlendirmeye tabi hiçbir ürün kalmamıştır (Demirci 2022).

Bununla birlikte Türkiye, Suriye’de her türlü terör örgütü ile mücadele ederken, Esad rejimine karşı tutumunu sürdürmüş, buna karşın Birleşik Krallık, ABD ve diğer Batı ülkeleri paralelinde Esad rejimine daha toleranslı yaklaşırken, Suriye politikasını yalnızca DEAŞ terör örgütü ile mücadele üzerine kurgulamıştır (Örmeci 2016, 593). Türkiye ile AB ve özellikle Fransa arasında Doğu Akdeniz ve Libya konularında yaşanan anlaşmazlıklar, Türkiye-Birleşik Krallık ilişkilerine yansımamıştır. Fransa başta olmak üzere bazı NATO üyesi ülkelerin NATO’yu, Türkiye üzerinde baskı aracı olarak kullanma girişimlerine Londra destek vermemektedir. Bu itibarla Birleşik Krallık, Ankara tarafından Türkiye’nin kendine özgü hassasiyet ve kaygılarını anlayabilen önemli bir Avrupa ülkesi olarak algılanmaktadır (Yarar 2021).

Boris Johnson Hükümeti tarafından hazırlanıp Mart 2021’de Avam Kamarasına sunulan “Rekabetçi Bir Çağda Küresel Britanya” adlı belgede RF, Birleşik Krallık ve Avrupa için en büyük ve yakın tehdit olarak ifade edilmekte ve bu duruma karşı caydırma ve savunma tedbirlerine önem atfedilmektedir (HM Government 2021, 18). Londra’ya göre Türkiye, Karadeniz ve Akdeniz’de, RF’nin askeri müdahaleleri ile ortaya çıkan yeni siyasi ve askeri duruma karşı mücadele etmektedir. Bu çerçevede Birleşik Krallık, Türkiye ile harekât, yetenekler ve savunma sanayi alanında uzun dönemli işbirliğini sağlamlaştırmaya gayret etmektedir (Ministry of Defence 2021, 30).

Ayrıca 24 Şubat 2022 tarihinde RF’nin, Ukrayna’ya yönelik başlattığı askerî harekât her iki NATO üyesi ülkeyi koordineli harekete yöneltmiştir. T.C. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ve Birleşik Krallık Başbakanı Boris Johnson, 24 Mart 2022 tarihinde NATO Brüksel Zirvesi’nde bir araya gelmiştir. Johnson, Türkiye’nin sorunun diplomatik yollarla çözümüne yönelik yürüttüğü liderliği ve insani yardım çabalarını memnuniyetle karşıladığını bildirmiştir. Ayrıca Johnson, Doğu Akdeniz’de gerilimin düşmesini olumlu bir gelişme olarak tanımlarken, Kıbrıs Adası’nda BM öncülüğünde bir çözüme varılmasına önem atfetmiştir. İki lider; Karadeniz, Libya, Suriye ve Afganistan’ı da içerecek şekilde bölgesel güvenliğe yönelik tehditler ile iki ülke arasındaki ticaret ve savunma sanayi işbirliğinin artırılması konularını ele almışlardır (Prime Minister’s Office 2022).

Türkiye ve Birleşik Krallık arasındaki uyum bölgesel güvenliğe yönelik iki devletin yaklaşımında da görülmektedir. Türkiye, Arap Baharı'nda "dönüşüm ve istikrar" ikilemi arasında kalmış, ülke yönetimlerinin meşruiyetlerini kaybetmeleri üzerine dönüşüm yönünde bir politika takip etmiştir. Türkiye, BMGK'nin 17 Mart 2011 tarihli ve 1973 sayılı kararına istinaden icra edilen NATO harekâtına doğrudan katılmamasına rağmen savaş gemisi ve uçakları ile BM'nin Libya'ya yönelik silah ambargosuna destek vermiş, NATO'nun İzmir uçuş kontrol merkezini kullanmasına müsaade etmiş ve Libya Temas Grubuna dahil olmuştur. Ankara yönetimi, Libya krizinin başında bölgesel çatışmalarda dış askeri müdahalelere dahil olmaktan kaçınma politikası izlemiş, askeri müdahalenin yapılacağına kesinlik kazanması üzerine, kararları üzerinde etkili olabileceği NATO kapsamında icrası için çaba harcamıştır. Birleşik Krallık ile ihtilaf içermeyen Libya politikası sonucu, Trablus'taki Birleşik Krallık Büyükelçiliği Şubat-Mayıs 2011 döneminde tahliye edildiğinde Türkiye, Birleşik Krallık'ın Libya'daki çıkarlarını temsil etmiştir (House of Commons Foreign Affairs Committee 2012, 51).

Diğer yandan İran'ın nükleer sorununda Tahran ve Batılı başkentler ile temas kurabilen ve zaman zaman İran ile yakın siyasi ve ekonomik ilişkileri nedeniyle Batı'nın politikalarında dengeleyici rol üstlenen Türkiye sorunun barışçıl yoldan çözümü için çaba sarf etmektedir. Türkiye'nin bölgede oynadığı yapıcı rol, Birleşik Krallık'ın genel politikası ile uyumlu bir görünüm sergilemektedir (House of Commons Foreign Affairs Committee 2012, 51-55).

Irak ve Suriye'de meydana gelen gelişmeler kapsamında DEAŞ terör örgütü hem Türkiye hem de Birleşik Krallık için ortak bir tehdit olarak ortaya çıkmıştır. Türkiye, Temmuz 2015'te Suruç, Ekim 2015'te Ankara Tren Garı ve Haziran 2016 Atatürk Havalimanı da dahil olmak üzere DEAŞ terör örgütünün saldırılarına hedef olmuştur. Her iki devlet 2010 yılından itibaren DEAŞ terör örgütü ile mücadelede işbirliği yapmaktadır. Türkiye ve Birleşik Krallık, 84 üyeden oluşan DEAŞ'e Karşı Küresel Koalisyon'unun (The Global Coalition against Daesh) ortağıdır. Bu kapsamda Türkiye; kuzey Suriye'de DEAŞ'e yönelik operasyonların planlanması ve uygulanmasında yer almış, Koalisyon tarafından hava sahasının muharebe ve muharebe dışı görevler için kullanımına ve askeri tesislerine ABD ile diğer koalisyon güçlerinin konuşlanmasına izin vermiş, "eğit-donat" programına ev sahipliği yapmış, Fırat Kalkanı Harekâtı ile DEAŞ terör örgütü kontrolündeki 2.105 km²'lik alanı kurtarmış, Irak ve Suriye'de toplamda 4.550 DEAŞ terör örgütü mensubunu etkisiz hale getirmiş ve 7.000 Irak güvenlik görevlisini DEAŞ'la mücadele kapsamında eğitmiştir (Global Coalition t.y.). Birleşik Krallık ise DEAŞ'e Karşı Küresel Koalisyon kapsamında Reaper insansız hava araçları, 6 Typhoon ve 8 Tornado savaş uçağı ile 1,350 askeri personelini

konuşlandırmış ve günümüze kadar 60.000 Irak güvenlik personelini eğitmiştir (Global Coalition 2017).

Türkiye ile Birleşik Krallık arasındaki diğer bir işbirliği alanı ise düzensiz göçe yöneliktir. Türkiye refah düzeyi yüksek Batı ülkeleri ile refah seviyesi düşük ve güvenlik sorunları bulunan Orta Doğu ülkeleri arasında yer alması nedeniyle düzensiz göçte transit rota olarak kullanılmaktadır. Türkiye ile AB arasında Mart 2016'da düzensiz göçü önlemeye yönelik bir mutabakat imzalanmıştır. Avrupa Birliği mutabakat kapsamında Suriyeli mültecilere yönelik Türkiye'ye 6 milyar avro finansman desteğinde bulunmayı taahhüt etmiştir (18 Mart 2016 Tarihli Türkiye- AB Zirvesi Bildirisi 2016). Birleşik Krallık bahse konu 6 milyar avroluk Türkiye'deki Mülteciler için Tesisler Programı (FIRT-Facility for Refugees in Turkey) kapsamında 2016-2023 yılları arasında 957 milyon avro destek vererek en çok katkı yapan ikinci devlet olmuştur (Hürriyet 2021). Türkiye'de geçici koruma altında bulunan Suriyelilerden 2014 ile 2022 yılları arasında toplam 19.738 Suriyeli üçüncü ülkelere yerleştirilmiş, bunlardan 2.634'ünü Birleşik Krallık kabul etmiştir (Göç İdaresi Başkanlığı 2022).

Türkiye-Birleşik Krallık güvenlik ilişkilerinin diğer önemli bir boyutunu ise Kıbrıs Adası oluşturmaktadır. 11 Şubat 1959 tarihli Garanti Anlaşması çerçevesinde Kıbrıs Cumhuriyeti'nin garantör devletleri olan Türkiye ve Birleşik Krallık, Kıbrıs konusunda çıkar çatışması yaşamayıp genel olarak uyumlu ilişkilere sahiptirler. Bununla birlikte Birleşik Krallık, Kıbrıs'ta her iki kesime eşit mesafede durmaya çalışmaktadır. Türkiye ile Birleşik Krallık arasında 2010 yılında güncellenen Stratejik Ortaklık Belgesine göre Ankara ve Londra, Kıbrıs'ta siyasi eşitlik temelinde iki bölgeli ve iki toplumlu bir çözümde hem fikir olmuşlardır. Türkiye son dönemde Kıbrıs'ta adil, kalıcı ve sürdürülebilir barışın tesisi yönünde attığı adımların sonuç vermemesi üzerine Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin egemen eşitliğine dayalı iki devletli çözüm politikası takip etmeye başlamıştır. Buna karşın Birleşik Krallık geçmişte izlediği politikanın devamı niteliğinde Kıbrıs Adası'nda iki bölgeli ve iki toplumlu federasyon politikasını savunmaya devam etmektedir (Hürriyet 2021). Birleşik Krallık günümüzde adadaki askeri üslerine odaklanan ve diğer sorunlara mesafeli durmaya çalışan bir yaklaşım sergilemektedir. Bu kapsamda Birleşik Krallık Hükümeti tarafından askeri üsler dışında Birleşik Krallık hâkimiyetinde bulunan toprakların "Birleşik Kıbrıs'a" devredilebileceği ve hatta garantörlük haklarından vazgeçilebileceği açıklanmıştır (Örmeci 2016, 604). Birleşik Krallık ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi arasında 2014 yılında Kıbrıs Adası'nda İngiliz hâkimiyetinde bulunan alanda askeri amaçlar dışında bulunan bölgelerin sivil kullanıma açılması yönünde anlaşma imzalanmış ve 2020 yılında bahse konu anlaşma uygulanmaya başlanmıştır. Türkiye ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti

bahse konu anlaşmaya ve uygulamaya konulmasına ilgili tarafların onayı alınmaması nedeniyle tepki göstermiştir (Arslan, 2020).

Birleşik Krallık'ın Brexit süreci sonunda AB'den ayrılması, AB içerisinde Türkiye'ye yakın bir müttefikin kaybedilmesi anlamını taşımaktadır. Bu durum Ortak Güvenlik ve Savunma Politikasına (OGSP) ve Kalıcı Yapılandırılmış İş Birliğine (Permanent Structured Cooperation-PESCO) yönelik Türkiye'nin etki edebilme imkânını azaltacaktır. Diğer yandan bu durum Türkiye ile Birleşik Krallık'ın savunma ve güvenlik konularında AB'den bağımsız işbirliği imkânı geliştirmeleri yönünde bir fırsat sunmaktadır (Gürsoy 2019, 13). Birleşik Krallık, AB üyeliği süresince AB üyesi olmayan ülkelerin Avrupa savunma ve güvenliğinde oynadıkları rolün farkında olmuş ve bahse konu ülkelerin Avrupa güvenliğine eklenmesi yönünde destek sağlamıştır (Ceylan ve İdem 2021). Dönemin Birleşik Krallık Başbakanı David Cameron 2010 yılında "Türkiye'nin kampın bekçisi olabileceğini, ama çadırın içinde oturamayacağını" düşünmenin hatalı olacağını ifade etmiştir (BBC News Türkçe 2010). Mevcut durumda Birleşik Krallık, Türkiye ile benzer şekilde AB üyesi olmayan ancak NATO üyesi olan bir ülke durumuna gelmiştir. Bu kapsamda Türkiye'nin kendisinin müdahil olmadığı bir Avrupa güvenlik sisteminin NATO'dan ayrı bir şekilde AB tarafından yaratılmasına yönelik izlediği dikkatli ve ihtiyatlı politika çerçevesinde Birleşik Krallık ile ortak tutum sergilemesi ve dayanışma içerisinde olması muhtemeldir. Nitekim Birleşik Krallık Muhafazakâr Parti milletvekili Daniel Kawczynski, NATO'nun Avrupa'daki üstünlüğünün korunması gerektiğini, Avrupa Ordusu kurma girişimlerinin AB'yi zayıflatacağını ifade etmiştir (TRT Haber 2021). Bu çerçevede Türkiye ve Birleşik Krallık; üçüncü ülkelerin OGSP'ye entegre edilmesi için usuller geliştirilmesi, OGSP'nin üçüncü ülkeler ile yakın koordinasyon ve işbirliği yapması şeklinde politikalar izlemesi vb. seçenekler üzerinde ortak tutum sergileyebileceklerdir (Ülgen 2017, 15). Diğer yandan Birleşik Krallık, Türkiye ile ABD, NATO ve AB arasındaki mevcut ve muhtemel sorun alanlarında yapıcı bir arabulucu rolü oynama potansiyeline sahip görünmektedir. Londra'nın ABD ile yakın ilişkileri, NATO içerisindeki etkinliği ve ayrılmış olsa da AB ile kuvvetli bağları bu hususta imkânlarını artırmaktadır (Altınörs ve Gürsoy 2021, 35).

Türkiye-Birleşik Krallık ilişkilerinin savunma sanayi boyutu

Türkiye ile Birleşik Krallık arasında gelişen ilişkilerin önemli bir boyutunu da savunma sanayi işbirliği oluşturmaktadır. Birleşik Krallık Uluslararası Ticaret Savunma ve Güvenlik Departmanı, Türkiye'yi 2019-2020 yıllarında öncelikli pazar ülkeler arasında tanımlamıştır (UK Parliament 2020). 2013 yılından 2021 yılına kadar Birleşik Krallık, Türkiye'ye 2,3 milyar sterlin tutarında silah ve

mühimmat ihraç etmiştir (Nasi 2021). T.C. Savunma Sanayi Başkanı İsmail Demir, Birleşik Krallık ile Türkiye arasında hem hükümetler hem de savunma sanayi şirketleri açısından sıkı ilişkilerin kurulduğunu, yalnızca iki ülke arasındaki savunma sanayi işbirliğinin ötesinde üçüncü ülkelere yönelik ortak savunma sanayi faaliyetlerinin de ele alındığını ifade etmiştir (Demirci 2022).

Türkiye ile Birleşik Krallık arasındaki savunma sanayi işbirliği 1980'li yılların ilk yarısına uzanmaktadır. Türkiye tarafından 1983 ile 1985 yıllarında toplam değeri 290 milyon sterlin olan 72 adet Rapier B1 alçak irtifa hava savunma füzesi, British Aerospace firmasından temin edilmiştir. Yine aynı dönemde Türk Hava Kuvvetleri için 24 adet GEC Marconi's Blinfire keşif ve ateş kontrol radarı, Birleşik Krallık'tan tedarik edilmiştir. Ardından Koç grubu tarafından 1987 yılında Land Rover Defender lisansı ile Türk Silahlı Kuvvetleri için taktik tekerlekli araçlar üretilmeye başlanmıştır. Aynı yıl teknoloji transferi yapılarak 20, 100 ve 400 W'lık Scimatar H telsiz setleri Türkiye'de üretilmiştir. Marconi Communications (günümüzde Selex Communications) ve Türk firmaların ortaklığı ile 9 Ocak 1990 tarihinde kurulan Marconi Komünikasyon A.Ş. ile toplam 2.784 adet HF-SSB elektronik harp korumalı ve frekans atlamalı telsiz Türk Silahlı Kuvvetleri ve Jandarma Genel Komutanlığı ihtiyacını karşılamak amacıyla Türkiye'de üretilmiştir. 1990'lı yıllarda ise Türkiye tarafından Preveze sınıfı denizaltılar için TigerFish Mk-24 Mod II torpidolar, AB-212 helikopteri için SeaSkua anti gemi füzesi, MEKO-I/II sınıfı firkateynler için AWS-6 Dolphin radar sistemleri, Birleşik Krallık'tan tedarik edilmiştir. İlerleyen süreçte Rapier Standart B1 füze sistemleri, B1X seviyesine yükseltilmiş, Ekim 1999'da 840 Rapier Mk-II B füzesi Birleşik Krallık ile Aselsan, Roketsan ve KaleKalıp'ın katılımı ile yerel olarak üretilmiştir. X-Band Uydu İletişim Projesi kapsamında 13 Kasım 1999 tarihinde Aselsan ve Matra Marconi Space arasında imzalanan anlaşma ile çok sayıda personel, araç ve platform uyumlu telsiz terminali üretilmiş ve 2004 ile 2008 yıllarında yeni sözleşmeler imzalanmıştır. Ayrıca 1990'ların sonlarında Aydın sınıfı mayın avlama gemilerinde kullanılan sonar ve savaş yönetim sistemi Birleşik Krallık'tan temin edilmiştir (Sünnetçi 2018).

Türkiye-Birleşik Krallık savunma sanayi işbirliği ve projelerde yürütülen ortaklık 2000'li yıllarda da devam etmiştir. 15 Ocak 2003 tarihinde imzalanan bir sözleşme ile BAE Systems, Aselsan (Mikes) ile işbirliği içerisinde Türk Hava Kuvvetlerine ait F-16C Blok 50 savaş uçakları için gelişmiş elektronik harp koruma sistemleri geliştirmiştir. 13 Ağustos 2007 tarihinde imzalanan sözleşme uyarınca Ultra Electronics, Havelsan ile ortak olarak ilk MİLGEM korveti olan Heybeliada için SeaSentor Torpido Karşı Tedbirler sistemi geliştirmiştir. Takiben 5 Ekim 2007 tarihli sözleşme ile BAE Systems ve Aselsan, savaş uçakları için dost-

düşman tanımlama sistemi (Identification Friend and Foe-IFF) geliştirmek amacıyla işbirliği yapmışlardır. Daha önce belirtilen X-Band Uydu İletişim Projesi kapsamında Aselsan ve EADS Astrium toplam 16 uydu haberleşme sisteminin, Türk Deniz Kuvvetleri Gabya ve MEKO sınıfı firkateynlerine yönelik üretim ve entegrasyonunu gerçekleştirmiştir. MİLGEM projesi kapsamındaki korvetlerin her biri için 4 adet uydu haberleşme terminali geliştirilmesi ve entegrasyonu da aynı firmalar tarafından icra edilmiştir. Rolls-Royce Marine, 2009 yılında Tuzla'da bölgesel bir ofis açmış ve Türk deniz savunma sanayisi ile çok sayıda ortak projede yer almıştır. Rolls-Royce Marine çok sayıda Türk Deniz Kuvvetleri platformuna hatvesi ayarlanabilir pervane, sonar ve itme sistemleri başta olmak üzere çeşitli katkılarda bulunmuştur. Koç Bilgi ve Savunma ile Ultra Electronics şirketlerinin ortaklığında 26 Temmuz 2011 tarihinde imzalanan sözleşme ile Reis sınıfı denizaltılara Torpido Karşı Tedbirler Sistemi geliştirilmiştir. Ayrıca bu ortaklık Avustralya Kraliyet Donanmasının Hobart sınıfı hava savunma destroyerlerinin torpido karşı tedbirler sistemini de geliştirmiştir. İngiliz Martin Baker firması 55 Adet T-38 M uçağına 110 adet acil fırlatma koltuğu temini ihalesini kazanmıştır. Roketsan'ın da dahil olduğu bahse konu proje, ilerleyen safhada F-35 savaş uçağı ile HÜRKUŞ-A ve HÜRKUŞ-B eğitim uçaklarına da acil fırlatma koltuğu sağlamıştır. Aselsan ve Thales, 22 Şubat 2015 tarihinde Birleşik Arap Emirlikleri MRTTP 16 sınıfı hızlı müdahale botlarına çok maksatlı füze sistemi entegre edilmesi projesi kapsamında sözleşme imzalamışlardır. Ares Tersanesi, yüksek hızlı devriye botu projesinde Rolls-Royce'un yüksek performans ve hız kabiliyeti bulunan P2500 gövde formunu kullanmak amacıyla sözleşme imzalamıştır. Kasım 2017'de ise Türksat ve Airbus Savunma ve Havacılık, yeni nesil haberleşme uyduları olan Türksat 5A ve Türksat 5B'ye yönelik sözleşme imzalamışlardır (Sünnetçi 2018).

Türkiye ile Birleşik Krallık arasındaki savunma sanayi işbirliğinin köklü bir örneği ise %51'i Nurol Holding'e, %49'u ise BAE Systems'a ait olan ve 1986 tarihinde kurulan FNSS şirkettir. FNSS, zırhlı muharebe araçları üreten bir kara savunma sistemleri firmasıdır. İlk üretimini 1990 yılında yapan şirket, günümüze kadar 4.000'in üzerinde zırhlı araç üreterek Türk Silahlı Kuvvetleri'nin hizmetine sunmuş veya ihraç etmiştir. Şirket uluslararası alandan Malezya ve Umman'da da faaliyet göstermektedir (FNSS t.y.). Kara savunma sistemlerinde FNSS ile büyük başarı yakalayan Nurol Holding ve BAE Systems, Kasım 2015'te havacılık endüstrisine yönelik BNA şirketini kurmuşlardır. BNA şirketi, Alman Aerospace Embedded Solutions firması tarafından üretilen bir gaz türbin motorunun elektronik kontrol ünitesini, yazılımını, donanımını ve sertifikasyonunu üstlenecek şekilde sözleşme imzalamıştır. Ayrıca bahse konu firma Hürkuş-C için harici yakıt tankı tasarlayıp üretmiştir (Mehmet 2018).

Türkiye ve Birleşik Krallık arasında halen en yüksek düzeyde işbirliğini içeren savunma sanayi işbirliği Türkiye'nin Milli Muharip Uçak Geliştirilmesi Projesi'dir. Türk Hava Kuvvetleri tarafından 2030'lı yıllardan itibaren kademeli olarak envanterden çıkarılması planlanan F-16 savaş uçaklarının yerini alması amacıyla Milli Muharip Uçak (MMU) Geliştirilmesi Projesi, Türk Havacılık ve Uzay Sanayii ana yükleniciliğinde 5 Ağustos 2016 tarihinde Savunma Sanayi Başkanlığı ve TUSAŞ arasında imzalanan sözleşme ile başlatılmıştır. Türkiye'nin, RF'den S-400 füze savunma sistemi alması nedeniyle Vaşington'un Ankara'ya Hasımlarına Yaptırımlar Yoluyla Karşılık Verme Yasası (CAATSA) çerçevesinde yaptırımlar uygulamaya başlaması ve F-35 savaş uçağı programından çıkarması Türkiye'nin kendi milli muharip uçağını üretme çabasına hız vermesine yol açmıştır. Yurt içi imkanlarla tasarlanması ve geliştirilmesi devam eden beşinci nesil² milli muharip uçak 1,8 Mach azami hıza (40.000 ft) ve 55.000 ft servis tavanına sahip olacak olup, düşük görünürlük, dahili silah yuvası, yüksek manevra kabiliyeti, artırılmış durumsal farkındalık ve sensör füzyonu gibi özellikler barındıracaktır. MMU'nun 2023 yılında hangardan çıkması, 2026 yılında ilk uçuşunu gerçekleştirmesi ve 2029 yılında Türk Hava Kuvvetleri'ne teslim edilmesi planlanmaktadır.³ Tarihinde ilk defa milli muharip uçağını üretme amacıyla olan Türkiye bu maksatla yakın siyasi, ekonomik ve askeri ilişkileri olan Birleşik Krallık ile işbirliği yapmak istemektedir. Bu kapsamda TUSAŞ ile Birleşik Krallık menşeli BAE Systems arasında MMU'nun geliştirilmesi amacıyla "Ana İlkeler Sözleşmesi" (Heads of Agreement) 24 Ocak 2017 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti ve Birleşik Krallık başbakanları huzurunda, anlaşma tutanağı ise 10 Mayıs 2017 tarihinde imzalanmıştır. Müteakiben TUSAŞ ve BAE Systems işbirliği sözleşmesi 25 Ağustos 2017 tarihinde imzalanarak yürürlüğe girmiştir (Türk Havacılık Uzay Sanayi t.y.). Bahse konu ortaklık ile MMU'ya yönelik yaklaşık 100 milyon sterlin (125 milyon dolar) değerinde motor, radar, sensör gibi donanım ve teçhizatın Birleşik Krallık'tan ithal edilmesi ve BAE Systems tarafından projeye teknik ve mühendislik uzmanlığı kazandırılması öngörülmektedir (Gürsoy 2019, 37). MMU için farklı motorlar geliştirilmesinin finansal açıdan mümkün olmaması ve motor çalışmalarını tek çatı altında toplamak amacıyla TRMOTOR hisselerinin yüzde yüzünü Türk Havacılık ve Uzay Sanayii'ne devretmiştir.

² Günümüzde dünyada üretimi ve kullanımı devam eden üç çeşit beşinci nesil savaş uçağı bulunmaktadır. Bunlar; Çin tarafından üretilen J-20 savaş uçağı, RF tarafından üretilen Su-57 savaş uçağı ve yalnızca ABD tarafından kullanılan F-22 savaş uçağı ile ABD'nin önemli bir paya sahip olduğu konsorsiyum tarafından üretilen F-35 savaş uçağıdır (Military Watch Magazine 2022).

³ İlk etapta prototip kapsamında TUSAŞ tarafından 3 adet MMU Blok 0 ve 1 adet MMU Blok I üretilecektir (SavunmaSanayiST.com 2022).

MMU'nun ilk prototiplerinde ABD'li General Electric firması tarafından üretilen F110 motorunun kullanılması planlanmaktadır. Bu amaçla 6 adet F110 motoru tedarik edilmiş durumdadır. MMU için özgün motor geliştirilmesi için ise iki alternatif belirlenmiştir. Bunlardan ilkinine yönelik sermayesi 100% SSB'ye ait olan SSTEK A.Ş.'ye ait TRMOTOR ile TUSAŞ arasında yerli güç üniteleri geliştirilmesi amacıyla 12 Şubat 2021 tarihinde bir protokol imzalamıştır (TRMOTOR t.y.). Diğer yandan İngiliz Rolls-Royce şirketi ile Kale Grubu ortaklığında 2017 yılında TAEC Uçak Motor Sanayi A.Ş. kurulmuştur. T.C. Savunma Sanayi Başkanı İsmail Demir, Mart 2022'de MMU'ya yönelik milli motor geliştirilmesi hususunda Rolls-Royce firması ile çalışma ihtimali olduğunu, ancak bazı çekincelerin bulunduğunu, gerçekleştirilen toplantılar sonucunda endişelerin giderildiğini ve çalışmaların başladığını ifade etmiştir (Trhaber 2022).

Milli Muharip Uçak (TF-X) projesi, Türkiye ve Birleşik Krallık arasında savunma sanayi işbirliği kapsamında son dönemde uzun dönemli, teknolojisi ve maliyeti yüksek bir proje olarak büyük önem taşımaktadır. Ayrıca Türkiye ile Birleşik Krallık ortaklığı ile üretilecek olan MMU, NATO'nun ve dolayısıyla Birleşik Krallık'ın savunma ve caydırıcılık kabiliyetine büyük katkı sağlayacaktır.

Türkiye'nin İHA ve SİHA sistemlerinin üretiminde yakaladığı başarı ve bahse konu sistemlerin son dönemde gerçek muharebe şartlarında gösterdiği kuvvet çarpanı etkisi, Birleşik Krallık'ın da dikkatini çekmiştir. T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanı Mustafa Varank, 2021 yılında Türkiye'nin SİHA'ların satışı için opsiyonları Birleşik Krallık'a sunduğunu ifade etmiştir (TRTWorld 2021). Son olarak Birleşik Krallık Savunma Bakanı Ben Wallace, 2022 yılında Türkiye'ye gerçekleştirdiği ziyarette, Türk İHA'larının "modern savaşı önemli ölçüde değiştirdiğini" ifade etmiş ve Türk İHA'larını satın alıp almayacaklarına yönelik soruya "Alışveriş gezisinde değilim, keşif gezisindeyim. Spekülasyonlar yapmayalım. Ordumuzu 23 milyar sterlin harcayarak gelecek 10 yılda modernize edeceğiz. Hava kuvvetlerimize de yatırım yapacağız. Neler olacağını göreceğiz." cevabını vermiştir (Çetinkaya 2022).

Türkiye ile Birleşik Krallık savunma sanayi ilişkilerinin gelecek dönemde daha ileri seviyeye taşınması muhtemel bir durumdur. Bu alanda potansiyel taşıyan diğer önemli bir husus Türkiye'nin uçak gemisine sahip olmak istemesidir. Middle East Eye'in iddiasına göre Türkiye, Birleşik Krallık ile yeni ya da kullanılmış bir uçak gemisini alma konusunda görüşmeler yapmıştır. Kaynağa göre Birleşik Krallık, Türkiye için yeni bir uçak gemisi üretmeye ya da kullanılmış bir uçak gemisini Türkiye'ye satmaya sıcak bakmamış, buna karşın Türkiye'de inşa edilecek bir uçak gemisine tasarım ve teknik destek

verebileceğini ifade etmiştir (Soylu 2021). Birleşik Krallık ile Türkiye arasında geçmişte gerçekleşen deniz ve hava platformlarına yönelik savunma sanayi işbirliği uçak gemisi yapımının önemli bir gündem oluşturmasına neden olmaktadır.

Sonuç

Türkiye, Birleşik Krallık'ın Brexit süreci ile AB'den ayrılması sonrasında AB içerisinde önemli bir müttefikini kaybetmesine rağmen, Londra'nın yeni dış politika yaklaşımı çerçevesinde gerçekte yeni fırsatlar da ortaya çıkmıştır. Her iki ülke de genel olarak siyasi ve ekonomik ilişkiler ile özellikle güvenlik ve savunma sanayi ilişkilerini geliştirme niyeti içerisindedir. Türkiye'nin ABD ve AB ile yaşadığı sorunlar, Birleşik Krallık ile yakınlaşmasına neden olmaktadır. Birleşik Krallık'ın izlediği yeni dış ve güvenlik politikası ise ilişkilerin diğer bir itici yönünü ortaya koymaktadır. Bölgesel güvenlik konularının çoğunda Türkiye ve Birleşik Krallık ortak tehdit algısına sahip durumdadır. Terörizmin önlenmesi bu konuda en önde gelen unsurdur. Diğer yandan savunma sanayi ilişkileri giderek artmaya devam etmektedir. Savunma sanayi konusunda gelişen işbirliği Türkiye için stratejik önem taşıyan milli savaş uçağını üretme hususunda Birleşik Krallık ile işbirliği boyutuna gelmiş durumdadır.

Türkiye ile Birleşik Krallık ilişkilerinin iki ülkenin çıkarları doğrultusunda bazı sınırlarının olduğu da gözden kaçırılmamalıdır. Örneğin, Birleşik Krallık Suriye'de DEAŞ terör örgütü ile mücadeleyi ön plana almakta, Türkiye'nin güvenliğini tehdit eden PKK/YPG terör örgütünü göz ardı etmektedir. Birleşik Krallık, Kıbrıs Adası konusunda ise Türkiye ile karşı karşıya gelmekten çekinmekte, ancak Türkiye'yi destekler aktif bir tutum takınmamaktadır. Ayrıca Londra'nın, Vaşington ile yakın ilişkileri, Türkiye-ABD ilişkilerinde çoğu zaman Birleşik Krallık'ın Türkiye'ye olan desteğini ABD paralelinde yönlendirmektedir. Günümüzde hem Brexit süreciyle AB'den ayrılan Birleşik Krallık hem de ABD ve AB ile mevcut sorunları nedeniyle Türkiye açısından dış ve güvenlik politikalarında önemli gelişmelerin yaşanabileceği bir süreç bulunmaktadır. Bu süreçte her ikisi de NATO üyesi olup AB üyesi olmayan ve ulusal çıkarları çerçevesinde geçmişe oranla görece daha bağımsız hareket edebilen Türkiye ve Birleşik Krallık birbirleriyle olan ilişkileri yeniden tanımlamaktadırlar. Bu kapsamda mevcut bazı görüş ayrılıkları ve sorunlara rağmen herhangi bir kriz barındırmayan ve istikrarlı siyasi ve ekonomik ilişkiler içeren Türkiye-Birleşik Krallık ilişkilerinin güvenlik ve savunma sanayi alanında işbirliğini destekleyen bir ortam yaratacağı değerlendirilmektedir.

Kaynakça

- Altınörs, Görkem ve Gürsoy, Yaprak. 2021. "Business as Usual? The Present and Future Impact of Brexit on Anglo-Turkish Relations." *Journal of Anglo-Turkish Relations* 2(2):25-49.
- Aral, Aslı. 2022. "Stratejik Ortaklıktan" "Stratejik Diyaloga." *Voice of America*. 14 Şubat. <https://www.voaturkce.com/a/stratejik-ortakliktan-stratejik-dialoga/6440732.html> (erişildi: Eylül 15, 2022).
- Arslan, Mehmet İkbâl. 2020. "KKTC Başbakanı Tatar'dan İngiliz üslerinin bir kısmının sivil kullanıma açılmasına tepki." *Anadolu Ajansı*. 11 Haziran. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/kkctc-basbakani-tatardan-ingiliz-uslerinin-bir-kisminin-sivil-kullanima-acilmasina-tepki/1873930> (erişildi: Eylül 12, 2022).
- BBC News Türkçe. 2010. "Cameron'dan Türkiye'ye AB Desteği." 27 Temmuz. https://www.bbc.com/turkce/haberler/2010/07/100727_cameron_ankara (erişildi: Tarihi: Ekim 20, 2022).
- Ceylan, Mehmet Fatih ve İldem, Tacan. 2021. "Security Cooperation between Turkey and the United Kingdom after Brexit." *European Leadership Network*. 4 Haziran. <https://www.europeanleadershipnetwork.org/commentary/security-cooperation-between-turkey-and-the-united-kingdom-after-brexite/> (erişildi: Ağustos 9, 2022).
- CNN Türk. 2007. "Türkiye-İngiltere ortaklığı tescillendi." 23 Ekim. <https://www.cnnturk.com/dunya/turkiye-ingiltere-ortakligi-tescillendi> (erişildi: Ekim 15, 2022).
- Çetinkaya, Behlül. 2022. "İngiltere Savunma Bakanı Wallace: Yeni modelini gördüğümüz TB2'ler modern savaşlarda bir oyun değiştirici oldu." *Anadolu Ajansı*. 26 Ekim. <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/ingiltere-savunma-bakani-wallace-yeni-modelini-gordugumuz-tb2ler-modern-savaslarda-bir-oyun-degistirici-oldu/2721422> (erişildi: Ekim 28, 2022).
- Demirci, Zuhâl. 2022. "İngiltere'nin Türkiye'ye uyguladığı savunma sanayisi ürünlerine yönelik ihracat kısıtlamaları kalktı." *Anadolu Ajansı*. 20 Mayıs. <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/ingilterenin-turkiyeye-uyguladigi-savunma-sanayisi-urunlerine-yonelik-ihracat-kisiltlamalari-kalkti/2593184> (erişildi: Ağustos 12, 2022).
- Ersöz, Begüm Dönmez. 2021. "AB-Türkiye Göçmen Anlaşması Beş Yıl Sonra Hangi Noktada?" *VOA*. 25 Mart. <https://www.amerikaninsesi.com/a/ab-turkiye-gocmen-anlasmasi-bes-yil-sonra-hangi-noktada/5828396.html> (erişildi: Nisan 10, 2022).
- Eryılmaz, Zeynep. 2022. "Türkiye-İngiltere ticari ilişkileri: Serbest Ticaret Anlaşması.", *TRT Haber*. 16 Ocak. <https://www.trthaber.com/haber/dunya/turkiye-ingiltere-ticari-ileiskileri-serbest-ticaret-anlasmasi-645600.html> (erişildi: Mayıs 16, 2022).

- FNSS. t.y. "Tarihçemiz, Global Varlığımız." <https://www.fnss.com.tr/tr/kurumsal/fnss-tarihcesi>. <https://www.fnss.com.tr/tr/kurumsal/global-varligimiz> (erişildi: Nisan 9, 2022).
- Foreign and Commonwealth Office. 2019. "Security Agreement between the Government of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland and the Government of the Republic of Turkey concerning the Protection of Defence Classified Information." August. https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/825188/TS_6.2019_Turkey_Security_Agreement_concerning_the_Protection_of_Defence_Classified_Information.pdf (erişildi: Haziran 15, 2022).
- Gasimzade, İlham. 2018. "Brexit: The impact on the United Kingdom and Turkey." *International Journal of Humanities and Education* 4(7):1-10.
- Global Coalition. 2017. "What is The UK Doing to Defeat DAESH?" 10 Şubat. <https://theglobalcoalition.org/en/uk-actions-defeat-daesh/> (erişildi: Nisan 06, 2022).
- Global Coalition. t.y. "Turkey." <https://theglobalcoalition.org/en/partner/turkey/> (erişildi: Nisan 6, 2022).
- Göç İdaresi Başkanlığı. 2022. "Geçici Koruma." <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> (erişildi: Ekim 12, 2022).
- Göktürk Çetinkaya, Selma. 2016. "Bağdat Paketi'nin Kuruluş Sürecinde Türkiye'nin Ortadoğu ve Batı İle İlişkileri.", *VAKANÜVİS- Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi* 1(Ortadoğu Özel Sayısı): 1-29.
- Gürsoy, Yaprak. 2019. "BREXIT: Türkiye-Birleşik Krallık İlişkilerinde Siyasi ve Ekonomik Riskler ve Fırsatlar." *DEİK*. <https://www.deik.org.tr/contents-fileaction-19390> (erişildi: Nisan 6, 2022).
- Hacıcaferoğlu, Süleyman. 2019. "İki Savaş Arası Dönemde Türkiye-İngiltere İlişkileri (1923-1939)", Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı.
- Harvey, Jonathan Fenton. 2021. "Why the UK sees Turkey as a crucial post-Brexit ally." *Anadolu Agency*, 13 Ocak. <https://www.aa.com.tr/en/analysis/analysis-why-the-uk-sees-turkey-as-a-crucial-post-brexit-ally/2108631> (erişildi: Nisan 6, 2022).
- HM Government. 2021. "Global Britain in a competitive age: The Integrated Review of Security, Defence, Development and Foreign Policy." Mart. [https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/975077/Global Britain in a Competitive Age_the Integrated Review_of_Security_Defence_Development_and_Foreign_Policy.pdf](https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/975077/Global_Britain_in_a_Competitive_Age_the_Integrated_Review_of_Security_Defence_Development_and_Foreign_Policy.pdf) (Erişim Tarihi: 06.04.2022)
- House of Commons Foreign Affairs Committee. 2017. "The UK's relations with Turkey." <https://publications.parliament.uk/pa/cm201617/cmselect/cmcaff/615/615.pdf> (erişildi: Nisan 10, 2022).

- House of Commons Foreign Affairs Committee. 2012. "UK–Turkey relations and Turkey's regional role." <https://publications.parliament.uk/pa/cm201012/cmselect/cmfa/1567/1567.pdf> (erişildi: Nisan 10, 2022).
- Hürriyet. 2021. "İngiliz Bakan açıkladı: AB'den ayrılmak Türkiye ile fırsatlar sundu." 30 Haziran. <https://www.hurriyet.com.tr/dunya/ingiliz-bakan-acikladi-abden-ayrilmak-turkiye-ile-firsatlar-sundu-41843011> (erişildi: Haziran 30, 2022).
- Mehmet, Fatih. 2018. "Nurol Holding ve BAE Systems'in havacılıkta güçlü ortaklığı: BNA.", *Defence Turk*. 18 Temmuz. <https://www.defenceturk.net/nurol-holding-ve-bae-systemsin-havacilikta-guclu-ortakligi-bna> (erişildi: Nisan 9, 2022).
- Military Watch Magazine. 2022. "Only Three Fifth Generation Fighters Are in Production Worldwide: How Do Their Performances Compare?" 10 Haziran. <https://militarywatchmagazine.com/article/only-three-fifth-generation-fighters-are-in-production-worldwide-how-do-their-performances-compare> (erişildi: Ekim 10, 2022).
- Ministry of Defence. 2021. "Defence in a competitive age." March. https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/974661/CP411_-Defence_Command_Plan.pdf (erişildi: Nisan 6, 2022).
- Nasi, Selin. 2021. "Türkiye-İngiltere Ortaklığının Sınırları." *Yetkin Report*, 24 Mayıs. <https://yetkinreport.com/2021/05/24/turkiye-ingiltere-ortakliginin-sinirlari/#edn1> (erişildi: Nisan 5, 2022).
- North Atlantic Treaty Organization t.y. "Funding NATO." https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_67655.htm (erişildi: Nisan 5, 2022).
- Obe, Christopher W.J. Gaunt ve Aybar, Sedat. 2020. "The Political Economy of Turkey-UK Relations." *Diplomatik İlişkiler ve Politik Araştırmalar Merkezi*. 16 Aralık. https://en.dipam.org/wp-content/uploads/2020/12/T%C3%BCrkiye-%C4%B0ngiltere_EN.pdf (erişildi: Eylül 15, 2022).
- Örmeci, Ozan. 2016. "Son Yıllarda Türkiye-Birleşik Krallık (İngiltere) İlişkileri: İlişkilerde 'Altın Çağ' Dönemi mi?" *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 21(2): 589- 621.
- Prime Minister's Office. 2022. "PM meeting with President Erdoğan of Turkey: 24 March 2022." 24 Mart. <https://www.gov.uk/government/news/pm-meeting-with-president-erdogan-of-turkey-24-march-2022> (erişildi: Nisan 6, 2022).
- Salcı, Tayfun. 2019. "İngiltere'den Türkiye'ye silah ambargosuna itiraz." *Anadolu Ajansı*. 14 Ekim. <https://www.aa.com.tr/tr/baris-pinari-harekati/ingiltereden-turkiyeye-silah-ambargosuna-itziraz/1613883> (erişildi: Eylül 18, 2022).
- SavunmaSanayiST.com. 2022. "Milli Muharip Uçak'ın Motoru Türkiye'de." 2 Haziran. <https://www.savunmasanayist.com/milli-muharip-ucakin-motoru-turkiyede/> (erişildi: Ağustos 20, 2022).

- Scazzieri, Luigi ve Lowe, Sam. "Turkey and the UK: New best friends?" *Centre for European Reform*, 24 Temmuz. https://www.cer.eu/sites/default/files/insight_LS_SL_24.7.20.pdf (erişildi: Nisan 6, 2022).
- SIPRI 2022. "Trends in World Military Expenditure 2021." Nisan. https://www.sipri.org/sites/default/files/2022-04/fs_2204_milex_2021_0.pdf (erişildi: Ekim 15, 2022).
- SIPRI Yearbook 2021. "World Nuclear Forces." <https://www.sipri.org/yearbook/2021/10> (erişildi: Nisan 5,2022).
- Soylu, Ragıp. 2021. "Turkey held talks with UK to purchase aircraft carrier." *Middle East Eye*. 2 Şubat. <https://www.middleeasteye.net/news/turkey-uk-aircraft-carrier-purchase-talks> (erişildi: Ekim 20, 2022).
- Sönmezoglu, F.. 2006. *II. Dünya Savaşı'ndan Günümüze Türk Dış Politikası*. İstanbul: Der Yayınları.
- Sümer, Gültekin. 2010. "Stratejik İşbirliği ve Stratejik Ortaklık Kavramlarına Karşılaştırmalı Bir Bakış." *Ege Akademik Bakış* 10(1): 671-698.
- Sünnetçi, İbrahim. 2018. "Past and Present Cooperation within the Defence Industry Between Turkey and the United Kingdom." *Defence Turkey* (83). <https://www.defenceturkey.com/en/content/past-and-present-cooperation-within-the-defence-industry-between-turkey-and-the-united-kingdom-3094> (erişildi: Nisan 9, 2022).
- Şimşir, Bilal N. 2005. "Musul Sorunu ve Türkiye-İngiltere-İrak İlişkileri." *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi* 21(63): 859-916. <https://atamdergi.gov.tr/tam-metin-pdf/246/tur> (erişildi: Ekim 1, 2022).
- Trhaber. 2022. "Kale Grubu, Milli Muharip Uçak motorunu Rolls-Royce ile birlikte üretecek." 9 Mart. <https://www.trhaber.com/savunma/kale-grubu-milli-muharip-ucak-motorunu-rolls-royce-ile-birlikte-uretecek-h36988.html> (erişildi: Nisan 05. 2022).
- TRMOTOR. t.y. "TUSAŞ VE TRMOTOR MMU'NUN güç ünitelerinin geliştirilmesi için protokol imzaladı." <https://www.trmotor.com.tr/haber-7-tusas-ve-trmotor-mmu%E2%80%99nun-guc-u.html> (erişildi: Nisan 5, 2022).
- TRT Haber. 2021. "Türkiye-İngiltere ilişkileri: Ticaretin ötesinde yeni dönem' semineri düzenlendi." 21 Ocak. <https://www.trthaber.com/haber/gundem/turkiye-ingiltere-iliskileri-ticaretin-otesinde-yeni-donem-semineri-duzenlendi-549259.html> (erişildi: Temmuz 23, 2022).
- TRTWorld. 2021. "UK considering Turkish drones - Turkish technology minister says." 16 Ekim. <https://www.trtworld.com/turkey/uk-considering-turkish-drones-turkish-technology-minister-says-50788> (erişildi: Eylül 20, 2022).
- Türk Havacılık Uzay Sanayi. t.y. "Milli Muharip Uçak." <https://www.tusas.com/urunler/yeni-projeler/ozgun/mmu> (erişildi: Nisan 4, 2022).

- Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı t.y. “Türkiye-Birleşik Krallık İlişkileri.” <https://www.mfa.gov.tr/turkiye-ingiltere-siyasi-iliskileri.tr.mfa> (erişildi: Nisan 4, 2022).
- Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı. 2022. “Brexit Süreci Kapsamında Türkiye-Birleşik Krallık Ticari İlişkileri.” 10 Mart. <https://ticaret.gov.tr/dis-iliskiler/brexit-ve-birlesik-krallik-sta> (erişildi: Ağustos 15, 2022).
- Türkiye İstatistik Kurumu. 2022. “Dış Ticaret İstatistikleri.” Ocak. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=D%C4%B1%C5%9F-Ticaret-%C4%B0statistikleri-Ocak-2022-45536&dil=1> (erişildi: Eylül 15, 2022).
- UK Parliament. 2020. “Defence and Security Organisation: Trade.” 9 Haziran. <https://questions-statements.parliament.uk/written-questions/detail/2020-06-01/52663#> (erişildi: 05.04.2022).
- UNHCR. 2022. “Türkiye Bilgi Notu.” Şubat. https://www.unhcr.org/tr/wp-content/uploads/sites/14/2022/03/Bi-annual-fact-sheet-2022-02-Turkey-ENG-Final-210322_TR_PI.pdf (erişildi: Nisan 10, 2022).
- Ülgen, Sinan. 2017. “Negotiating Brexit The Prospect of a UK-Turkey Partnership.” *Center on the United States and Europe at Brookings*. Mart. <https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2017/03/ulgen-negotiating-brexit.pdf> (erişildi: Nisan 7, 2022).
- Yarar, Eralp. 2021. “Post-Brexit Turkey-UK ties show signs of new strategic partnership.” *Daily Sabah*. 21 Şubat. <https://www.dailysabah.com/politics/news-analysis/post-brexit-turkey-uk-ties-show-signs-of-new-strategic-partnership> (erişildi: Nisan 4, 2022).
- “18Mart 2016 Tarihli Türkiye-AB Zirvesi Bildirisi.” [https://www.ab.gov.tr/files/AB Iliskileri/18 mart 2016 turkiye ab zirvesi bildirisi_.pdf](https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/18_mart_2016_turkiye_ab_zirvesi_bildirisi_.pdf) (erişildi: Ağustos 10, 2022).



Research Article

The rise of Shanghai Cooperation Organization in Central Asia: a tool of cooperation or competition between Russia and China over the Turkic States?

Şafak Oğuz^{1,*}, Bilal Karabulut^{2*}

¹ Doç. Dr. , Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, Kapadokya Üniversitesi Nevşehir, Türkiye. ORCID: 0000-0001-6758-175X.

* İletişim: safak.oguz@kapadokya.edu.tr

² Prof. Dr. , Uluslararası İlişkiler Bölümü, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Ankara, Türkiye. ORCID: 0000-0002-4751-6165.

* İletişim: bilal.karabulut@hbv.edu.tr

Gönderim: 11.09.2022; Kabul: 27.12.2022. DOI: <http://dx.doi.org/10.38154/cjas.54>

Abstract: The Shanghai Cooperation Organization (SCO) is gradually increasing its power and influence in the region through the addition of new members, and new states with observer or dialog status, including NATO-member Turkey. The main question is whether the organization will achieve its blurring policies and compete effectively with the West in the region. Will we see a new era of cooperation or competition in Central Asia between Russia and China in the upcoming period? And how will the regional politics of the Turkic states be affected? The SCO's economic, energy and security policies have been especially effective in dominating the region to date. This paper presents an analysis of these policies with focus on the regional competition among the member states. It argues primarily that the SCO has grown in strength as a result of the convergence of Russian and Chinese interests and politics, turning regional competition into regional cooperation, and that the organization will come to dominate the region, especially politically and economically, with the accession of new members Pakistan and India, and the imminent accession of Iran.

Keywords: SCO, Russia, China, Turkic States

Şangay İşbirliği Örgütü'nün Orta Asya'daki yükselişi: Rusya ve Çin'in Türk Cumhuriyetleri üzerindeki işbirliğinin mi yoksa rekabetinin mi aracı?

Öz: Şangay İşbirliği Örgütü, yeni üyeler, gözlemci devlet ya da NATO üyesi Türkiye dahil diyalog üyeliği gibi devletlerin katılımı ile kademeleri olarak bölgede gücünü ve etkisini artırmaktadır. Ancak esas konu söz konusu örgütün muallak politikaları sorununu çözüp çözemeyeceği ve bölgede batılı devletlerle etkin bir şekilde mücadele edip edemeyeceğidir. Önümüzdeki dönemde Rusya ve Çin arasında işbirliği mi yoksa rekabet mi göreceğiz? Bu durum Türk Cumhuriyetlerinin bölgesel politikalarını nasıl etkileyecek? Şangay İşbirliği Örgütü'nün ekonomik, enerji ve güvenlik politikaları bu zamana kadar bölgede etkin bir rol oynamıştır. Çalışma bölgedeki rekabeti de vurgulayarak bu politikaları ele almaktadır. Çalışma esas olarak Rusya ve Çin'in çıkarlarının ve işbirliğinin aynı yönde olduğu durumlarda bölgesel çatışmanın bölgesel işbirliğine dönüşerek ŞİÖ'nün güçlenmesini sağladığını, Pakistan, Hindistan ve İran gibi yeni üyelerin katılımının örgütün bölgede özellikle siyasi ve ekonomik anlamda baskın güç olmasına imkan verdiğini ileri sürmektedir.

Anahtar Sözcükler: Şangay İşbirliği Örgütü, Rusya, Çin, Türk Cumhuriyetleri

Introduction

The dissolution of the Soviet Union and the resulting power vacuum transformed Central Asia into a new chessboard in which regional and global players found themselves in major competition in their efforts to dominate the region and control its vast energy resources. The United States regarded the political and security importance of the region to be of secondary importance, focusing mainly on gaining control of its energy resources through soft power. Accordingly, it opted to revise its containment strategy of the Cold War based on the theories of Spykman and Kennan in order to engage Mackinder's Heartland directly and bolstered its political and economic presence in the region through the deployment of troops to military bases in the Central Asian states.

Struggling to challenge Western dominance in the wake of the post-Cold War era, Russia at first tacitly supported the US “War on Terror” in Afghanistan, but then hardened its stance against US dominance in its backyard. Opting to cooperate with its regional competitor China, which was also concerned about the US presence in Asia, Russia sought to confront US hegemony in the region as well as its monopolistic policies around the world. Subsequently, the Shanghai Cooperation Organization (SCO), which was founded as a multinational confidence-building and cooperation forum for the discussion and resolution of border problems among the regional states, became a major vehicle for Russia and China through which the Central Asian states were brought into efforts to challenge US dominance in the region.

With four nuclear power members and two members with a permanent seat on the UN Security Council, the SCO wields important political power and is one of the most important organizations in the region. It has been enhancing its influence in Central Asia in terms of policy, security, economy, energy and culture, making itself more attractive for regional states that prefer regional cooperation rather than global partnerships with Western states. The security assurances provided by Russia and the economic incentives brought to the table by China, combined with the vast energy resources of Central Asia, have allowed the SCO to expand its influence in the region. Consequently, regional states, including nuclear states India and Pakistan that were traditionally politically close to the United States, opted to join the organization despite the historical competition between them, while Iran's upcoming membership is also expected to allow the SCO to diversify its sphere of influence. Russia's hesitations regarding China's influence over the region, especially the Turkic states, however, is affecting the relationship between the Turkic states and the SCO, as well as China, which they see as the primary resource for economic development.

The Grand Chess Board and the birth of the Shanghai Cooperation Organization

The Shanghai Five – Russia, China, Kazakhstan, Kyrgyzstan and Tajikistan – was founded in 1996 upon the initiative of China with the signing of the “Treaty on Deepening Military Trust in Border Regions”, with the goal of finding peaceful solutions to demarcation problems among the members. The organization became the SCO in 2001 with the participation of Uzbekistan, and India and Pakistan became members in 2017. Iran's application for membership was accepted in September 2021 and is expected to be finalized within two years of its application after the conclusion of technical and legal procedures. There are also four Observer States (Iran, Afghanistan, Belarus and Mongolia) and nine

“Dialog Partners” (Armenia, Azerbaijan, Cambodia, Nepal, Sri Lanka, Qatar, Egypt, Saudi Arabia and Turkey). The enlargement of the SCO has been a fragile and delicate issue since its establishment due to the competition between Russia and China.

The addition of India and Pakistan to the members’ list has been one of the most controversial issues in the competition for dominance between Russia and China. China considers India to be a developing country with a large and rapidly increasing energy demand, and thus as a great rival in energy politics in the region, and therefore linked India's full membership to the entry also of Pakistan, while implementing policies to contain India's influence in the region (Patnaik 2016, 128). Russia, on the other hand, supported India's membership to counter China's evolving influence, given the possible membership of China's staunch ally Pakistan. However, the participation of both states has raised the prestige of the organization while facilitating better access to Central Asia, which is no small matter given the two major transport projects in which they are involved (Mazumdaru 2006).

Iran's membership has also been a sensitive issue in terms of the regional politics of the organization. Granted observer status in 2005, Iran submitted its application for accession in April 2008, and at its 2010 summit the SCO drafted a paper defining the criteria for membership that excluded states under UN sanctions, which allowed the organization to avoid granting membership to Iran due to the UN sanctions over its nuclear policy. The SCO members, especially China, remain wary of Iran's membership due to its nuclear standoff with Western countries, while Russia supports Iran's application as a counter to China's energy politics in the region, especially considering Iran's offer to form an oil and gas arc (Marketos 2008, 115).

The conclusion of a nuclear deal between Iran and the West, as well as Russia, allowed the initiation of a new stage in Iran's membership process, facilitated by Russia's support. In February 2016, the Russian presidential envoy to the organization stated that the implementation of the Iran nuclear agreement had eliminated the barriers preventing Iran's membership of the SCO, signaling a shift in policy (Sputnik News 2016). Attending the Tashkent summit in June 2016, Russian President Vladimir Putin stated that since Iran's nuclear problem had been resolved and the UN sanctions had been lifted, no obstacles remained to Iran's membership (Reuters 2016). China, though, remains cautious about Iran's membership, and has repeatedly declared its opposition to Tehran's imminent accession. While visiting Uzbekistan in Amy 2016, Chinese Foreign Minister Wang Yi stated that Beijing wanted to focus on the ongoing accession processes of India and Pakistan before moving on to Iran's accession, (Sputnik

News 2016) yet China may play its membership card to increase its share of Iran's energy trade.

In the end, membership status was granted to Iran in September 2021, thanks primarily to its recent cooperation with Tajikistan. Iran's ascension to full SCO membership was widely considered to be inevitable, considering the comprehensive strategic partnership and energy agreements signed with China, and the similar agreements with Russia (Eguegu and Aatif 2002).

Going forward, Iran's membership is expected to enhance Tehran's influence in the region, particularly in efforts to challenge Western, and especially US, policies. Iran considers the SCO to be an ideal organization in which it can play an active role, providing it with the opportunity to escape its Western-imposed isolation and the means to serve as a possible counterweight to US influence in the region (Song 2014, 88). As the membership process facilitated cooperation between Iran and Tajikistan, it would also provide an opportunity for Iran to improve its relationships with the Turkic states in the region.

The situation in Afghanistan and the overspill of terrorism into the region have also been regarded as a delicate security problem for the member states. SCO-Afghanistan structural relations began in 2005 with the establishment of a Contact Group, and joint SCO operations in Afghanistan to combat the production and transport of opiates are regarded as crucially important for the security of the region. In 2009, the SCO adopted the Moscow Declaration and the related Action Plan aimed at combatting terrorism, drug trafficking and organized crime in Afghanistan.

The SCO members, and Russia in particular, have supported the organization's engagement with Afghanistan mainly for security reasons, but also to diminish the Western influence with the gradual withdrawal of NATO troops. At the Astana Summit in 2011, then-Russian President Dmitry Medvedev stated that Afghanistan's participation in SCO activities could be closer, highlighting that other leaders also share his view, and pointing out that the security of the SCO states to a large extent depends on political stability in Afghanistan (RT News 2021). With Russia's support, Afghanistan was granted observer status of the SCO in 2012, and China considers its security to be closely related to the future of Afghanistan, and so also strongly favors Afghan membership. In January 2016, Afghanistan stated that they had asked China for full membership (ToloneWS 2016), and Chinese officials stated openly that Beijing was seeking to persuade other SCO member states to vote for Afghan membership (Asia News 2016).

The withdrawal of the United States and NATO from Afghanistan, however, has reshaped the security environment, as well as the relationship between the SCO members and Afghanistan. The SCO, for now, prefers to closely follow the developments in Afghanistan rather than getting involved in domestic affairs. During the latest summit in Dushanbe, the leaders called on the international community to help the Afghan people, while no mention was made about Afghanistan's membership of the SCO, nor were any concrete commitments made.

To date, the only NATO member that has established official contacts with the organization is Turkey, having applied for dialog partner status in May 2012, which was unanimously approved by the SCO members in June 2012 just one month later. Turkey's relations with the organization have developed mainly on economic and energy bases. During the signing ceremony, then-Foreign Minister Ahmed Davutoğlu declared that the partnership would strengthen ties between Turkey and the SCO, particularly in the fields of economy and transportation, but would also facilitate joint actions against challenges that threaten all countries (MFA Turkey 2021). The decision to approve Turkey's application to chair the SCO Energy Club in 2017 is another important sign of the strength of the relationship between Turkey and the SCO.

Moving forward, SCO-Turkey relations have gradually improved since then, despite the temporary break during the crisis that followed Turkey's shooting down of a Russian jet fighter. Turkish President Recep Tayyip Erdoğan has hinted at Turkey's possible application for SCO membership, stating that he has already discussed the idea with Kazakhstani President Nursultan Nazarbayev and Russian President Vladimir Putin (Hurriyet Daily News 2016). Some Chinese and Russian officials have responded positively to his remarks, implying that that will be a positive decision for Turkey (Kırıkçıoğlu 2016), although no concrete steps have yet been taken toward full membership.

The SCO has been pursuing a balanced policy in regional politics. When accepting Iran's application for membership, it simultaneously granted dialog partner status to Saudi Arabia, Qatar and Egypt. China especially played an important role in both status changes. As pointed out by Cafiero, "that Beijing brought Saudi Arabia, as well as Qatar and Egypt in September 2021, into the SCO as a 'dialog partner' is regarded as the type of balance that shapes Chinese foreign policy in the Gulf".

The SCO member states occupy territory that amounts to around 60% of the Eurasian continent and contains 45% of the global population. Although it was first designed and established to function as a confidence-building and forum for cooperation among the regional states, the organizational agenda has since

expanded to include cooperation in policy, military, security, energy, education, culture and transportation, as well as the fight against terrorism.

The SCO's gradual success in different arenas has increased its attractiveness in the region, and the enlargement process is expected to provide positive momentum to other regional states. Policies related especially to economy, energy and security have played crucial roles in the success of the organization, despite the intense competition among regional states, and regional players have already declared their intention to engage with the SCO in economy- and energy-related matters.

It is worthy of note that while the two leading countries of the SCO – China and Russia – share a common interest in removing the United States from the SCO region, each has its own expectations from the SCO. China sees the organization as a facilitator of regional trade and investment in relation to its Belt and Road initiative, whereas Russia seeks to restore its influence and dominance in Central Asia (Tafazzoli 2021).

Economic policies of SCO related to Central Asia

The cooperation among members on an economic level has been an important tool in improving relations within the organization. In 2004, the SCO published a program of multilateral trade and economic cooperation, defining more than 100 projects in areas such as finance, energy, transportation, telecommunications and agriculture. The SCO Interbank Association, established in 2005, and the SCO Business Council, established in 2006, serve as coordinators for the economic projects of the SCO. At the Ufa summit in 2015, the member states adopted the SCO Development Strategy in which they pledged to bolster finance, investment and trade cooperation as a priority until 2025.

China has played a pioneering role in its use of the organization to improve coordination and cooperation, and to resolve border problems with Russia and other Central Asian states. Aware of its political and geopolitical disadvantage against Russia, China has focused primarily on economic and energy policies within the SCO as a means of enhancing its influence in the region, and has used its economic power to disrupt the close relations between Russia and Central Asian countries through economic incentives, for example, in offering \$10 billion in loans to SCO member states amid the economic crisis of 2009.

China's efforts have resulted in an increase in the volume of trade largely through its economic engagement through the SCO. As stated by the Chinese government, trade between China and the Central Asian nations has increased more than 100 times in the past 30 years and China's direct investments in the five Central Asian nations have exceeded \$14 billion (Xinhua 2017).

The Chinese efforts to push the SCO in a more economic and development direction, however, have been met largely with skepticism and hesitation by Russia, which has shown a reluctance in allowing the SCO to develop beyond its current mandate (Pantucci 2015, 8). In addition to the security benefits of the SCO, Russia would like to become the main source of finance in the region and prevent China from dominating Central Asia through its economic and financial policies. This is perhaps the most important reason for Russia's opposition to the establishment of the SCO Development Bank proposed by China in 2010 at the meeting of prime ministers in Dushanbe. Moscow claims that the BRICS Development Bank (established as New Development Bank in 2015) should be launched first, maintaining that there is no need for another development bank in the region as other options exist for the funding of SCO projects, including the Eurasian Development Bank. Where there have been no concrete steps to date in this direction, as stated after the summit of Dushanbe in September 2021, the members have pledged to continue consultations on the establishment of the Development Bank and the Development Fund of the SCO (TASS News Agency 2021).

China's economic activities constitute a major concern for Russia, which has sought to derail China's influence through other organizations from which China is excluded. Russia strongly favors the Eurasian Economic Community (EEC) for economic activities in the region, and its cooperation with regional states from which China is excluded, such as through the Common Security Treaty Organization (CSTO), the EEC and the Single Economic Space (SES)/Eurasian Union – is a significant sign of Russia's concern that the SCO will lead to it ceding influence in Central Asia to China.

The increased competition between Russia and the West, however, has compelled Russia to cooperate rather than compete with China in the area of the economy. Russia is recalibrating its position in Central Asia and other parts of the former Soviet Union as the Eurasian Union has not been the success Moscow hoped it would be, and the Kremlin knows Russia won't be able to match China's investments, believing that "Russia simply can't catch up" (Standish 2015). Russia has thus pursued a pragmatic approach to cooperating with China in economic matters. The focus of President Putin's recent op-ed published in Xinhua on economic relations between Russia and China highlights Russia's pragmatic policy, although it is worth noting that Putin openly refrained from mentioning China's economic relationships in Central Asia, as well as economic relations in the framework of the CSO (Putin 2022).

Energy policies of SCO in Central Asia

Energy has been an important area of cooperation in the organization given the considerable US interest in the region's vast energy reserves. Should Iran's membership come to fruition, the territory of the SCO states will be host to some 46% of the world's gas reserves and 21% of its oil reserves (Tirone 2021). Iran's membership is also expected to enhance the organization's reserves of other natural resources and will intensify energy competition among the member states.

The SCO Energy Club has emerged as one of the most influential coordinators of the SCO's energy policies. Energy appeared on the agenda of the organization for the first time at the 2006 Shanghai Summit, where Putin proposed the creation of an SCO energy club, followed in 2007 by an agreement of the members to establish a unified energy market at the Kyrgyzstan Summit. The club was established with the signing of a Memorandum of Understanding (MoU) on December 6, 2013, in Moscow by Russia, Belarus, Kazakhstan, Tajikistan, China, Mongolia, India, Afghanistan, Turkey and Sri Lanka, with the stated aim being to develop a common energy policy in the SCO and to foster cooperation between the member states.

At first, the establishment of the Club raised concerns as to whether the increased energy cooperation among SCO nations would result in the exclusion of Western and non-SCO energy interests from the region, as there was more competition than cooperation among the SCO members and the observers that export and import oil and gas, not only in Central Asia, but also in East and South Asia (Malik 2010, 78). The potential of competition to enhance the organization's influence over the region was high, especially with the entry of China into the region's oil market driven by its need for huge energy resources. Any competition between Russia and China for dominance over the vast Central Asian energy resources, however, can be expected to prevent the SCO states from agreeing on a common energy policy in the region.

The economic value of the region is crucial for China, whose development is based on the vast resources of Central Asia, where it has increased its economic activities since 2013 through several agreements. China's projects, including the Central Asia-China gas pipeline, have boosted energy trade between Central Asia and China, and provided Central Asian states with multiple energy routes, and this attempt of China to gain a foothold in the Central Asian energy sector threatens Russia's position in the region as the monopolistic owner of the gas pipeline to Europe, (Marketos 2008, 115). Its economic and financial superiority over Russia, however, has allowed China to enhance its influence in the region and switch the flow of energy to the East, to a great extent. In other words,

Russia's attempt to monopolize energy flows in Central Asia and the Caspian Sea is in conflict with China's energy diversification and independence policies.

The SCO may be seen in part as a new balancing ploy, which on the face of it is more viable and attuned to its 21st-century setting, but in which Russia has had to buy better results at the cost of bringing in and sharing the initiative with China (Bailes and Dunay 2007, 13). The realization of this policy shift has recently been witnessed. In May 2014, Russia and China signed a 30-year contract worth \$400 billion to develop natural gas fields in Russia and to build pipelines from Russia to China involving infrastructure investments valued at around \$70 billion, allowing Russia to diversify its gas exports and China to assure its long-term access to gas imports – a crucial milestone in energy cooperation between Russia and China.

In other areas, at the Ufa meeting in 2015, Russia and China discussed a proposal to combine their two countries' regional economic projects – the Eurasian Economic Union and the Silk Road Economic Belt, respectively – and a framework for the merging of China's multi-billion-dollar network of roads, railways and pipelines through Central Asia with the Eurasian Union (Standish 2015). Both states continue to voice their support of this project and are working on details for its implementation.

The membership of Pakistan, and especially India, whose energy demand is as high as China's, led to another round of energy competition in the short term, although Iran's membership can be expected to increase the SCO's energy assets considerably, allowing the organization to meet increasingly stronger energy challenges. China, for example, has agreed to invest \$400 billion in Iran over 25 years in exchange for a steady supply of oil to fuel its growing economy under a sweeping economic and security agreement in March 2021, which paved the way for the membership of Iran, (Fassihi and Myers 2021) while Russia has signed its own energy agreement with Iran.

The SCO Energy Club could be an important vehicle for the enhancement of cooperation between members, as well as with observers and dialog partners. Aside from the SCO member states, the SCO Energy Club members list includes also Turkey, Afghanistan, Iran, Mongolia, Belarus and Sri Lanka. The announcement of Turkey's presidency of the SCO Energy Club in 2017, after Turkey's proposal that all SCO partner countries should take turns in presiding over the Energy Club for a year, makes it the first non-member country (Zengin 2017) to act as president – an important step in enhancing the SCO as an energy giant of the future.

Security policies of SCO in Central Asia

The SCO has been designed to function as a platform for the resolution of border problems among the regional states and to enhance security in the region through cooperation, allowing states to focus on imminent threats. For example, a peaceful border with China and the settlement of Chinese territorial claims over Central Asia have allowed Russia to divert its overstretched forces elsewhere, notably to the North Caucasus, (Bailes and Dunay 2007, 11) while for China, relieving its border problems in the area as allowed China to shift its focus to the East, which has opened doors to cooperation in other areas, such as energy, economy and technology.

The same situation is valid also for Central Asian states. Although they were long part of the Soviet Union together, they were suspicious of each other and reluctant to cooperate, and this frostiness severally curtailed the prospect of regional security and economic development. Perhaps the most tangible contribution of the SCO to Central Asia has thus been to put local states into regular contact and comprehensive dialog – an indispensable condition for confidence building and cooperation (Marketos 2008, 45). As Reeves (2014, 6) points out, no other organization or institution has achieved anywhere near this degree of participation from the Central Asian states, all of which play a critical role in regional stability. More importantly, no other organization has been able to draw these disparate states into a single body in which they can discuss and work together on the implementation of security policies.

Described as part of a chess board between Western nations and Russia, Central Asia is also a field of competition between China and Russia. A report prepared for the UK Foreign and Commonwealth Office stated, “the SCO’s main achievement arguably lies in its successful role in providing Russia and China with a degree of mutual reassurance in Central Asia” (Foreign and Commonwealth Office 2005). As such, the organization has become a useful tool for balancing the interests of Russia and China, each of which is apprehensive of the other’s domination (Mazumdaru 2006). Unlike other regional organizations, such as the Commonwealth of Independent States (CIS) or the Eurasian Economic Union, the SCO has placed Russia and China at the same table for cooperation rather than competition and will prevent the domination of the Central Asian states by a single regional or global power.

It has been argued that the SCO has been designed to function as a new European Union that will impose Russian or Chinese policies on other members. Unlike the charters of the European Union, the African Union, or the Organization for American States, though, the SCO does not call for cooperation based on democratic values, but instead highlights the importance of non-

interference in the member states' internal affairs (Reeves 2014, 7). This has allowed the member states to focus on cooperation to resolve problems among themselves, rather than dealing with the domestic politics of other members.

The organization has been also described as a military organization, with allegations that the intention is to compete with NATO, although some scholars oppose this idea, arguing that the SCO was not designed purely for military purposes. Additionally, NATO's weak engagement in the region, except for its military operations in Afghanistan, counters this argument. As Mearshimer (2016) argues, largely for geographical reasons the SCO was not designed to compete with the Alliance, concerned as it is with Europe, but has instead been designed to deal mainly with issues in Central Asia that concern China, Russia and the countries in the locality.

One of two permanent organs of the SCO – the Regional Antiterrorism Structure (RATS) – was established in 2006 with its headquarters in Tashkent, and promotes the cooperation of SCO member states against terrorism, separatism and extremism, which they refer to as “the three evil forces”. Under RATS, military officials from the member states work together to enhance the SCO's interoperational capabilities, and the engagement with Russian and Chinese troops within RATS provides valuable training opportunities to the Central Asian states' domestic armies, many of which rely on multilateral venues for their military training (Reeves 2014, 7). RATS has further established the structural basis for possible multinational joint operations by the member states in the future.

Military cooperation was regarded as a low priority for the SCO when the organization was first founded, however, the change in US policy as regards Central Asia after the September 11 attacks has led to increased US military activity in the region and a war in Afghanistan, during which the Central Asian states allowed the United States to use their military bases. Russia tacitly supported the deployment of the US military in its backyard in the wake of the attacks, but was reserved in its contributions, and pressured regional states not to support the United States beyond its war on terrorism, the latter with the intense support of China.

The Color Revolutions in Central Asia and the Caucasus threatened regional stability and Russia's influence in the region and resulted in increased military and security activities by the organization. China strongly supported this policy, as both Russia and China feared that the Color Revolutions would destabilize Central Asia and weaken their influence in the region (Ziegler 2010, 245) while bringing pro-Western leaders to power. As Shlyndov (2006, 76) noted, one dimension of the concept of security for the SCO member states was the potential

instability of their governmental and political systems in the face of the US-inspired Color Revolutions – “stability” being reliant on a combination of military, economic, political, social and cultural strength, among other factors that enhance the resistance of states and provide them with adequate strength and viability.

The regional states, especially Russia, openly and harshly criticized the Color Revolutions, suggesting that they were an outcome of US efforts to diminish Russian influence. Russia is the only significant world power for which Central Asia is not a remote and obscure area, being something more like an intimate strategic extension of its own homeland. Any breakdown of security or anti-Russian sentiment there would threaten Russia both in general terms, and due to the approximately 5 million ethnic Russians who live in the region (Bailes and Dunay 2007, 10). Russia could thus not afford hegemony by any other global player in the region, and the fall of a pro-Russian government there would have been regarded as a major threat to Russia’s national security and sovereignty. Defense Minister Sergei Ivanov noted that Russia would react negatively “to exports of revolution to the CIS states, no matter [where] and what color – pink, blue, you name it” (Ivanov 2005).

China, likewise worried about the US containment policy in the region, but also Russian dominance, also reacted harshly to the events, and described the Color Revolutions openly as a US plot. The People’s Daily, the unofficial gazette of the Chinese Communist Party, also claimed that the United States was working behind the scenes of the civil disturbances (People’s Daily 2005), supporting Russia’s view. The SCO had been a crucial vehicle for China in allowing it to deal with problems created by the United States against Chinese interests.

Since the September 11 attacks, and even more so following the Color Revolutions, China and Russia have largely converged in their anti-Western policies. As Ziegler (2010, 233) argues, the leadership of these two major powers approached foreign policy in largely realist terms, seeking to maximize their power, jealously guarding their national sovereignty and seeking balance against a superior adversary. Both China and Russia believe the organization can serve as a vehicle for strengthening their power, and for countering the growing US presence and influence in their geography, thus preventing the full domination by Washington of their neighbors, and stopping any further NATO expansions by preventing the membership of Central Asian and Caucasus nations in the US-dominated military alliance (Peimani 2009, 325).

While Moscow perceives NATO actions as limiting Russia’s options to the west and south, Beijing sees US and NATO involvement in Central Asia and

Afghanistan as part of an encirclement plan, when combined with the strong US-Japan alliance in the east (Ziegler 2010, 245). The US containment policy of deploying US troops in military bases in Central Asia, which constitutes the greatest change from the containment strategy of the Cold War, has thus become a major concern of both Russia and China, and has prompted them to pursue common security policies against the United States.

The 2005 SCO Summit in Astana became a cornerstone in the organization's explicit challenge to US attempts to dominate the Central Asian region, signing a Declaration stating that "the heads of the member states are convinced that a rational and just world order must be based upon the consolidation of mutual trust and good-neighborly relations, upon the establishment of true partnerships with no pretense to monopoly and domination in international affairs". The heads of state further called upon Western powers (the United States) to set "a final timeline for their temporary use of the [military bases]" and to remove their forces from SCO members' territories", (China Daily 2005) and heralded the withdrawal of US troops from military bases in Central Asia.

The SCO is not a military alliance per se, although its main objectives of fighting extremism, terrorism and separatism require military cooperation, aside from collaboration among the law enforcement agencies of its member states (Peimani 2009, 321). The new security environment in the region has compelled the regional states to intensify their military and security activities, and the first military exercise was held in 2002 with participation of Chinese and Kazakhstan troops. With the 2007 signing of the SCO Member States' Agreement on Organizing Joint Military Exercises, the SCO decided to hold regular military exercises, known as "peace missions", with scenarios based on the challenges of any security crisis created by the "three evil forces", such as armed uprisings against an existing regime in Central Asia – in other words, "Color Revolutions".

The SCO members have since held several exercises aimed at improving the abilities of the group, especially the Central Asian states, in countering terrorism, and at promoting political significance by strengthening their cooperation in political and security matters, while demonstrating their common determination to fight terrorism. The exercises have served also to enhance the interoperability and capabilities of the member states' armies.

While the agendas of Russia and China for the region differ, their conflicting policies do not heavily undermine the future of the SCO. For China, the economic value of the region is more important than political and security concerns, while Russia regards the region as its sphere, and sees its political and military dominance in the region as crucial for its national security as well as its international prestige, as was the case during the Cold War. Russia is seeking to

retain its influence as the guarantor of security in the region, and to hold sway in the region through its military bases in Central Asia, its arms deals and the Collective Security Treaty Organization – a security bloc comprising the former Soviet states. This formula satisfies both China, which is wary of deploying troops beyond its borders, and Central Asian countries, accustomed as they are to the Russian military presence, (Standish 2015) and so the differing security policies result essentially in cooperation rather than competition.

Conclusion

Russia has founded several organizations to address economic or security concerns in Eurasia, especially in Central Asia and the Caucasus, as a means of bolstering its influence over the former Soviet Union territories, which it considers its backyard, among which the SCO is the most comprehensive, being engaged in activities encompassing security, economy, energy, technology, culture and education. Furthermore, it is the only major regional organization that has brought regional competitors Russia and China to the same table.

The founding declaration of the SCO defined the organization's main purpose as being to facilitate cooperation in a wide variety of areas, ranging from security to education, although policies related to economy, energy and security have emerged as crucial activities enhancing the SCO's influence in the region. The variety and effectiveness of activities as well as the success of the economic, energy and security policies have enhanced the organization's attractiveness, making possible a greater enlargement of the organization than initially envisaged.

China's membership has allowed the organization to improve its economic effectiveness and influence in the region, and to reduce subsidized Western economic incentives. This reversed the orientation of the Central Asian states to the West, and bolstered the position of existing governments engaged in anti-Western rhetoric. On the other hand, China's successful economic activities in Central Asia compelled Russia, which had been concerned about the economic dominance of China in the region, to cooperate rather than compete with China, further boosting the economic power of the SCO.

Energy policies, which previously sought to reduce US influence in the region, have been another area compelling Russia and China to cooperate rather than compete. Bringing the world's largest energy exporters and importers into the same club, the SCO has become one of the most important organizations with an impact on energy policies in the world, and the membership of India and the potential addition of Iran to the list can be expected to alter the energy dynamics not just in the region, but also globally.

When the SCO was founded in 2001, the prediction was that it would act as a counterforce to NATO, and in particular the United States, in Central Asia. This narrative gradually decreased as the progress in resolving domestic problems was not as rapid as predicted. The problems among the member states preclude the establishment of an effective and unified organization that can compete with and challenge Western domination in the region. The historical competition between Russia, which sees Central Asia as its backyard, and China, which depends on the vast resources of Central Asia for its economic and political power, was expected to impair cooperation in the organization, while the political orientation of Central Asian states toward Western countries, attracted by Western economic incentives, was also seen as diminishing Russia's efforts to guide and lead Central Asian states in the wake of the US war in Afghanistan.

As things turned out, however, the Color Revolutions in the region, and the negative security perception in the regional states, including Russia and China, led the SCO members to focus on cooperation rather than competition for reasons of security. The SCO has thus functioned as the main means by which Russia and China can challenge US dominance in the region, as well as the monopolistic policies of the United States.

In short, having emerged as a platform for confidence building and cooperation, and then becoming a loose alliance with conflicting interests, the SCO evolved into a global player that brought regional competitors Russia and China to the same table in the face of the common threat of US dominance in the region. The Russian security assurances, the Chinese economic incentives and the vast energy resources of Central Asia have been combined under a new organization that has gained the ability to change the fate of the region, and to make a strong opening move on the great international chess board.

Turkey, as the only NATO member to have a dialog partnership with the SCO, has also increased its influence in Central Asia, such as through its leadership of the establishment of the Organization of Turkic States or its close cooperation with Pakistan, and has thus emerged as another competitor in Central Asia alongside China and Russia. Turkey's close affinities with the Turkic states and with Pakistan can be expected to compel China and Russia to cooperate rather than compete with Turkey, providing Turkey with the power to tip the balance against Western states, considering its recent crises with both the United States and the European Union. Turkey's membership of the SCO would not harm its relations with NATO, considering the SCO's low involvement in security matters.

References

- "Afghanistan asks China for full SCO Membership". *Tolonews*, January 27, 2016. <https://tolonews.com/afghanistan/afghanistan-asks-china-full-sco-membership>
- "China in Central Asia: Rising China, sinking Russia". *The Economist*, September 14, 2013. retrieved November 26, 2021 from <http://www.economist.com/news/asia/21586304-vast-region-chinas-economic-clout-more-match-russias-rising-china-sinking>
- "China's to persuade SCO member states for Afghanistan's early membership in SCO". *Asia News*, August 16, 2016. retrieved January 02, 2021 from <http://www.asianews.af/en/5745/>
- "Is it American democracy or American arbitrariness?". *People's Daily*, April 26, 2005. retrieved January 9, 2022 from http://en.people.cn/200504/26/eng20050426_182771.html
- "Nuclear Deal eliminates barriers for Iran to join SCO". *Sputnik News*, February 26, 2016.
- "President Erdoğan: EU not everything, Turkey may join Shanghai Five". *Hurriyet Daily News*, November 20, 2016. retrieved January 16, 2022 from <http://www.hurriyetdailynews.com/president-erdogan-eu-not-everything-turkey-may-join-shanghai-five.aspx?PageID=238&NID=106321&NewsCatID=338>
- "Russia's Putin says no obstacles for Iran to join SCO". *Reuters*, June 24, 2016. retrieved November 12, 2021, from <http://www.reuters.com/article/us-uzbekistan-sco-russia-iran-idUSKCN0ZA0YQ>
- "SCO Energy Club: structure ready for international interaction, not Shanghai Six's elite club". *InfoShos*, March 27, 2013. retrieved February 02, 2022 from <http://infoshos.ru/en/?idn=13913>
- "SCO is not an elite club – Medvedev". *RT*, June 16, 2011. retrieved December 12, 2021, from <https://www.rt.com/politics/medvedev-sco-summit-astana/>
- "SCO to consider Iran's accession after India, Pakistan". *Sputnik News*, May 24, 2016. retrieved December 06, 2021 from <https://sputniknews.com/world/201605241040174817-sco-iran-india-pakistan/>
- "Shanghai Cooperation Organisation (SCO): An Overview". *Foreign and Commonwealth Office*, April 2005. retrieved February 23 2021 from https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/446524/SCO_Overview.pdf
- "Turkey and The Shanghai Cooperation Organization Dialogue Partnership Memorandum was signed in Almaty". *MFA Turkey*. retrieved December 12, 2021, from <http://www.mfa.gov.tr/turkey-and-the-shanghai-cooperation-organization-dialogue-partnership-memorandum-was-signed-in-almaty.en.mfa>
- "China-Central Asia trade grew by 100 times over 30 years: ministry". *Xinhua*, January 17, 2022. retrieved February 14, 2022, from <http://www.xinhuanet.com/english/20220117/7ae337fb28f64be9a8e3c55170990ddf/c.html>

- "Declaration of Heads of Member States of SCO". *China Daily*, July 05, 2005. retrieved November 24, 2021, from http://www.chinadaily.com.cn/china/2006-06/12/content_6020345.htm
- "SCO members will continue consultations on establishing Development Bank — statement". *TASS News Agency*, September 17, 2021. retrieved January 02, 2022, from <https://tass.com/economy/1339245>
- Bailes, Alyson J. K. and Pál Dunay, The Shanghai Cooperation Organization as a regional security 1 institution, Alyson J. K. Bailes, Pál Dunay, Pan Guang and Mikhail Troitskiy (eds), *The Shanghai Cooperation Organization*, SIPRI, Policy Paper No. 17, May 2007.
- Cafiero, Giorgio. 2021. "AUKUS puts pressure on Gulf countries trying to balance US and China". *TRT World*, September 23, 2021. retrieved January 26, 2021 from <https://www.trtworld.com/opinion/aukus-puts-pressure-on-gulf-countries-trying-to-balance-us-and-china-50176>
- Egüegu, Ovigwe and Javairyah Kulthum Aatif. 2002. "Iran's Membership Raises the SCO's Profile – and Expectations". *The Diplomat*, September 21, 2002. retrieved February 22, 2022 from <https://thediplomat.com/2021/09/irans-membership-raises-the-scos-profile-and-expectations/>
- Fassihi, Farnaz and Steven Lee Myers. 2021. "China, With \$400 Billion Iran Deal, Could Deepen Influence in Mideast", *The New York Times*, March 29, 2021.
- Ivanov, Sergei. 2005. "The World in the 21st Century: Addressing New Threats and Challenges". *Council on Foreign Relations*, January 13, 2005. retrieved December 26, 2021, from <http://www.cfr.org/global/world-21st-century-addressing-new-threats-challenges/p7611>
- Kırkıoğlu, Mustafa. 2016. "Russia, China give green light after Ankara highlights SCO option". *Daily Sabah*, November 21, 2016. retrieved December 14, 2021 from <http://www.dailysabah.com/diplomacy/2016/11/21/russia-china-give-green-light-after-ankara-highlights-sco-option>
- Malik, Mohan. 2010. "Shanghai Cooperation Organization", Sumit Ganguly, Andrew Scobell and Joseph Chinyong Liow (eds), *The Routledge Handbook of Asian Security Studies*, Oxon, Routledge, pp.72-86.
- Marketos, Thrassy N. 2008. *China's Energy Geopolitics: The Shanghai Cooperation Organization and Central Asia*. Oxon: Routledge.
- Mazumdaru, Srinivas. 2016. "India, Pakistan and the SCO expansion". *Deutsche Welle*, June 22, 2016. retrieved January 08, 2022, from <https://www.dw.com/en/india-pakistan-and-the-sco-expansion/a-19347657>
- Mearsheimer, John. 2016. "Shanghai Cooperation Organization was never designed to compete with NATO". *RT*, July 05, 2016.
- Pantucci, Raffaello. 2015. "Looking West: China and Central Asia". Testimony before the US-China Economic and Security Review Commission, March 18, 2015. retrieved December 28 2021 from

- http://www.uscc.gov/sites/default/files/USCC%20Testimony_Pantucci_China%20in%20Central%20Asia_March%202015.pdf
- Patnaik, Ajay. 2016. *Central Asia: Geopolitics, Security and Stability*. Oxon: Routledge.
- Peimani, Hooman. 2009. *Conflict and Security in Central Asia and the Caucasus*. Santa Barbara, Greenwood.
- Putin, Vladimir. (2022). "Russia and China: A Future-Oriented Strategic Partnership". *Xinhua*, February 03, 2022.
- Reeves, Jeffrey. 2014. "SCO: A Tenable Provider of Security in Post-2014 Central Asia?". *Asia-Pacific Center for Security Studies*, June 2014.
- Shlyndov, Alexander. (2006). "Certain Aspects of Russian–Chinese Collaboration in the International Arena". *Far Eastern Affairs*, Vol. 34, No:2: 68-81.
- Song, Weiqing. 2014. "Interests, Power and China's Difficult Game in the Shanghai Cooperation Organization (SCO)". *Journal of Contemporary China*, Vol.23, No.85: 85-101.
- Standish, Reid. 2015. "China and Russia Lay Foundation for Massive Economic Cooperation". *Foreign Policy*, 10 July 2015. retrieved January 02, 2022 from <http://foreignpolicy.com/2015/07/10/china-russia-sco-ufa-summit-putin-xi-jinping-eurasian-union-silk-road/>
- Tafazzoli, Bijan. 2021. "Iran poised to become a full member of the Shanghai Cooperation Organization". *Yeni Şafak*, September 24, 2021.
- Tirone, Jonathan. 2001. "Iran Set for Entry Into Expanding Club Led by China and Russia". *Bloomberg*, September 16, 2001. retrieved January 02, 2022 from <https://www.bloomberg.com/news/articles/2021-09-16/iran-set-for-entry-into-expanding-club-led-by-china-and-russia>
- Zengin, Dilara. 2016. "Turkey to chair presidency of 2017 SCO Energy Club". *Anadolu Ajansı*, 23 November 23, 2016. retrieved January 24, 2021 from <http://aa.com.tr/en/economy/turkey-to-chair-presidency-of-2017-sco-energy-club-/691831>
- Ziegler, Charles E. 2010. "Russia and China in Central Asia", James A. Bellacqua (ed.). *The Future of China-Russia relations*, Lexington: The University Press of Kentucky, 2010: 233-265.



Araştırma Makalesi

ABD'nin Soğuk Savaş'tan itibaren Afrika politikasına dair bir değerlendirme

Ahmet Çelik ^{1,*}

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Uluslararası İlişkiler Yüksek Lisans Programı, Kapadokya Üniversitesi, Nevşehir, Türkiye. ORCID: 0000-0003-3608-4974.

* İletişim: ahmetarda2135@gmail.com

Gönderim: 03.12.2022; Kabul: 28.12.2022. DOI: <http://dx.doi.org/10.38154/cjas.53>

Öz: Bu çalışmada Amerika Birleşik Devletleri'nin Afrika politikası, Soğuk Savaş dönemi ve sonrası olmak üzere ikiye ayrılarak incelenmiştir. İki kutuplu dünyada Sovyetler Birliği ve komünist ideolojiyle girilen rekabette Afrika, Amerikan dış politikasında daha çok rakibine kaptırılmaması gereken bir coğrafya olarak görülmüştür. Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla uluslararası sistemin yegâne gücü haline gelen ABD'nin Afrika'ya ilgisinin Soğuk Savaş sonrası dönemin ilk yıllarında azaldığı gözlemlenmektedir. Ancak yirmi birinci yüzyılın hemen başında ülkesinde gerçekleşen terör saldırılarından sonra, kıtada keşfedilmeye başlanan enerji rezervleri ve Çin başta olmak üzere Avrupa Birliği, Hindistan, Japonya ve Rusya gibi büyük güçlerin Afrika'ya yönelik olarak artan ilgilerinin de etkisiyle ABD, Bush döneminde Afrika'da askeri varlığını artırma yoluna giderek sadece kıtadan sorumlu ayrı bir komutanlık kurmuş ve kıta ülkelerinin en başta gelen ticari partneri olmuştur. Daha sonra iktidara gelen başkanlarla birlikte Bush dönemine kıyasla Afrika'ya olan ilgi azalmıştır. Obama ve Trump dönemlerinde ABD'nin, Afrika'nın en önemli ticari partneri olma vasfını Çin ve AB'ye kaptırdığı görülmektedir. Dolayısıyla 2001-2008 yıllarında Amerikan dış politikasında önemli bir konuma yükselen Afrika'nın izleyen yıllarda bu öneminin azaldığı görülmektedir. Bu çalışmada 2008 ekonomik krizinin ve ABD'nin enerjide dışa bağımlılığını azaltma isteğinin ABD'nin Afrika politikasında nasıl bir değişiklik yarattığı üzerinde durulacaktır. Çin'in giderek artan Afrika ilgisiyle beraber kıtanın büyük güçlerin rekabet alanı haline gelmiş olması ele alınacaktır.

Anahtar kelimeler: Afrika, ABD, dış politika, Soğuk Savaş, Bush, Obama, Trump

An evaluation of the USA's Africa policy since the Cold War

Abstract: In this study, the African policy of the United States of America has been analyzed by dividing it into two as the Cold War period and after. In the bipolar world, in the competition with the Soviet Union and communist ideology, Africa was seen as a geography that should not be lost to its rivals in American foreign policy. It is observed that the interest of the USA, which became the sole power of the international system with the collapse of the Soviet Union, in Africa decreased in the first years of the post-Cold War period. However, after the terrorist attacks that took place in his country at the beginning of the twenty-first century, with the effect of the energy reserves that started to be discovered in the continent and the increasing interest of the great powers such as China, the European Union, India, Japan and Russia towards Africa, the USA started military operations in Africa during the Bush era. By increasing its presence, it established a separate command responsible only for the continent and became the foremost commercial partner of the continental countries. With the presidents who came to power later, the interest in Africa decreased compared to the Bush era. In the Obama and Trump eras, it is seen that the USA lost its quality of being the most important trade partner of Africa to China and the EU. Therefore, it is seen that Africa, which rose to an important position in American foreign policy in 2001-2008, decreased in the following years. In this study, it will be emphasized how the 2008 economic crisis and the desire of the USA to reduce its dependence on foreign energy made a change in the African policy of the USA. With China's increasing interest in Africa, the fact that the continent has become a competition area of great powers will be discussed.

Keywords: Africa, USA, foreign policy, Cold War, Bush, Obama, Trump

Giriş

İkinci Dünya Savaşı'nın ardından kurulan iki kutuplu uluslararası sistemin başat güçleri olan ABD ve Sovyetler Birliği arasındaki gerek askeri ve gerekse ideolojik mücadeleye sahne olan Soğuk Savaş döneminde diğer kıtalarda olduğu gibi Afrika kıtası da bu iki kutup liderinin rekabet ettiği alanlardan biri olmuştur. Soğuk Savaş döneminde Afrika coğrafyasını rakibine kaptırılmaması gereken stratejik bir alan olarak gören ABD'li siyaset yapımcılarının, bu dönem itibarıyla

kıtaya yönelik ilgileri yerkürenin diğer alanlarına kıyasla düşük seviyede olmuştur. Soğuk Savaş döneminde başkanlık yapan John F. Kennedy ve Richard Nixon dönemleri istisna olmak üzere genel itibariyle Afrika kıtası Amerikan dış politikasında dönemin konjonktürüne göre rakibe kaptırılmaması gereken bir alan olarak görülmüştür. Ancak Kennedy ve Nixon gibi isimlerin, Afrika kıtasının büyük bir potansiyel taşıdığına ve gelecekte ülkeleri için kıtanın önemli bir alan olacağına yönelik görüş belirttikleri birçok dışişleri belge ve rapor mevcut olmasına rağmen kendilerinden sonra iktidara gelen başkanlar döneminde bu görüşlerin dikkate alınmadığı ve dönemin şartlarının belirleyici olduğu dikkatleri çekmektedir.

Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla sonuçlanan ve ABD'nin "süper güç" olarak sahneye çıktığı yeni uluslararası sitemin ilk yıllarında Soğuk Savaş döneminde Afrika kıtasına yönelik olan sınırlı ilginin devam ettiği hatta daha da azaldığı gözlemlenmektedir. Ancak Afrika kıtasına yönelik olan bu sınırlı ilginin yirminci yüzyılın sonlarından başlayarak özellikle de yirmi birinci yüzyılın hemen başlarında meydana gelen gelişmeler neticesinde değişmeye başladığını görmekteyiz. Ülkesinde meydana gelen terör saldırılarından sonra dünyanın her yerinde terörizmle savaş ilan eden Başkan Bush, radikal örgütlerin Afrika kıtasında da neşvünema bulduklarını iddia ederek kıtadaki askeri varlığını artırma yoluna gitmiştir. 2007'de ise sadece kıtadan sorumlu 6. komutanlığı olan AFRICOM'u kurmuştur (AFRICOM 2007).

2000'li yılların başlarında kıtada keşfedilmeye başlanan hammadde ve enerji rezervleriyle beraber Afrika coğrafyası, başta Çin olmak üzere küresel alanda birçok önemli aktörün ilgi odağı haline gelmiştir. Gerek bölgede keşfedilmeye başlanan enerji rezervleri gerekse de diğer aktörlerin bölgeye ilgilerinin artması ABD'nin kıtaya olan bakış açısında değişikliğe gidilmesinin diğer önemli sebepleri olmuştur.

Bu çalışmada Soğuk Savaş döneminden Biden'ın iktidara geldiği 2021 yılına kadarki ABD'nin Afrika politikasına dair genel bir değerlendirme yapılacaktır. Bu değerlendirme, Soğuk Savaş döneminden 2021 yılına kadar başkanlık yapan isimlerin iktidarları üzerinden yapılmaya çalışılacaktır. Birinci ve ikinci bölümlerde bu kapsamda ABD'nin Afrika politikası ve Afrika'ya olan bakış açısı ele alınacaktır. Çalışmanın üçüncü bölümünde ise ABD'nin kıtada yükselen aktörlerle ticari rekabeti ele alınacaktır. Kısaca çeşitli akademik çalışmalardan, gazete ve analizlerden yararlanılan bu çalışmada Soğuk Savaş döneminden başlayarak başkanlık yapan isimlerin dönemlerinde ABD'nin Afrika politikasının nasıl şekillendiği ve temel etkenlerin ne olduğu, nasıl bir strateji izlendiği gibi konulara cevap aranacaktır.

ABD'nin Soğuk Savaş döneminde Afrika politikası

ABD'nin Soğuk Savaş süresince, Afrika kıtasına yönelik uyguladığı dış politika anlayışı, bu dönemde dünyanın diğer bölgelerine yönelik dış politika faaliyetleri ile oldukça benzerdir (Aydın 2018, 45). ABD'nin bu dönemdeki temel dış politika anlayışı Sovyetler Birliği ile girilen rekabet çerçevesinde şekillenmiştir. Soğuk Savaş döneminin iki kutuplu yapısında Batı Bloğunun liderliğini üstlenen ABD, bu dönemin kendine has dinamikleri çerçevesinde "hür dünya"¹yi koruma gayesiyle Sovyetler Birliği'nin gerek askeri bakımdan çevrelemeye gerekse güttüğü ideoloji olan komünizmin yayılmasını bütün dünyada kontrol altına almaya yönelik faaliyetlerde bulunmuştur. ABD'nin bu dönemde Afrika politikasını da bu doktrin çerçevesinde şekillendirdiği görülmektedir. Bu dönemde bazı kıta ülkeleri Sovyet Birliği ve ideolojisine karşı yönelik politikaları sayesinde ABD'nin yardım ve desteklerinden yararlanmışlardır.

Soğuk Savaş döneminde Güney Afrika Cumhuriyeti'ndeki ırkçı apartheid rejimini desteklemek ve Liberya, Fas, Etiyopya gibi kendisine askeri üsler sağlayan ülkeler dışında Afrika kıtasının ABD dış politikası açısından öncelikli olmadığı görülmektedir. Yukarıda da belirtildiği üzere bu dönemde ABD'nin genel olarak dış politikası Soğuk Savaş'ın dinamikleri çerçevesinde şekillenmiştir. Ama Afrika kıtası ABD için arz ettiği öneme göre sıralandığında Orta Doğu, Balkanlar ve Doğu Avrupa politikalarının gerisinde kalmaktadır. Çalışmanın bu bölümünde ABD'nin Afrika politikasının nasıl bir seyir izlendiğine odaklanılacak ve bu dönemde farklı ABD Başkanları'nın kıtaya yönelik politikaları incelenecektir.

ABD'nin kıtaya ilgisinin James Monroe döneminde siyasi ilişkiler bağlamında başladığı gözlenmektedir. 1820 yılında, sayılarının 2,500 kadar olduğu düşünülen köle grubunu, Amerikan Kolonileştirme Derneği (American Colonisation Society) bugünkü adı Liberya olan ülkeye yerleştirmiştir. Bu köle grubu, 1847 yılında bağımsızlığını ilan etmiştir. Özgürlük kelimesinden türetilmiş olan Liberya ismiyle ülkelerini kurmuş ve başkentlerinin adını da Monroe isminden esinlenerek Monrovia koymuşlardır. Bu durum ABD'ye karşı bir minnet gösterisi olarak düşünülmüştür (Akbal 2012). Bu gelişmelerin sonrasında, ABD 1862 yılında Liberya ile bir antlaşma imzalayarak, ülkenin anayasal düzenini ve bağımsızlığını koruma görevini üstlenmiştir (Ataöv 2007, 28). İzleyen yıllarda ise Amerika'nın Afrika kıtasına İkinci Dünya Savaşı'na kadar ilgisinin azaldığı görülmektedir. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra oluşan uluslararası atmosferde bölgeye sınırlı da olsa bir ilginin oluştuğu söylenebilir.

¹"Hür dünya" terimi, Soğuk Savaş döneminde Batı yanlısı ve/veya komünist olmayan ülkeleri tanımlamak için kullanılan bir terimdi.

1945-1953 yılları arasında ABD'ye başkanlık yapmış olan Henry S. Truman döneminde Afrika ülkelerinin bağımsızlıklarını kazanması konusuna, Avrupa ülkelerinin çıkarları üzerinden bakılmaktaydı. Çünkü Soğuk Savaş döneminde Komünizm karşıtlığı çerçevesinde tanımlanan Amerikan dış politikasında güçlü ve anti- Komünist (Batı) Avrupa ülkeleri ile yapılan ittifak, Truman yönetiminin birinci gündem maddesiydi. Bu nedenle ABD'nin çıkarlarının NATO müttefiki olan ve Marshall Planı ile ABD'den yardım alan bu ülkelerin çıkarları ile örtüştüğü düşünülmekteydi (Tepeciklioğlu 2019, 76).

Başkan Truman'ın bu politikası aynı zamanda sömürgecilikten yeni yeni çıkmaya ve bağımsızlıklarını kazanmaya başlayan Afrikalı devletlerin Sovyet Bloğuna katılmasını önlemeye yönelik bir politika olarak görülebilir. Çünkü Afrika'daki ülkelerin pek çoğu 1960'lı yıllar boyunca bağımsızlıklarını kazanmışken, geriye kalan ülkelerin siyasi bağımsızlıklarını kazanma konusunda oldukça kötü durumda olmaları ve bu ülkelerdeki bağımsızlık mücadelelerinin zamanla silahlı mücadeleye dönüşmesiyle Sovyetler Birliği bu ülkelerdeki kurtuluş hareketlerine siyasi ve askeri destek vermiştir. Sovyetler Birliği'nin destek verdiği kurtuluş hareketleri arasında; Güney Afrika'da ANC (African National Congress), Mozambik'te FRELIMO (Frentede Libertação de Moçambique), Angola'da MPLA (Movimento Popular de Libertação de) ve Zimbabve'de ise ZAPU (Zimbabwe African People's Union) gibi ulusal kurtuluş hareketleri sayılabilir (Tepeciklioğlu 2015, 42). Soğuk Savaş boyunca süregiden rekabet atmosferi içinde çıkan bu ulusal hareketler neticesinde 47 Afrika ülkesi bağımsızlığına kavuşmuştur. Sadece 1960'lı yıllarda bağımsızlığını kazanan Afrikalı ülke sayısı ise 30'un üzerindeydi.² Yeni ve henüz kurumsal bir devlet kimliğine bürünmeyen bu rejimlere, daha önce sömürgecilik faaliyetlerine katılmayan ve sömürgecilik karşıtı duruşuyla Sovyetler Birliği ve benimsediği ideolojisinin, Batı Bloğu içerisindeki devletlere göre daha cazip gelmesi kuvvetle muhtemeldir. Truman'ın başkanlık döneminde kıta ülkelerine yönelik izlenen bu politika kıtada ulusal hareketlerin hız kazandığı Dwight D. Eisenhower (1953-1961) döneminde az da olsa değişmeye başladığını görülmektedir (Daniel 2010, 28-29).

Soğuk Savaş döneminde ABD başkanlığını yapan isimlerin -genel olarak bakıldığında- Afrika'ya yönelik aktif bir dış politika izlemediklerini

² Soğuk Savaş süresince, Afrikalı devletlerin 7 tanesi 1955 ile 1959 yılları, 31 tanesi 1960 ile 1969 yılları ve 1 tanesi de 1980 ile 1989 yılları arasında bağımsızlık kazanmıştır. Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte, 1990 ile 1999 seneleri arasında bağımsızlık kazanan Afrikalı devletlerin sayısı ise yalnızca 2'dir. Bununla birlikte, Güney Afrika Cumhuriyeti 1910 yılında, Mısır 1922 yılında ve Güney Sudan ise 2011 gibi geç bir tarihte bağımsızlığı ilan etmiştir. Etiyopya ve Liberya hiçbir zaman sömürgeleştirilemeyen Afrika ülkeleri olarak istisnadır.

görmekteyiz. Soğuk Savaş dönemi başkanlarından sadece John F. Kennedy ve Richard M. Nixon ABD'nin Afrika'ya yönelik aktif bir dış politika izlemesi gerektiğini vurgulamışlardır. Afrika'daki bu bağımsızlık hareketlerinin sonucunda, 1961-1963 yılları arasında ABD başkanı olan John F. Kennedy, 1957 yılında Massachusetts senatörü iken yaptığı bir konuşmada, Afrika'nın bağımsızlıklarını yeni kazanmaya başlayan uluslarının Moskova yerine Washington'a yönelmeleri konusunda atılacak adımların önemine değinmekteydi (Schaefer 1994, 1-2). Nixon'ın 1950'li yılların sonunda Eisenhower'ın başkan yardımcısı olduğu döneme ait bir dışişleri belgesinde ise Afrika'dan "ABD için doğrudan ve hayati bir öneme sahip" şeklinde bahsedilmektedir (U. S. Department of State 1952-1954).

Nixon gerek senatör olduğu dönemde gerekse de başkanlığı döneminde Afrika kıtasının ABD için büyük önem arz ettiğini belirttiği birçok belgede ve toplantılarda bu fikrini dile getirmiştir. Nixon ayrıca 1957 yılında Beyaz Saray'ın "iyi niyet temsilcisi" olarak Afrika'ya düzenlediği tur öncesinde yaptığı bir konuşmada, Komünizm ve 'Özgürlük Güçleri' arasında devam eden mücadelede Afrika'nın yeni ve hür devletlerin belirleyici bir rol oynayacağını belirtmiştir (The Cornell Daily Sun 1957). Nixon bu tur dahilinde yirmi iki gün içerisinde 8 Afrika ülkesini ziyaret etmiştir. Tur dönüşünde hazırladığı raporu Başkan Eisenhower'a sunan Nixon, bu raporunda ise Afrika'nın, "hür dünya"nın gücünün ve istikrarının korunmasında oldukça önemli olduğunu bu nedenle de "hür dünya"nın bu devletleri desteklemesinde hayati çıkarları olduğunu belirtmiştir (The Cornell Daily Sun 1957). Nixon'ın, Afrika'nın uluslararası arenadaki artan önemine işaret ederek Dışişleri Bakanlığı bünyesinde Afrika'ya ilişkin ayrı bir büro kurulmasını tavsiye etmesi üzerine 1958'de "Afrika ile İlişkiler Bürosu" kurulmuştur (Tepeciklioğlu 2019, 77). Nixon hazırlanmış olduğu bu raporunda ayrıca Afrika'nın dünyanın en gelişmekte olan bölgesi olduğunu belirterek bölgenin sahip olduğu büyük potansiyele de dikkat çekmiştir.

1961'de sona eren Eisenhower döneminden sonra başkanlık koltuğuna oturan John F. Kennedy ve Lyndon B. Johnson dönemlerinde de bir önceki yönetime benzer politikalar izlenilmeye devam edilmiştir. Bu politika anlayışının Afrika ülkelerine dış yardım sağlama ve bu ülkelerin tarafsızlık politikalarına tolerans gösterilmeye çalışılan bir politika olduğu gözlenmektedir. Ancak Kennedy döneminde kriz yönetimi konularının daha çok ele alındığı görülmektedir (Cohen 2010, 211).

Yukarıda da belirtildiği üzere Soğuk Savaş döneminde görev yapan başkanlardan Kennedy ve Nixon'ın Afrika'ya yönelik aktif bir dış politika izlenilmesi gerektiği ve bu anlayışa yönelik kıtanın önemini belirten

konuşmalarına ve bu konudaki dışişlerine ait raporlara rağmen Afrika'nın bu dönem itibariyle ABD dış politikasında öncelikli bir konumda olmadığı fark edilmektedir. ABD'nin Afrika'ya yönelik olan bu ilgisiz tutumunun sınırlı da olsa değişmeye başlaması ise Nixon'ın bu kez ABD Başkanı olarak sahneye çıktığı (1969-1974) dönem olmuştur. Nixon yönetiminin dışişleri bakanı olan William Rogers'ın 1970 tarihli raporu, ABD'nin sınırlı da olsa değişmeye başlanan Afrika politikasını ortaya koyması açısından büyük önem taşımaktadır. Afrika kıtasına ziyaret gerçekleştiren ilk ABD Dışişleri Bakanı olan Rogers, 10 tane Afrika ülkesini ziyaret ettiği 15 gün süren turun ardından hazırladığı raporda³, ABD'nin en az aktif olduğu bölgenin Afrika olduğunu kabul etmekteydi. Ancak gerek kıtanın sahip olduğu zengin doğal kaynakları gerekse gelecekte artacağına inanılan dünya politikasındaki rolü nedeniyle kıtadaki ülkelerle olan ilişkilerin artmasının ve bu ülkelerle özellikle iktisadi, ticari ve teknik alanlarda iş birliğine gidilmesinin ABD'nin ulusal çıkarları ile bağlantılı olduğu belirtilmekteydi (Tepeciklioğlu 2019, 80).

Rogers'ın raporundan belli bir zaman sonra Başkan Nixon, 1970'lerde Afrika'ya yönelik olarak izlenmesi gereken dış politika ile ilgili olarak Kongre'ye bir rapor sunmuş ve ABD'nin Afrika'daki iktisadi çıkarlarının artmasının da etkisiyle kıtada daha aktif bir dış politika izlenmesinin gerekliliğine değinmiştir (Tepeciklioğlu 2019, 80). Nixon döneminde Afrika'da daha aktif bir dış politika izlenmesi gerektiğine yönelik raporlardan bir tanesi de ABD'nin yirminci yüzyılın son yarısının ve yirmi birinci yüzyılın ilk çeyreğini şekillendiren isim olarak telaffuz edilen, dönemin Ulusal Güvenlik İşleri Yardımcısı Kissinger'a sunulmuştur. Kissinger'a sunulan bu raporda da Afrikalı ülkelerle ilişkilerde yapılan hatalardan ve bu ülkelere karşı izlenen dış politika anlayışında değişiklik yapılması gerekliliğinden bahsedilmiştir.⁴

Nixon'dan sonra koltuğu devralan Gerald Ford döneminde (1974-1977), Afrika'da -özellikle Portekiz sömürgelerinde- önemli değişiklikler yaşanmıştır. Ancak Ford yönetiminin Afrika ülkeleri ile kurulan dış politikaya öncelik vermemesi sonucunda ABD'nin bu ülkelerle ilişkilerini geliştirme konusunda önemli fırsatı kaçırdığı söylenebilir. 1973 ile 1976 yılları arasında ABD'nin Afrika politikasına ilişkin dışişleri belgeleri incelendiğinde bazı siyasetçilerin Afrika

³ Rogers'ın Afrika turunun esas amacı, Afrika'ya duyulmaya başlanan ilginin nedenleri ile ABD'nin Afrika politikasını Afrikalı liderlere açıklamak ve Afrika hakkında bilgi toplamaktır.

⁴Kıtadaki ülkelerle iktisadi ilişkilerin geliştirilmesi, bu ülkelere karşı izlenecek dış politika ile ilgili olarak çalışmalar yapılması, Afrika ile ilgili bir Dışişleri Bakan Yardımcısının atanması ve Başkan'ın, ABD çıkarlarının en fazla olduğu Afrika ülkelerini ziyaret etmesi gibi birkaç tavsiyenin olduğu bu raporda, aynı zamanda Afrikalı ülkelerin Birleşmiş Milletler'deki (BM) oy potansiyeline vurgu yapılmaktaydı. O dönem itibariyle BM üyesi 132 ülke içinde Afrikalılar 41 üye ile yaklaşık üçte bir oy oranına sahipti (U.S. Department of State 1976).

politikasında önemli değişiklikler yapılması gerektiğini belirtirken bazılarının ise Afrika politikasının herhangi bir radikal değişiklik gerektirmediği kanısında olduğu görülmektedir (Tepeciklioğlu 2019, 82). Bu minvalde 2 Ocak 1976 tarihli bir belgede bildirildiğine göre birçok Afrika ülkesi Güney Afrika'daki ırkçı rejim ile ABD arasında de facto bir ittifak olduğunu düşünmekteydi (U.S. Department of State 1976). Bu düşünceyi doğrulayan bir gelişme olarak kabul edilebilecek olay ise ABD'nin ırkçı ve demokratik olmayan Güney Afrika Cumhuriyeti rejiminin Ekim 1975'te Namibya'yı işgal etmesine destek vererek arka çıkması olmuştur (Potts 1992, 14). Güney Afrika Cumhuriyeti'nin Namibya'yı işgal etmesinin nedeni, Angola'da iktidarı kazanan, Sovyetler Birliği tarafından sosyalizmi savunduğu için desteklenen Angola'nın bağımsızlığı adına mücadele eden Halk Hareketi- İşçi Partisi'ni (MPLA) devirebilmektir (Sarı 2012, 99). ABD'de bu işgale destek vererek hem Soğuk Savaş dönemi dinamikleri çerçevesinde hareket ederek Angola'nın Doğu Bloğu'na katılmasını önlemiş hem de bölgedeki petrol başta olmak üzere diğer önemli enerji ve hammadde kaynakları üzerindeki çıkarlarını korumuştur.

Ford döneminden sonra iktidara gelen Jimmy Carter (1977-1981) zamanında uluslararası alanda esen liberalleşme rüzgarlarının etkisiyle, aynı şekilde liberalleşmesi beklenen ABD'nin Afrika'ya yönelik dış politika stratejilerinde, görece bir değişim olduğunu söylemek mümkündür ama 1979 yılında Sovyetler Birliği'nin Afganistan işgaliyle beraber bu değişimin uzun süreli olmadığını belirtmek gerekir. Bu gelişmeden anlaşılıyor ki Soğuk Savaş'ın gerçekleri yine baskınlaşmıştır (Görener 2008, 46). Carter döneminin Afrika politikasıyla ilgili olarak ele alınabilecek en önemli gelişme ise Başkan Carter'ın Afrika'ya resmi ziyarette bulunması olmuştur. Carter bu ziyaretiyle Afrika'yı ziyaret eden ilk ABD Başkanı olmuştur (Tepeciklioğlu 2019, 82). Ancak ABD bir önceki dönemde olduğu gibi Güney Afrika'daki beyaz azınlık rejimini savunan bir politika izlemeye devam etmiştir. Carter yönetiminde Güney Afrika'da askeri ambargo uygulanmasına ilişkin BM tasarısını onaylayan ABD, ülkedeki önemli ticari ve iktisadi çıkarları nedeniyle bu ambargonun siyasi, kültürel, iktisadi ve diplomatik alanlara genişletilmesi konusunda isteksiz olmuş ve Güney Afrika'daki ırkçı yönetim ile ilişkilerin kesilmesi çağrısında bulunan BM tasarılarına karşı çıkmıştır (George 1979).

Soğuk Savaş döneminin son yılları olarak niteleyebileceğimiz sekiz yıllık Ronald Reagan (1981-1989) döneminde de Afrika'nın ABD dış politikasında öncelikli bir konuma gelmediğini söylemek yerinde olacaktır. Çünkü sefeli Carter'ın 1978 tarihli Afrika ziyaretinin ardından bu dönemde kıtaya yönelik bu seviyede bir ziyaretin olmaması bunu kanıtlar niteliktedir. Reagan dönemi Afrika politikasına bakıldığı zaman kendisinden önce başkanlık yapan Ford ve

Carter yönetimlerine benzer politikalar izlenildiği görülmektedir. Bu dönemde de ABD Güney Afrika'daki ırkçı rejimi desteklemeye devam etmiştir. Güney Afrika'ya karşı izlenen politika konusunda Carter ve Reagan yönetimleri arasındaki tek fark Carter'ın Güney Afrika'daki ırkçı yönetimle açıkça ilişki kurmaktan kaçınmasına ve bu konuda izlediği politikanın aksi bir imaj çizmeye çalışmasına rağmen Reagan yönetiminin apartheid yönetimiyle kurduğu ilişkiyi gizlemek için bir çaba göstermemesidir (Tepeciklioğlu 2019, 83). Carter ve Reagan'ın Güney Afrika'ya yönelik bu tutumları ise kıta ülkeleri nezdinde büyük bir tepki toplamıştır. Afrika kıtasında sömürgelerin çoğunun bağımsızlıklarını kazandığı bu dönem itibariyle bölgedeki en büyük sorun ise Güney Afrika ve Namibya gibi ülkelerdeki azınlıkta olan beyaz hükümetlerin ırkçı uygulamaları olmuştur.

ABD'nin Soğuk Savaş Sonrası Afrika Politikası

ABD, İkinci Dünya Savaşı'nın sonrasında uluslararası politikada ortaya çıkan ve Soğuk Savaş olarak adlandırılan dönemde izlediği çevreleme politikasıyla rakibinin yayılma alanını daraltmaya yönelik bir anlayışla hareket etmişti. Bu anlayışla hareket eden ABD Afrika'yı Komünizmle girilen rekabette Sovyetler Birliği'ne kaptrılmaması gereken stratejik bir bölge olarak görmekteydi. Soğuk Savaş döneminde bu anlayış çerçevesinde dış politikasını şekillendiren ABD, bu politikanın bir gereği olarak bölgedeki birçok devlete gerek teknik gerek mali yönden yardımlarda bulunmuştu. Soğuk Savaş'ın bitmesiyle beraber oluşan tek kutuplu dünya düzeninin uluslararası sistemin yegâne gücü olarak ortaya çıkan ABD, bu yeni düzendeki ilk yıllarda tek süper güç olmanın verdiği rehavetle Afrika'ya oldukça ilgisiz kalmıştı. Geçiş dönemi başkanı olarak bilinen George H. W. Bush (1989-1993) dönemi incelendiğinde de bunu görmek mümkündür. Bu dönem itibariyle Afrika politikası ile ilgili olarak kayda değer en önemli gelişme ise ABD'nin apartheid yönetimine karşı sessiz kalmaya devam etmesidir.

ABD'nin Afrika politikasının hareketlenmeye başladığı dönem ise Bush'un halefi olan Clinton yönetimi (1993-2001) olmuştur. Bu dönem itibariyle Amerikan dış politikasında Afrika'ya yönelik -sınırlı da olsa- bazı önemli adımların atıldığını görmekteyiz. Clinton döneminde Afrika'ya yönelik olarak atılan ilk adım Somali iç savaşı sırasında yaşanmıştır. ABD, 1992 yılının 3 Aralık'ında BM Güvenlik Konseyi'nin Somali'ye insani müdahale kapsamındaki kararı gereği, bu ülkeye asker göndermiş ve bir bakıma müdahale için kurulan koalisyonun önderi olmuştur (Sarı 2012, 100). Ancak bu müdahale sonucunda 1993'te yılının 3 Ekim'inde 18 Amerikan askerinin Mogadişu'da ölmesi, ABD'nin Afrika'ya daha temkinli yaklaşmasına sebebiyet vermiştir (Van De Valle 2009, 2).

Clinton döneminde Afrika'da bu hadiseye benzer başka olaylarında yaşandığı da görülmektedir. Bu minvalde örnek vermek gerekirse 1998 senesinde El- Kaide Terör Örgütü'nün Afrika ülkelerine sızması neticesinde Nairobi ve Dar es Salaam'daki Amerikan büyükelçilikleri bombalanmıştır. Bu saldırılar neticesinde ise ABD'nin bölgede, özellikle askeri anlamda, aktifleşmeye başladığı gözlenmektedir.

Yukarıda da belirtildiği gibi Clinton dönemi Afrika politikasında önemli gelişmelerin yaşandığı bir dönem olmuştur. Bu gelişmeler sadece ABD'nin uğramış olduğu saldırılar neticesinde bölgeye yönelik askeri personelini arttırmak olmamıştır. Bu dönemde keşfedilmeye başlanan Afrika'nın enerji ve hammadde kaynaklarının da etkisiyle Clinton yönetimi kıta ülkeleriyle ticareti geliştirme yoluna gitmişti. Buna yönelik olarak da Clinton yönetimi ikinci döneminin sonlarına doğru Afrika Büyüme ve Fırsatlar Kanunu (African Growth and Opportunity Act: AGOA) ile Afrikalı ülkelerle yapılan ticareti artırma yoluna gitmişti.

ABD'nin Afrika politikasında keskin bir dönüşümün yaşandığı dönem George W. Bush (2001-2009) dönemi olmuştur. Hatta Soğuk Savaş'tan sonra, dış politikada Afrika'ya en büyük önemi veren ABD başkanı olduğunu söylenebilir. Halefi Obama'nın iktidara gelişinden önce, bir gazete için yazılmış olan bir köşe yazısında Bush'un "Afrika'nın en iyi dostu" olduğu söylenmektedir (Tepeciklioğlu 2019, 86). Bush'un iktidara gelmesinden kısa bir zaman sonra yirmi birinci yüzyılı şekillendiren en önemli vak'a olarak tanımlanabilecek 11 Eylül hadisesi yaşanmıştır. 11 Eylül 2001 saldırılarından sonra Amerikan dış politika konseptinde önemli değişiklikler meydana gelmiştir.

Bu hadiseden sonra "Terörle Savaş (War on Terror)" adı altında küresel terörizmi kendisine "yeni öteki" olarak belirleyen Bush yönetimi, bir yandan terörist unsurları barındırdıkları ve kimyasal silah bulundurdıkları iddiaları nedeniyle Afganistan ve Irak'a yeni dış politika doktrini kapsamında savaş açarken diğer yandan başarısız devletler (Failed States) olarak ifade edilen siyaseten istikrarsız bazı devletleri güçlendirerek, terörist unsurların faydalanabileceği yönetilemeyen alanları en aza indirme yolunu seçmiştir (Aydın 2020, 35). Bush yönetimi 1998 yılındaki büyükelçilik olaylarını üstlenen El- Kaide'nin Afrika'ya da yerleştiğini öne sürerek her yerde terörizmle savaş adı altında kıtadaki askerliğini varlığını artırma yoluna gitmiştir.

Bush yönetimiyle beraber Amerikan dış politikasında Afrika kıtasının özellikle Sahra-altı Afrika'sının önemli bir yer teşkil etmeye başladığı söylenebilir. ABD bu dönemde Sahra-altı Afrika olarak nitelendirilen bölgedeki petrol ve hammadde kaynaklarına sahip Nijerya, Senegal ve Botswana gibi ülkelerle ihracat ve ithalatta önemli bir ticaret ortağı olmuştur. Önceki

dönemlerle kıyaslandığında da bu dönemde ticaret hacminde önemli bir artış meydana gelmiştir. Bush'un başkanlığa geldiği 2001'de ülkesi ile Afrika ülkeleri arasındaki ticaret hacmi 37,5 milyar dolara karşılık gelmekteydi. Görev süresinin sona erdiği 2008 yılında ise ABD ile bu ülkeler arasındaki ticaret hacmi yaklaşık dört kat artarak 141,7 milyar dolara yükselmişti (The United States Census Bureau 2022). 2001 yılından 2008 yılına kadar ABD'nin kıta ülkeleri ile arasındaki ticaret hacminin yaklaşık olarak 6,5 kat artmasının temel nedeni bu ülkelerden gerçekleştirmiş olduğu enerji transferidir. Washington yönetiminin bilhassa Sahra-altı Afrika'dan ithalatının büyük kısmı enerji ürünlerinden oluşmaktaydı. Öte yandan platin ve elmas gibi değerli maden ve mineraller de tercih edilen ithalat ürünleri arasındaydı (Jones 2010). Bush yönetiminin bölgeden yaptığı enerji ürünlerinin ithal oranlarına bakıldığında ise 2006 yılında ithalatın %81'ini, 2008 yılında da %83'ünü enerji ürünleri teşkil etmişti (Langton 2008).

ABD'nin Afrika ile gerçekleştirmiş olduğu ihracat ve ithalatın büyük kısmının Nijerya, Güney Afrika ve Angola gibi enerji ve hammadde bakımından zengin ülkeler ile gerçekleştirildiği görülmektedir (The United States International Trade Commission 2022). Bu ülkelerden de Nijerya ve Angola'nın özellikle petrol enerjisinde büyük bir kaynağa sahip olduğu bilinmektedir. 2016 verileri ışığında Nijerya'nın günlük olarak 2,35 milyon varil petrol ürettiği, Angola'nın ise günde yaklaşık olarak 1,82 milyon varil petrol ürettiği açıklanmaktadır (Anadolu Ajansı, 2018). Ayrıca Afrika Kıtası 2009 verilerine göre dünya kanıtlanmış petrol rezervinin % 9,6'sına sahiptir (Sarı 2012, 101). Dünya petrol üretiminin dörtte birinin ABD tarafından tüketildiği (Sarı 2012, 103) bir ortamda Afrika'nın petrol başta olmak diğer enerji kaynaklarının ABD için hayati bir öneme sahip olduğu bütün bu verilerden de açıkça ortaya koymaktadır.

Başkan Bush, ülkesinin giderek artan enerji ihtiyacının bir kısmını Afrika kıtasından, özellikle Sahra-altı bölgesinin batı kıyısındaki ülkelerden, temin etme yoluna gitmiştir. Böylelikle o döneme kadarki ABD başkanlarına oranla Afrika'ya yönelik ticaret hacmini çok yüksek seviyelere çıkarmıştır. Bush Afrika'ya verdiği önemi, kıtaya iki defa resmi ziyaret gerçekleştirerek göstermiştir. Bunlardan ilkinin; 2003 yılında Senegal, Güney Afrika Cumhuriyeti, Botswana, Uganda ve Nijerya'ya yapmıştır. Böylelikle de ABD tarihinin Sahra-altı Afrika'yı ziyaret eden dördüncü ve ilk Cumhuriyetçi Başkan olmuştur (CNN 2003).

İki dönemlik Amerikan başkanlığını görevini tamamlayan Bush'tan sonra Samuel P. Huntington'ın Beyaz, Anglosakson ve Protestan olarak nitelendirdiği (Huntington 2004) klasik Amerikalı başkan özelliklerine uymayan iki başkandan

biri olan⁵ Barrack Obama, 2008'de gerçekleşen başkanlık seçimleriyle hem 44. Devlet Başkanı hem de ilk Afro-Amerikan devlet başkanı olarak 2009 yılının ocak ayında Beyaz Saray'daki görevine başladı (The New York Times, 2008). Obama'nın ABD'de başkanlık seçimlerini kazanarak başkanlık koltuğuna oturması özellikle kıta ülkelerinin yönetim ve halklarında büyük bir beklentiye yol açmıştır. Obama'nın köklerinin kıtaya kadar uzanması ve ABD tarihinin ilk Afrikalı başkanı olması hasebiyle Afrikalılarda ABD'nin kıtaya yönelik yatırım ve iş birliğinin artacağına dair bir inanç doğmuştur. Ama Afrikalıların beklentilerinin aksine Obama döneminde Afrika'yla olan yatırım ve ticaret Bush dönemine kıyasla oldukça alt seviyelerde seyretmiştir.

2008 yılında kıta ülkeleriyle 141 milyar dolar değerinde bir ticaret hacmi olan ABD'nin, Obama'nın iktidara geldiği ilk yıldan sonra Afrika'yla olan ticaret hacmi 86 milyar dolara düşmüştür. 2016 yılına, yani Obama başkanlığının son dönemine gelindiğindeyse bu sayı 48 milyar dolara kadar inmiştir. Bu, Bush yönetimin kıta ülkeleri ile olan ticaret hacminin üçte bir oranına denktir (The United States Census Bureau 2022). 2009-2017 yılları arasında ABD ile Afrika ülkeleri arasındaki ticaret hacminin düşmesinin en önemli sebebi olarak Obama yönetiminin enerjide dışa olan bağımlılığı azaltmaya yönelik girişimleri gösterilmektedir. Obama'ya göre, ABD gezegende üretilen toplam enerjinin %20'sini tüketmekte, buna karşılık üretilen toplam enerjinin yalnızca %2'sini üretmektedir. Obama, ABD'nin enerjide ithalata bağlı olmasına yol açan bu durumun bir ulusal meselesi olduğunu vurgulamaktaydı (Aydın 2020, 41).

Ülkesinin enerji bağımlılığını azaltma yönünde adımlar atan ve bu anlayış doğrultusunda Afrika ülkeleri ile ticaret hacminde büyük bir oranda kısıtlamaya giden Obama yönetiminin Afrika politikasında azalış eğilimi yerine artış eğilimi ise askeri alanda gerçekleşmişti. Obama'nın başkanlık döneminde Afrika'ya yönelik yapılan yegâne eylemin, ABD'nin Afrika politikasının askerileştirilmesi olduğu belirtilmektedir (Tepeciklioğlu 2019, 88). Bu anlamda ABD'nin Obama döneminde Afrika politikasının güvenlik endişeleri üzerine kurulduğu anlaşılmaktadır. Başkan seçildiğinde Afrikalıların gözünde bir "kahraman" ya da "kurtarıcı" olarak görülen Obama'nın uzun yıllar kıtaya herhangi bir ziyarette bulunmaması da eleştiri konusu olmuştur (The Telegraph 2013). Ocak ayında göreve başlayan Obama ilk Afrika ziyaretini ise 2013 yılında gerçekleştirmiştir. Obama bu ziyaretini Senegal, Tanzanya ve Güney Afrika Cumhuriyeti'ne yapmıştır. Obama'nın ziyaret ettiği ülkeler dikkate alındığında daha önceki dönemlerde ziyaret edilen kıtanın iktisadi açıdan en gelişmiş ülkeleri oldukları

⁵ Diğeri 1961-1963 yılları arasında başkan olan Kennedy'dir. Kennedy Protestan inancı yerine Katolik inancına sahiptir.

dikkati çekmiştir. Obama'nın kıtanın en gözde ülkelerine yaptığı ziyaretin daha önceki ziyaretlerle benzerliği dikkate alındığında ticari kaygılarla yapıldığı anlaşılabilir.

2016'da Kasım ayındaki seçimlerde Demokrat Partiden rakibi Hillary Clinton'ı geride bırakarak Başkanlık seçimlerini kazanan ve "önce Amerika" söylemiyle iktidara gelen Donald Trump'ın Afrika politikasının selefi Obama döneminden büyük bir farklılık gösterdiği söylenemez. Trump'ın başkanlığı döneminde ABD'nin Afrika ile ticaret hacminin Obama dönemine kıyasla arttığı gözlemlenmektedir. Zira, ticaret hacmi 2016 senesinde 48 milyar dolarken, 2017 senesinde 55 milyar dolara yükselmiş, 2018 senesinde 61 milyar doları görmüştür. Bu sayı 2019 senesinde 56 milyar dolara düşmüştür. Covid-19 salgınının bütün dünyayı etkisi altına aldığı 2020 senesinde ticaret hacmi Obama döneminin de gerisine düşerek 45,6 milyar dolara inmiştir (Aydın 2021, 179).

Trump döneminde Washington yönetiminin Afrika ülkeleriyle ticari ilişkilerinde önceki dönemlerde olduğu gibi enerji kaynakları, değerli madenler ve sanayi ürünlerinin öncelikli olduğu gözlemlenmektedir. Diğer yandan Bush ve Obama dönemlerinde olduğu gibi bu dönemde de Angola ve Nijerya gibi kaynak zengini devletler ile Güney Afrika gibi kıtanın en gelişmiş sanayisine sahip ülkeleri ABD'nin ticaretindeki en önemli aktörler olmaya devam etmişlerdir.

ABD'nin Soğuk Savaş'ın ardından, Afrika'ya yönelik politikasında bazı temel parametrelerin etkili olduğu görülmektedir. Çalışmanın bu kısmında etkili olan bu parametreler küçük alt başlıklar şeklinde incelenerek açıklanmaya çalışılacaktır.

Afrika Komutanlığı (AFRICOM)

ABD Afrika Komutanlığı'nın (AFRICOM) kurulması, ABD'nin Afrika politikasındaki en önemli gelişme olarak değerlendirilmektedir (Pham 2011, 107-124). AFRICOM'un kuruluşundan evvelki dönemde, Afrika'nın güvenlik sorumluluğu, Avrupa'dan da sorumlu olan EUCOM yani Avrupa Komutanlığı, Orta Doğu bölgesinin güvenliğinden sorumlu CENTCOM yani Merkez Komutanlığı ve Pasifik bölgesinden sorumlu olan PACOM yani Pasifik Komutanlığı arasında paylaştırılmış haldeydi (Yüksel 2016, 1389-1408). Ancak Soğuk Savaş sonrası dönemde Orta Doğu'da Amerikan aleyhtarı olarak ortaya çıkan El- Kaide ve türevleri olan radikal örgütlerin Afrika kıtasında da neşvünema bulmaları, yapılan keşiflerle kıtadaki enerji rezervlerindeki artış ve Çin başta olmak üzere büyük güçlerin kıtaya olan ilgilerinin artmaları neticesinde Amerikan hükümeti kıta için ayrı bir komutanlık kurulması kararını aldı. Bu karar sonucunda 2007 senesinin Şubat ayında ilan edilen AFRICOM

ABD'nin İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra kurulmaya başlanan komutanlıklarının altıncısı olmuştur (Sarı 2012, 112).

Şubat 2007'de deklare edilmesinden itibaren ABD'nin küredeki altıncı komutanlığı unvanı alan Afrika Komutanlığı'nın, kapsama alanının hangi konular olacağı kıta ülkeleri başta olmak üzere uluslararası alanda en başta gelen tartışma konularından biri olmuştur. AFRICOM'un sitesinde kuruluş gayeleri arasında ise: ABD'nin güvenlik çıkarlarını korumanın yanı sıra uluslararası tehditleri caydırma ve bozguna uğratma, gelecekteki çatışmaları önleme ile insani ve afet yardımına destek gibi konular yer almıştır. Ancak kıtada özellikle son zamanlarda hiçbir konunun, AFRICOM'un yarattığı kadar muhalefet ve düşmanlıkla karşılaşmadığı, zira AFRICOM'un kuruluşunun Afrika'nın çıkarlarına hizmet etmekten ziyade kıtanın ABD ve müttefiklerinin gözünde artan jeo-politik ve jeo-iktisadi önemi ile ilişkili olduğu iddia edilmektedir (Nsia-Pepira 2014, 55-56).

Bu iddialara ek olarak 2011 yılında Güney Sudan'ın bağımsız bir devlet olmasının ardından AFRICOM Kumandanı General Carter F. Ham, komutanlığın kıtadaki önceliklerini şu şekilde özetlemişti: Terörizm ve radikal şiddet örgütleriyle savaş, deniz haydutluğu ve yasa dışı uyuşturucu kaçakçılığıyla savaş, savunma kapasitelerini güçlendirme gayeleriyle ortaklık yapmak ve krizlere müdahale etmek. Ancak Ham, AFRICOM'a yapılan eleştirileri doğrular şekilde yeni güvenlik stratejilerini belirlerken "Amerika'ya, Amerikalılara ve Amerika'nın çıkarlarına" odaklanacaklarını belirtmiştir (Tepeciklioğlu 2019, 93-94). Ayrıca komutanlığın belirtilen kapsama alanlarının dışında dikkati çeken bir diğer önemli faaliyeti de AFRICOM'un CENTCOM'un sorumluluk bölgesi olan Orta Doğu operasyonlarına destek vermesidir. Bu görevin icra edildiği alanlar, illegal silah ticaretinin ve terörist örgütlere katılımın engellemesidir. AFRICOM'un kıtada üstlendiği bir diğer önemli faaliyet ise Liberya ile ilgilidir. Afrika Komutanlığı Liberya askeri gücünün eğitilmesi ve geliştirilmesini amaçlamaktadır. ABD, böylece bölgede ileri karakolu olarak kullanabileceği Liberya ordusunu güçlendirmekte ve adeta yeniden kurmaktadır (Akbal 2012).

Afrika Komutanlığı fikrinin ortaya çıkmasından itibaren kıta ülkeleri tarafından bu fikre hep kuşkuyla yaklaşmıştır. Zira böyle bir oluşumun kıta ülkelerinin bağımsızlığına ve geleceğine zarar vereceği endişesini taşımaktaydılar. Hatta bu yüzden AFRICOM'a Afrika'da üs bulmak isteyen ABD delegasyonu kıta ülkelerinin çoğundan ciddi bir tepkiyle karşılaşmıştır. Böylesi bir oluşuma ev sahipliği yapma düşüncesinin kıtanın ekonomik anlamda en büyük güçleri olan Güney Afrika ile Nijerya ve Cezayir tarafından da reddedilmesi kıtada ABD diplomasisini zorlaştırmıştır (Van De Valle 2009, 14).

Afrikalı ülkelerin AFRICOM'un merkezinin kıtada bulunmasına tepkiyle yaklaşımları neticesinde komutanlığın merkezi EUCOM'un merkezine de ev sahipliği yapmakta olan Almanya'nın Stuttgart kentinde kurulmuştur (AFRICOM 2022).

HIV/AIDS ile mücadele

ABD'nin Soğuk Savaş'ın ardından, Afrika'ya yönelik dış politikasında önemli yer tutan bir diğer konu AIDS'le mücadele olmuştur. Yukarıda da belirtildiği üzere ABD'nin Afrika politikasında Bush döneminde önemli bir dönüşüm yaşanmıştır. Özellikle 11 Eylül saldırılarından sonra Afrika'da aktif bir şekilde bulunmaya başlayan ABD'nin bölgedeki çıkarlarını korumanın en önemli yollarından bir tanesinin kıta halklarının hem desteğini almak hem de kıta halkları nezdinde Amerikan sempatisinin oluşturulması gerektiği inancı pekişmiştir. Bu doğrultuda da 2003 yılında kurulan ve Başkanın AIDS'i Önleme Acil Durum Planı (PEPFAR) olarak adlandırılan oluşum ve 2005 yılında kurulan, Başkanın Sıtma İnisiyatifi (PMI) ismiyle anılan oluşumlar aracılığıyla Afrika kıtasında HIV/AIDS hastalığının önüne geçilmesi yolunda adımlar atılmıştır (PEPFAR 2022). Atılan bu adımın Bush iktidarı döneminde Afrika'ya yapılan en önemli girişimlerden biri olduğunu söylemek mümkündür. Çünkü Afrika kıtasının HIV/AIDS'ten çok mustarip olduğu ve mücadele edilmesi gereken bir virüs olduğu verilere bakıldığında çok kolaylıkla anlaşılmaktadır. 2008 yılındaki UNAIDS verilerine bakıldığında dünyada HIV virüsü taşıyan insanlar %67'sinin Afrika kıtasında olduğu belirtilmektedir. Bu oranın ise yaklaşık olarak 22 milyon insanı kapsadığı açıklanmaktadır (UNAIDS 2022). Bu oranların büyüklüğüne bakıldığında da ABD'nin yirmi birinci yüzyılın ilk çeyreğindeki dış politikasında Afrika'da HIV/AIDS'le mücadele kıtaya yönelik politikalarında belirleyici bir unsur olmuştur.

Afrika'nın enerji rezervleri

Yukarıda da belirtildiği gibi Amerikan dış politikasında Afrika kıtasının diğer kıtalara kıyasla (Orta Doğu, Avrupa vs.) daha düşük bir önemde olduğu, özellikle Soğuk Savaş döneminde ve sonrasındaki ilk yıllarda bu ilginin çok sınırlı olduğunu, Amerikan dış politikasında pek ehemmiyet verilmeyen bir alan olduğu göze çarpmaktadır. Ancak yirminci yüzyılın sonlarına doğru ve yirmi birinci yüzyılın hemen başında cereyan eden olaylar neticesinde kıtaya yönelik görece düşük olan bu ilginin dönemin konjonktürün de etkisiyle artmakta olduğu göze çarpmaktadır. Ancak ABD dış politikasında Afrika'nın önem kazanması sadece belirtilen faktörlerden kaynaklanmamıştır. Bu ilgiyi tetikleyen

en önemli faktörler arasında, Batı Afrika başta olmak üzere kıtanın birçok bölgesinde birbiri ardına bulunan minareller, maden yatakları ve özellikle de stratejik önemi çok fazla olan petrol ve uranyum yatakları gibi rezervler yer almaktadır. Bu durum Afrika'nın enerji stratejilerinde uluslararası politikada büyük bir önem kazanmasına sebebiyet vermiştir.

Yapılan keşifler neticesinde enerji rezervlerinde büyük artış görülen Afrika kıtası, ABD için yüksek seviyede öncelikli bir konuma gelmiştir. Afrika'nın enerji rezervlerinin ABD için olan önemi 2001 yılında Başkanlık koltuğuna oturan Bush'un Başkan Yardımcısı Dick Cheney'in Ulusal Enerji Politikası Kalkınma Grubunun (Ulusal Enerji Politikası 2001) yayınladığı raporda da belirtilmiştir. Bu raporda ABD'nin Afrika'nın petrol kaynaklarına olan ihtiyacının artacağı vurgulanmıştır. 2001 tarihinde yayınlanan bu raporda ayrıca Afrika dahil olmak üzere petrol kaynakları bakımından zengin olan ülkelerle hem ticari hem de iktisadi ilişkilerinin geliştirilmesi gerektiği ve petrol üretilen bölgelerdeki ülkelerle birlikte çalışılarak üretimin artırılması gerektiğine vurgu yapılmıştır.

ABD'nin dünya petrollerinin yaklaşık olarak %20'sini tek başına tükettiği bir ortamda kayıtlara Cheney raporu olarak da geçen belgede de vurgulandığı gibi Afrika'daki petrol rezervi başta olmak üzere enerji rezervlerinin büyük bir önem taşıdığı anlaşılmaktadır. 2001 yılında yayınlanan bu raporu bir politika olarak benimseyen ABD bu bağlamda 2004 yılında Afrika petrolüne 17,8 milyar dolar harcamıştır (Barnes 2005, 3-4). Aynı yıl kıtadan karşılanan petrol ithalat oranlarına bakıldığında ise bu oranın %15 olduğu 2006'da ise bu oranın artarak %22'ye çıktığını görmekteyiz (Austin, Bochkarev, Van Der Geest 2008, 15).

Özellikle yüzyılın başlarındaki keşifleriyle küresel anlamda ABD başta olmak üzere diğer güçlerin ilgi odağı haline gelen Afrika'nın dünyada günlük varil olarak petrol hesaplamalarına bakmak çalışmanın bu kısmında daha açıklayıcı olacaktır. 2021 verileri baz alındığında Afrika ülkelerinde tespit edilen rezerv 125 milyar varil civarındadır. Bu toplam miktarın 48,4 milyar varilinin Libya'da, 36,9 milyar varilinin ise Nijerya'da bulunduğu bilinmektedir. İşletilen Afrika petrolünün ulaştığı miktar, günlük yaklaşık 9 milyon varil olarak ifade edilmektedir. Belirtilen verilerden anlaşılacağı üzere dünya petrol rezervinde giderek artan bir üretime kavuşan Afrika'nın petrol ihtiyacını dışardan temin etme noktasında olan ABD için ciddi bir alan olma hüviyetine kavuşmuştur. Afrika'da yeni kaynakların mütemadiyen bulunması bu kıtanın bugün olduğu gibi gelecekte de ABD için etkin olacağı öngörülmektedir.

ABD'nin Afrika'da küresel aktörlerle ekonomik rekabeti

Afrika, barındırdığı doğal kaynaklarıyla, toplamda 1,2 milyarı aşan nüfusuyla ve kalkınması için oldukça elverişli pazar olanaklarıyla uluslararası siyasette

küresel ya da bölgesel hedeflere sahip birçok aktörün/aktörlerin kolayca görmezden gelemeyeceği bir coğrafyadır. Sahip olduğu bu hüviyetinden dolayı Afrika kıtası yirmi birinci yüzyılın başlarından itibaren küresel aktörlerin ilgi odağı olmaya başlayan bir coğrafya haline gelmiştir. Soğuk Savaş yıllarında kıtayı rakibine kaptırılmaması gereken stratejik bir coğrafya olarak gören, dönemin bitmesiyle de uluslararası politikada tek süper güç haline gelen ABD'nin yer kürenin her köşesinde olduğu gibi Afrika'da da kendisine rakip olacak bir aktör mevcut değildi.

2000'li yılların başlamasıyla beraber ekonomik olarak büyük bir atılım gerçekleştirerek dünya siyaseti sahnesine çıkan Çin, ABD'nin rakipsiz olarak kaldığı uluslararası siyasette yükselen bir aktör olarak yükselmekteydi. Yirmi birinci yüzyılın en önemli yükselen gücü olarak nitelendirilen Çin ise büyüyen ekonomisinin hammadde ve enerji kaynaklarına duyduğu gereksinimi Afrika'dan karşılama yoluna gitmekteydi. Bu bağlamda Pekin yönetimi kıta ülkeleriyle müttefiklik ilişkisi kurarak iş birliği ve ticari anlaşmalar yapmaktaydı. Çin'in Afrika'ya yönelik olarak gerçekleştirdiği bu adımlar Washington yönetimince tedirginlikle karşılanmıştır. Zira Çin'in Afrika ülkeleriyle ilişkilerinde ilerleme kaydetmesi ve kıtada giderek artan rolü karşısında ABD Afrika'ya yönelik politikasını yeniden şekillendirme yoluna gitmişti. İkinci bölümde de değinildiği üzere Bush yönetiminin Afrika'ya olan ilgisinin artmasının temel nedenleri arasında sayılan yer kürenin her parçasında terörizmle savaş ve kıtada yeni enerji kaynaklarının bulunmasının yanı sıra Çin'in Afrika'da giderek artan rolü de ABD'nin kıtaya yönelik politikasını şekillendirmede etkili olmuştur.

Yirmi birinci yüzyılda yapılan keşiflerle beraber dünya siyasetindeki stratejik önemi giderek artan Afrika kıtasına sadece Çin'in yönelimi olmamıştır. Stratejik öneminin artmasından ötürü AB, Rusya, Japonya, Hindistan ve Türkiye gibi birçok ülkenin de ilgi odağı haline gelmiştir (Dursun 2015, 264). Bu ülkelerin de Afrika ülkeleri ile ticaret yapmaya başlamaları ve kıtada yatırım alanı arayışına girişmeleri Amerikan yönetim ve dış politika yapımcıları tarafından kendi hegemonik güçlerine bir tehdit olarak algılanmıştır. Bu adımlar neticesinde ABD kıtadaki askeri varlığını artırma yoluna gitmiştir.

Çalışmanın bu kısmında ABD'nin ve diğer aktörlerin kıtadaki hem ticaret hacimlerini hem de ithalat ve ihracat verilerini incelemek bölgedeki statükoyu anlama noktasında daha belirleyici olacaktır. Çalışmanın önceki bölümlerinde de belirtildiği üzere Amerikan dış politikasında Afrika kıtasının en fazla ön plana çıktığı dönem Bush'un iktidarda olduğu 2001 ile 2009 yılları arasında olmuştur. Bush yönetiminde, Afrika konusunda ABD'ye rakip olabilecek, yeni aktörler sivrilmişse de Bush'un başkanlığı boyunca ABD kıtanın en önemli ticaret

partneri olarak kalmıştır. Zira 2008 senesinde ABD'nin Afrika ile 140 milyar doları aşan ticaret hacmine karşılık, (The United States Census Bureau 2022) bu devletin kıtadaki ve uluslararası siyasetteki en önemli rakibi olarak ön plana çıkmaya başlayan Çin'in Afrika ile ticaret hacmi 100 milyar dolar civarında olmuştur (China Africa Research Initiative 2021).

ABD'nin kıta ülkelerinin en önemli partneri olduğu Bush döneminden sonra, Obama'nın başkanlık yaptığı dönemde ise ABD'nin, ticari ilişkilerde, rakiplerine karşı alan kaybeden bir performans sergilediği görülmektedir. Çin'in 2000'lerde, ekonomik alanda gerçekleştirdiği büyük atılımın Obama'nın başkanlık döneminde zirveyi görmesi ve bu ülkenin ABD menşeli 2008 Küresel Ekonomik Krizi'ni çok az hasarla atlattığı, Çin'in kıtanın en büyük ticaret ortağı haline gelmesinde etkili olmuştur. Örneğin 2013'te Çin'in Afrika ile ticaret hacmi 200 milyar doların üzerine çıkmıştır. ABD'nin ise ticaret hacmi 100 milyar doların aşağısına inmiştir (Aydın 2020, 43). Bu düşüşte Obama yönetiminin dışa olan enerji bağımlılığını azaltma politikaları izlemesinde 2008 ekonomik krizin büyük payı olsa da netice itibarıyla Çin, kıta ülkeleriyle ticaret hacminde ABD'ye kıyasla daha fazla bir oran yakalayarak Afrikalıların en önemli ticari partnerlerinden biri olmayı başarmıştır.

Obama döneminde kıta ülkeleriyle yapılan ithalat ve ihracat alanındaki verilere bakıldığında ise ABD'nin hem Çin'in hem de AB'nin gerisine düştüğü gözlemlenmektedir. 2015 yılı verileri dikkate alındığında ABD gerek ithalat gerekse ihracat alanında AB ve Çin'den sonra Afrika'nın ancak en büyük üçüncü partneri olabilmiştir. 2016 yılına gelindiğinde ise Sahra-altı Afrika'ya yönelik olarak gerçekleştirilen ihracat ve ithalat oranlarına bakıldığında ABD payının %10'un altında kaldığı gözlemlenmektedir. Buna karşın AB ile Çin'in, toplamda ABD'nin iki katından fazla bir yüzdeye sahip oldukları görülmektedir (Office of United States Trade Representative 2016).

2017 yılı ile birlikte göreve başlayan Trump yönetimince, Afrika ülkeleriyle ekonomik ilişkilerin geliştirilmesi hedefi, kıtaya yönelik dış politika stratejilerin başında gelmiştir. Obama dönemiyle kıyaslandığında bu hedefin düşük de olsa nispeten gerçekleştiği görülmektedir. Trump döneminde (2018 verilerine göre) ABD, 60 milyar dolar ile Afrika'yla ticaret hacmi 20 milyar dolar olan Rusya'dan üç kat daha fazla ticaret yapmıştır (Rundell 2020). Ancak bu dönemde ABD'nin Afrika'yla ticaret hacmi Çin'in epey gerisinde kalmıştır. Bu dönemde, Afrika ülkeleriyle toplam ticaret hacmi, 2017 senesinde yaklaşık 170 milyar doları, 2018 senesinde yaklaşık 203 milyar doları, 2019 senesinde ise yaklaşık 208 milyar doları bulan Çin, en büyük ekonomik rakibi ABD'den neredeyse dört kat daha fazla ticaret yapmıştır (China Africa Research Initiative 2021).

Yeni yüzyılla birlikte Çin dışında Afrika ülkeleriyle ticaret hacmini artıran bir diğer önemli aktör ise Soğuk Savaş döneminin Doğu Bloğu lideri olan Sovyetler Birliği'nin ardılı olarak yoluna devam eden Rusya Federasyonu'dur. 1991 yılında dağıldıktan sonra belli bir dönem ekonomik zorluklar ve ülke içi kargaşalarla boğuşan Rusya, Vladimir Putin'in devlet başkanlığına seçilmesiyle tekrardan eski günlere dönme sinyallerini vermeye başlamıştır. Hem ekonomik hem de teknik olarak ülkesini tekrardan ayağa kaldıran Putin yönetimi gözünü Afrika kıtasına diken bir diğer önemli aktör olmuştur. 2000-2012 yılları arasında Afrika ülkeleriyle ticaret hacmini on kattan fazla artıran Rusya, 2013-2018 yılları arasında ise iki katına çıkardığı hesaba katıldığında (Aydın 2021, 189). Afrika pazarlarında ABD ve Çin dışında başka bir önemli bir aktör olarak karşımıza çıkmaktadır.

Afrika kıtasında varlık gösteren en önemli aktörlerden biri de AB çatısı altında bulunan Avrupa Birliği ülkeleridir. Kıtaya sömürge dönemlerinden beri ilişkileri bulunan Avrupa ülkeleri, Afrika'yla ticaret hacmi oranlarında en önemli aktör düzeyinde bulunmaktadır. AB 315 milyar dolarlık ticaret hacmi ile Afrika'nın en büyük ticaret ortağı konumunda bulunmaktadır (Sarı 2012, 115). Afrika kıtasına büyük önem veren AB'nin ABD ve Çin politikalarında olduğu gibi enerji rezervlerindeki (petrol ve doğalgaz başta olmak üzere) ihtiyacını kıtadan karşılama düşüncesi bulunmaktadır. Petrol ve doğalgaz gereksiniminin belli bir kısmını Rusya'dan temin eden Avrupa Birliği ülkeleri bu ihtiyacı Afrika kıtasından karşılayarak Rus petrol ve doğalgazına olan bağılıklarından kurtulma düşüncesinin olduğu öngörülmektedir. Afrika coğrafyasında gerek ABD'nin gerekse Çin ve AB gibi küresel düzeyde önemli aktörlerin aynı zaman diliminde ve yüksek oranda aynı gaye için bulunmaları, Afrika kıtasını küresel aktörler arasında büyük bir rekabet ve mücadele ortamına sürüklemektedir.

Sonuç

ABD, Soğuk Savaş döneminde yerkürenin diğer coğrafyalarında olduğu gibi Afrika coğrafyasında da dönemin şartlarına göre dış politikasını şekillendirmiştir. Amerikalı siyaset yapımcıları ve diplomatları iki kutuplu dünya düzeninde Sovyetler Birliği ile girişilen mücadelede Afrika kıtasına yönelik politikaları bölgeyi rakiplerine ve ideolojisine kaptırmama üzerine kurgulamıştır. Ancak Soğuk Savaş döneminde başkanlık yapan iki ismin Afrika politikası bu dönem itibarıyla Amerikan dış politikasını şekillendiren parametrelerin dışında gelişmiştir. 1961-1963 yılları arasında başkanlık yapan Kennedy ile 1969-1974 yılları arasında başkanlık yapan Nixon Soğuk Savaş döneminin iki kutuplu yapısında Komünizmle girişilen mücadelede

yitirilmemesi gereken bir alan olarak görülen Afrika kıtasına yönelik stratejik bir politika geliştirebilmişlerdir. Bu iki isim Afrika'nın potansiyel olarak ABD için çok önemli olduğunu ve gelecekte ülkeleri için çok önemli bir alan olacağı düşüncesini birçok dışişleri raporlarında ve belgelerinde belirtmişlerdir. Ancak her iki ismin kıtaya yönelik bu düşüncelerine rağmen kendilerinden sonra yönetime gelen başkanlar döneminde Soğuk Savaş atmosferinin parametreleri öncelikli tutulmaya devam edilmiştir.

Sovyetler Birliği'nin yenilip dağılmasıyla beraber uluslararası alanda tek başına küresel bir güç olan ABD'nin Soğuk Savaş sonrası döneminin ilk yıllarında, rehavetle bölgeye olan ilgisinin azaldığı gözlenmiştir. Azalan bu ilginin düşük de olsa değişmeye başladığı dönem yirminci yüzyılın son başkanı olan Clinton'ın dönemi olmuştur. Bu dönemde kurulan AGOA ile kıta ülkeleriyle yapılan ticaret arttırılmaya çalışılmıştır. Clinton döneminde, Afrika'ya yönelik olarak cereyan eden diğer bir önemli gelişme ise Nairobi ve Der Es Salaam büyükelçiliklerine yapılan terör saldırıları olmuştur.

ABD dış politikasında Afrika'nın önemli bir konuma gelmesi ise yirmi birinci yüzyılında başında vuku bulan çeşitli hadiseler zincirlemesi neticesinde gerçekleşmiştir. Yüzyılın başında İkiz Kulelere yapılan saldırıyı bahane ederek yerkürenin her alanında terörle savaş ilan eden ABD, bu doktrin çerçevesinde Afrika kıtasında da radikal örgütlerin olduğu söylemiyle bu coğrafyadaki askeri varlığını artırma yoluna gitmiştir. Kıtanın ABD için ilgi odağı haline gelmesinin diğer bir önemli nedeni hatta belki en önemli nedeni bölgede petrol ve doğalgaz başta olmak üzere keşfedilmeye başlanan enerji rezervleri olmuştur. Dünya petrolünün yaklaşık olarak dörtte birini tek başına tüketen ABD için ardı ardına keşfedilmeye başlanan kıtanın enerji rezervleri büyük bir önem teşkil etmiştir.

Soğuk Savaş döneminden galip ayrılarak uluslararası sistemin süper gücü olarak adlandırılan ABD için en büyük tehdit ise yirmi birinci yüzyılın ekonomik olarak en büyük atılımını gerçekleştirerek küresel bir güç olan Çin olmuştur. Büyüyen ekonomisi için yeni pazar ve yatırım alanları arayan Pekin yönetimi gözünü Afrika'ya çevirmiştir. 2000'li yılların başlamasıyla beraber önemli bir aktör olarak dünya sahnesine sadece Çin çıkmamıştır. Çin'le beraber AB, Rusya, Japonya ve Hindistan gibi ekonomik olarak büyüyen aktörler de gözünü Afrika'ya çeviren diğer önemli aktörler olmuştur. Bu aktörlerin de Afrika kıtasında varlık göstermeleriyle ABD dış politikasında bölge daha önemli bir konuma gelmiştir. ABD bölgede beliren bu aktörlerin varlığıyla beraber ve bilhassa enerji kaynaklarını güvende tutmak amacıyla 2007'de Afrika Komutanlığı'nı (AFRICOM) kurmuştur.

Bush döneminde kıtaya yönelik büyük atılım yaparak bölge ülkelerinin en büyük ticaret ortağı olma özelliğini elde eden ABD, bu vasfını gerek 2008 ABD

menşeli ekonomik kriz gerekse Obama döneminde dışa yönelik enerji bağımlılığından kurtulmak istemesiyle Çin ve AB gibi aktörlere kaptırmıştır. Trump yönetiminin de aynı stratejiyle devam ettirdiği Afrika politikasında ekonomik anlamda rakiplerinin gerisinde olan bir ABD görülmektedir. Büyük aktörlerin mücadelesine sahne olan Afrika kıtasında Çin'in ekonomik olarak önemli bir yol katettiği gözlenebilmektedir. ABD'nin AB ve Çin gibi rakiplerinin gerisinde kaldığı Afrika ticaretinde önümüzdeki dönemde de bu durumun süreceği öngörülmektedir.

Kaynakça

- Akbal, Özdemir. 2012. "ABD'nin Afrika'ya Uzanan Eli: U.S.". Africom. [ABD'nin Afrika'ya Uzanan Eli: U.S. AFRICOM \(21yyte.org\)](http://ABD'ninAfrika'yaUzananEli.U.S.AFRICOM(21yyte.org)) (erişim tarihi: 11.01.2023).
- Angelica Austin; Danila Bochkarev; Willem Van Der Geest. 2008. "Energy Interests and Alliances: China, America and Africa", EastWest Institute, Policy Paper.
- Aydın, Hasan. 2018. *Amerikan Dış Politikasında AFRİKA-Soğuk Savaş'tan Trump Dönemine Kadar*, Editör, Ahmet Kavas, 1. Baskı, İstanbul.
- Aydın, Hasan. 2020. George W. Bush ve H. B. Obama Dönemlerinde ABD'nin Afrika'yla Ticari İlişkilerine Yönelik Bir Değerlendirme, *Necmettin Erbakan Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, Cilt 2, Sayı 1.
- Aydın, Hasan. 2021. Donald Trump Döneminde ABD'nin Afrika Politikası: Farklar, beklentiler ve gerçekler, *Cappadocia Journal of Area Studies (CJAS)*, vol. 3, no 2.
- Barnes, Sandra T. 2005. "Terror, Oil and Strategic Philanthropy", *African Studies Review*, Cilt 48, Sayı 1.
- China Africa Research Initiative. Data: China Africa Trade, [Data: China-Africa Trade — China Africa Research Initiative \(sais-cari.org\)](http://Data:China-AfricaTrade-ChinaAfricaResearchInitiative(sais-cari.org)).
- CNN. 2003. Bush African Trip focuses on AIDS, anti-terrorism. [CNN.com - Bush African trip focuses on AIDS, anti-terrorism - Jul. 8, 2003](http://CNN.com-BushAfricantripfocusesonAIDS,anti-terrorism-Jul.8,2003) (erişim tarihi: 14.05.2022)
- Cohen, Herman J. 2010. "A Perspective on Fifty Years of U.S. Africa Policy: The Nixon Legacy", *American Foreign Policy Interests*, Vol. 32, p. 211.
- Daniel, Marcos. 2010. "Cold War and the resistance to de colonization: Eisenhower Administration and Portuguese Africa", LSE IDEAS IPRI Working Seminar: Legacies of Conflict, Decolonisation and the Cold War, Lisbon, Portugal.
- Deborah, Potts. 1992. "The Changing Geography of Southern Africa", der. Chapman P. Graham ve Baker M. Kathleen, *The Changing Geography of Africa and the Middle East*. Londra ve New York, Routledge.
- Dursun, Bahtiyar. 2015. *Dünya Siyasetinde Afrika 2: Sahra-Altı Afrika'da Enerji Kaynakları, Potansiyeli ve Yatırımları*, Editör: İsmail Armağan. 1. Basım.
- Eyryce Tepeciklioğlu, Elem. 2015. *Rusya'nın Afrika Politikası*, Editör, İsmail Armağan, 1. Basım, Ankara.

- Eyryce Tepeciklioğlu, Elem. 2019. *Amerika Birleşik Devletleri'nin Afrika Politikası*, Editör, İsmail Armağan, 2. Baskı, Ankara.
- Görener, Aylin Şener. 2008. "ABD'nin Terör ve Petrol Eksenli Afrika Politikası", *Stratejik Analiz*, Sayı 99.
- Huntington, Samuel, P. 2004. *Biz Kimiz? Amerika'nın Ulusal Kimlik Arayışı* (Çev. A. Özer). İstanbul: Global Yayın Ajansı.
- Jones, V. C. .2010. U.S. Trade and Investment Relationship with Sub-Saharan Africa: The African Growth and Opportunity Act. (Erişim tarihi: 13.05.2022) [US Trade and Investment Relationship with sub-Saharan Africa \(ethz.ch\)](https://www.ethz.ch/en/press-releases/2010/05/13-05-2010-us-trade-and-investment-relationship-with-sub-saharan-africa.html)
- Langton, D. 2008. U.S. Trade and Investment Relationship with Sub-Saharan Africa: The African Growth and Opportunity Act and Beyond. [Homeland Security Digital Library \(hsdl.org\)](https://www.hsdl.org/?view&id=34888) (erişim tarihi: 13.05.2022).
- Nicolas Van DE Walle. 2009. "US Policy Towards Africa: The Bush Legacy and the Obama Administration", *African Affairs*, Cilt 109, Sayı 434.
- Nsia-Pepira, Kofi. 2014. "Militarization of U.S. Foreign Policy in Africa: Strategic Gain or Backlash?". *Military Review*.
- Pham, J.P. 2011. "AFRICOM from Bush to Obama", *South African Journal of International Affairs*, 18(1), 107-124.
- Rundell Sarah. 2020. Russia's trade with Africa: The real deal or smoke and mirrors? [Russia's trade with Africa: The real deal or smoke and mirrors? | Global Trade Review \(GTR\) \(gtreview.com\)](https://www.gtreview.com/russia-trade-africa) (erişim tarihi: 28 Nisan 2022)
- Sarı, Buğra. 2012. "Amerikan Ulusal Çıkarları ve Afrika, Ankara Üniversitesi", *Afrika Çalışmaları Dergisi*, Cilt.1, Sayı 2.
- Schaeder, Peter J. 1994. *United States Foreign Policy Toward Africa: Incrementalism, Crisis and Change*, Cambridge, Cambridge University Press.
- The Cornell Daily Sun, "Nixon, Flies to Visit Africa As U.S. Good- Will Emissary", 1.3.1957, <http://cdsun.library.cornell.edu/cgi-bin/cornell?a=d&d=CDS1957030101.2.21&e=201a1> (erişim tarihi: 10.05.2022).
- The New York Times. 2008. Obama Wins Elections. [Obama Wins Election - The New York Times \(nytimes.com\)](https://www.nytimes.com/2008/11/04/us/politics/obama-wins-election.html) (erişim tarihi: 14.05.2022).
- The United States Census Bureau, Trade in Goods with Africa. [Foreign Trade - U.S. Trade with Africa \(census.gov\)](https://www.census.gov/foreign-trade/usa-foreign-trade-with-africa.html) (erişim tarihi: 13.05.2022)
- U.S. Department of State. 1976. "Telegram 31 From the Embassy in Ethiopia to the Department of State, January 2, 1976, 1022Z FRUS 1969-1976", *Documents on Africa 1973-1976*. Document 31, Volume E-6, Washington.
- United States International Trade Commission. Trade Data web. <http://www.usitc.gov/> . (erişim tarihi: 13.05.2022).

Yüksel, Mehmet Ali. 2016. Afrika Jeopolitiđi ve ABD'nin Afrika Politikası, *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 11/2, s. 1389-1408.



© 2022. This work is licensed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY) license (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

Araştırma Makalesi

Bir bilim insanı, diplomat, devrimci ve siyasetçi olarak Dr. Hu Shih'in hayatı

Özgür Nuhut ^{1,*}

¹ Doktora Öğrencisi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Programı, Kapadokya Üniversitesi, Nevşehir, Türkiye. ORCID: 0000-0002-4747-5121.

* İletişim: onuhut90@hotmail.com

Gönderim: 22.12.2022; Kabul: 31.12.2022. DOI: <http://dx.doi.org/10.38154/cjas.48>

Öz: Dr. Hu Shih; Çinli bilim adamı, özellikle de eğitim konusunda bir filozof, diplomat ve siyasal liberalizmin önde gelen savunucusudur. O aynı zamanda geniş kapsamlı ilgi alanlarına sahip, Çin ve Tayvan Kültür tarihinin çok önemli bir Eliti'dir. Konuşma dilinin resmi yazı dili olarak benimsenmesine büyük katkıda bulunmuştur. Amerikan pragmatizminin etkili bir yandaşı olarak siyasal devrim yerine kitle eğitimi yoluyla yeni bir toplumun yaratılmasını savunmuştur. Dr. Hu Shih; 17 Aralık 1891 tarihinde Shanghai'da doğmuş, 24 Şubat 1962 tarihinde Tayvan'da vefat etmiştir. Bu çalışma, seçkin bir Çinli bilim insanı olan Dr. Hu Shih'in biyografisini, entelektüel, edebi ve siyasi kişiliğiyle birlikte ortaya koymak için yapılmıştır. Amacımız; sadece onun hayat hikayesini anlatmak değil, Çin halkının karşı karşıya kaldığı siyasi, entelektüel ve büyük toplumsal olaylar hakkındaki görüşlerini ortaya koymak, fikirleriyle eylemleri arasında bir ilişki kurarak özellikle Çin'in ve Çin'le birlikte Dünya'nın fikir ve kültür hayatına yaptığı katkıları ortaya koymaktır. Asıl önemli olan, siyasetten ne kadar uzak durmaya çalışsa da özellikle aldığı görevler ve liberal düşünceleri ile Çin'in ve daha sonra da Tayvan'ın kültürel ve siyasi gelişimine fikirleriyle yaptığı katkı ortaya konacaktır.

Anahtar kelimeler: Hu Shih, biyografi, Hu Shih ve edebiyat, Çin tarihi, 4 Mayıs 1919 Çin Rönesans Hareketi

Life of Dr. Hu Shih as a scientist, diplomat, revolutionary and politician

Abstract: Dr. Hu Shih is a Chinese scientist, especially a philosopher in education, diplomat and leading advocate of political liberalism. But he is also a very important Elite in the history of Chinese and Taiwanese culture, with wide interests. It has contributed greatly to the adoption of the spoken language as an official writing language. As an influential supporter of American pragmatism, he advocated the creation of a new society through mass education rather than a political revolution. Dr. Hu Shih was born in Shanghai on December 17, 1891 and died in Taiwan on February 24, 1962. This study is conducted to reveal the biography of Dr. Hu Shih, a distinguished Chinese scientist, along with his intellectual, literary and political personality. Our goal while making this study is not only to tell his life story, but also to establish a relationship between his ideas and actions, and especially to reveal his contributions to the intellectual and cultural life of China and the world. The important thing is that no matter how much he tries to stay away from politics, his contributions to the cultural and political development of China and then Taiwan with his duties and liberal ideas will be demonstrated.

Keywords: Hu Shih, biography, Hu Shih and Chinese literature, Chinese history, May 4,1919, Chinese Renaissance Movement

Giriş

Seçkin Çinli bilim adamı Hu Shih, Klasik Çincenin sözlü dil (pai-hua) ile değiştirilmesinde edebiyat devriminin öncüsü olarak hatırlanmaktadır. Dört Mayıs Rönesans Hareketi'nden sonra Çin edebiyatı ve dilinin, eski, kısa ve mecazi anlatım alışkanlıklarından sıyrılarak akılcı bir zemine taşınmasında Hu Shih birkaç ilke belirlemiştir. Bunlar; somut içerikli anlatımın benimsenmesi, kadim bilgelere örneklerle başvurulmaması, anlatımın mantıksal kurallara bağlanması, klasik eserlerden yararlanılmaması, atasözleri ve deyim değeri kazanmış eski ifadeler yerine açık anlatımın benimsenmesi gibi yazının şekliyle öte içeriğiyle ilgili konuları içermektedir. Onun bu ilkeleri; Çin Entelektüellerinin geleneksel düşünce biçimlerinden koparak Batı anlayışıyla düşünmesini sağlamış ve Çin'in kendi kültürünü, daha da önemlisi dilini yeniden tanımlamasıyla oluşan devrimin yaratıcısı olmuştur.

Hu Shih, yirmili yaşlarında doktorasını tamamlayıp genç bir bilim insanı olarak akademik kariyerine başlamış, otuzlu kırklı yaşlarında, 1930-1937 yılları arasında, Ulusal Pekin Üniversitesi Sanat Fakültesi Dekanlığı da dahil olmak üzere önemli akademik görevlerde bulunmuştur. Aynı zamanda bir diplomat olan Hu Shih, 2'nci Dünya Savaşının büyük bölümünde (1938-1942), ülkesinin Washington'daki büyükelçisi olarak görev yapmış, ancak daha sonra Pekin Ulusal Üniversitesi Rektörü olarak akademik hayata geri dönmüştür (1945-1949).

Hu Shih, resmi olarak oluşturulmuş herhangi bir siyasi örgütün üyesi değildir, ancak her ne kadar siyasetin dışında kalmaya çalışsa da toplumun Batı dünyasındaki gibi liberal değerlere sahip anayasal bir düzende yaşamasını savunan görüşleriyle siyasetin içindedir. Hu Sih siyasi anlamda Kuomintang ideolojisine dönük güçlü eleştirilere sahiptir. Aynı zamanda Çin Komünist Partisinin devrimci hareketine de inanmamaktadır. Çünkü Hu Shih şiddet içermeyen devrimci yaklaşıma inanmakta, devrimin; eğitim, yasama ve anayasal siyasi süreçlerle hedefine ulaşması gerektiğini savunmaktadır. Ona göre dünya biliminin bilgi ve yöntemlerini benimsemek ve bilinçli liderlik altında adım adım bilinçli bir şekilde reformları üstlenmek ve azar azar düzenli reformların sonuçlarını toplamak en doğru politikadır.

Dewey'in öğrencisi olan Dr. Hu, meslektaşlarının çoğunun Marksizm'e döndüğü bir zamanda liberalizm ve pragmatizme sadık kalmıştır. Hu Shih'in görüşleri özgün ve kendine aittir. Çin'de komünist rejim iktidara geçince ülkeyi terk etmiştir. 1950'li yılların başında onun düşünceleri, toplum üzerindeki büyük etkilerinden dolayı, Çin Komünist Partisi üyeleri tarafından aydınları yeniden biçimlendirme kampanyalarında hedef olarak seçilmiştir. Dr. Hu, Amerika Birleşik Devletleri'nde birkaç yıl yaşadktan sonra 1958'de, Academia Sinica Başkanı olarak atandığı ve ölümüne kadar yaşadığı Tayvan'a yerleşmiştir.

Vincent Shih, 1959 yılında Tayvan Nankang'da Academia Sinica'da yaptığı röportajda Dr. Hu'yu şöyle anlatır: "27 yıl önce tanıdığım zamandaki gibi enerjik ve canlıydı. Duygu ve düşüncelerini ifade etmede de aynı derecede açık ve berraktı. Hiçbir zaman belirsiz değildi ve kelimeler üzerindeki hakimiyetini hiçbir zaman kaybetmiyordu... İlmi bilgisine olan özgüveni ve kişiselleştirdiği insani ruhuyla beni çok etkilemişti. Hu, William Ernest Henley'nin Invictus adli eserinden alınan "Ben kaderimin efendisiyim. Ben ruhumun kaptanıyım." ifadelerindeki gibi ruhun somutlaşmış haliydi." (Shih 1962,149)

Bu çalışmada amacımız; Dr. Hu Shih'in hayatıyla birlikte içinde yaşadığı Çin Toplumunun karşı karşıya kaldığı siyasi, entelektüel ve büyük toplumsal olaylar hakkındaki görüşlerini ortaya koymak, yaşadığı zamanı ve geleceği nasıl etkilediğini anlamaya çalışmaktır. Bu çerçevede, Hu Shih'in biyografisi; aldığı eğitimler ve fikir hayatının gelişimi, bilimsel hayatı, dönemin siyasi ve

entelektüel hareketleri içindeki yeri, edebiyat ve dil devrimine katkıları, hümanizm anlayışı eski ve yeni kültür üzerine düşüncelerini içerecek şekilde ve “Hu Shih’in Çocukluk ve Fikirlerinin Oluştugu Yılları (1891-1910), Hu Shih’in Amerika’daki Eğitim Hayatı (1910-1917), Hu Shih’in Öğretim Üyesi Ve Devrimci Olarak Pekin Yılları (1917-1926), Hu Shih’in Şangay’da Yazarlık Yılları (1927-1930), Hu Shih’in Pekin’de Üniversitede Yöneticilik Yılları (1931-1937) ve Hu Shih’in Anavatandan Uzakta Diplomat, Bilim İnsanı ve Siyasetçi Yılları (1937-1962) başlıkları altında incelenmiştir.

Hu Shih’in çocukluk ve fikirlerinin oluştuğu yılları (1891-1910)

Hu Shih, Çin’in Şangay şehrinin Doğu Kapısı’nın dışındaki bir evde, 17 Aralık 1891’de doğdu (Grieder 1970, 4). 1890’larda Şangay, merkezinde entelektüel ortodoksluk ve emperyalist otoritenin sembolü Konfüçyüs Tapınağı’nın durduğu eski bir Çin kasabasıydı. Şehrin etrafında bulunan Whangpoo Nehri boyunca Şangay’ın ticari hayatına damga vuran iskelelere paralel olarak artan sayıda çoğunlukla yabancı ülkelere ait endüstriyel işletmeler yer alırdı. Çin şehrinin kuzeyinde ve batısında; Fransız temsilciliği, Uluslararası yerleşim yerleri, yarım yüzyıl önce gelişleri ile Şangay’ın çehresini ve Çin’in kaderini çok büyük oranda değiştiren yabancıların evleri ve işyerleri yer alıyordu (Grieder 1970, 3). Bu yıllarda Çin’de Mançu Sülalesi’nden Te-tsung (Kuang-hsü) (1875-1909) İmparator olsa da hükümetin dizginleri aslen İmparatoriçe Ts’ih-hsi’nin elindeydi. Bu dönemin önemli olayları; 1894 Japon-Çin Harbi, 1895 Salar (Kansu) İsyanı, 1898 İnkılabı, 1898 Boksör İsyanı, 1911 Devrimi ve 19 Aralık 1911’de Cumhuriyetin kurulması hadiseleridir (Eberhard 2019, 327-335). Hu’nun dünyası doğduğu yer anlamında Çin’di, ama fikir dünyası Okyanusun ötesinde görünmez bir şekilde uzanan Batı dünyasıydı.

Hu Shih, Hu Ch’uan’ın (Tzu T’ieh-hua), (1841-1895) en küçük oğluydu. Hu Ch’uan oğlunun doğumu sırasında Shanghai bölgesinde transit vergilerin toplanmasıyla görevli resmi bir yetkiliydi. Hu Ch’uan’ın 1889’da üçüncü evliliğini yaptığı Feng Shun-ti kocasından otuz iki yaş küçük, okuma yazma bilmeyen bir köylü kızı olmasına rağmen, zor yıllarda ayakta kalacak kadar sağlam bir hayat arkadaşındı. Yine de yaşlarındaki ve geçmişlerindeki eşitsizliğe rağmen, evlilikleri gerçek bir sevgi ve saygıyla kutsanmıştı. Hu Shih bu birliğin tek çocuğuydu. Doğduğunda annesi on sekiz, babası elli yaşındaydı (Grieder 1970, 7).

1892 yılında Hu Ch’uan, yeni oluşturulan eyaletin valisi Shao Yu-lien’in talebi üzerine Shanghai’den Tayvan’a atandı (Grieder 1970, 8). Hu Ch’uan Japonya ile Shimonoseki Antlaşmasının imzalanmasından iki ay sonra Haziran 1895’in sonuna kadar, Japonya’nın kontrolüne giren Ada’nın batı kıyısındaki

Tautung'ta Garnizon Komutanı olarak kaldı. Fakat yaşadığı beriberi hastalığı ağırlaşınca Batı kıyısındaki Anping'e gitti. Hastalık ilerleyerek felç şeklini aldı. Hu Ch'uan, Amoy'a gitti ve 22 Ağustos 1895'te 54 yaşında öldü (Grieder 1970, 8). Hu Shih, babasının ölümünün koşullarına atıfta bulunarak, onu "Asya'da demokratik bir devlet için kurban edilen ilk kişi" olarak nitelendirdi. Bununla birlikte, Hu Ch'uan Çinli bir beyefendi ve Konfüçyüsçü bürokratik bir idealist olarak tanınmaktaydı. Genç dul karısı oğlu Hu'ya babasını, "Baban hayatımda tanıdığım tek mükemmel adamdı." diye tanıyacaktı (Grieder 1970, 8).

Hu Shih'in Chi-his'teki çocukluğu yoksulluk içinde olmasa da kronik iç gerginlik ve finansal kaygının olduğu bir atmosferde geçti. Bu koşullarda Hu Shih ve annesi arasında yakın ve sevecen bir bağ oluşmuştu. Annesi, yalnızlığın güçlüklerine rağmen örnek hayatıyla, oğluna kişisel ilişkilerde ılımlı ve uzlaşmacı davranış ve kalıcı bir saygı kazandırdı. Hu bunu şöyle ifade ediyordu: "Eğer başkalarına karşı samimi bir şekilde yardımcı olabiliyorsam, başkalarına sempati duyarak onları affedebiliyorsam, bunun için tüm şükranlarımı nazik anneme borçluyum." (Grieder 1970,11). Hu Shih annesine sadece hayatını değil aynı zamanda eğitimi bir geleceği de borçluydu. Çünkü kocası Hu Ch'uan'ın ölümünden sonra Hu Shih'ye ilk gençlik yıllarında eğitimi için Chi-his'ten ayrılması gerektiği konusunda ısrar eden ve "modern" bir arayış içinde olarak peşinden koştuğu eğitimin onu önce Shanghai'a, sonra da ABD'ye götürmesine vesile olan annesiydi (Grieder 1970,11).

Ch'uan, karısına ve Oğluna Tayvan'da beraber geçirdikleri süre içinde okumayı öğretmeye başlamıştı. Hu Shih kısa bir süre sonra 1895'te annesiyle birlikte Anhwei'e döndü ve burada aile okulu olan Shang-chuang'a gitti. Hu Shih, "Çok küçüktüm. Sıraya oturmam için yukarı kaldırılmam gerekiyordu ve bir kez oturduğumda da yardımsız bir daha aşığa inemiyordum. Ama kesinlikle sınıfın gerisinde değildim, çünkü okula başlamadan önce yaklaşık bin karakter biliyordum." diye anlatıyordu (Grieder 1970, 12). Hu'nun annesi, çocuğun öğretmenlerinden Hu'yu okul arkadaşlarının alıştığı tarzda sadece ezbere dayalı yöntemle değil, babasının uyguladığı şekilde, okuduğu metinleri anlamları ile açıklayarak eğitmeleri konusunda ısrarcı oldu (Grieder 1970, 13).

Annesi Hu'nun memurluğa giriş sınavını kazanması için eğitimine büyük önem verdi. O zamanlarda sınavlardan geçer not alma düşüncesine göre biçimlenmiş olan geleneksel eğitim, günlük yaşam ve bilgilerden kopuk katı bir bağınazlığa dönüşmüştü. Konfüçyüs Klasikleri'nin dar bir yorumuna dayandırılan bu kalıplaşmış eğitimin amacı Qing (Mançu) hanedanının otoritesini kabul ettirmeye yönelikti. Klasik yapıtların içeriğinden çok, edebi biçimlerinin öğretilmesine ağırlık veriliyordu. Bazı yazarların konuşma dilini kullanmalarına karşın, saygınlık uyandıran kitaplar klasik Çin diliyle yazılmış

olanlardı. Yaşayan konuşma dilinden kopuk olan bu yazı dilinin öğrenilmesi çok zor olduğundan, Çin'deki okuryazar sayısı son derece düşüktü. Batı'daki eğitimin bazı özelliklerinin kabul edilmiş olmasına karşın, bu alandaki değişiklikler Hu Shih'nin okula başladığı 1895'te hâlâ çok yetersizdi (Lien, 2022). Çünkü Çin'in Konfüçyüsçü elitleri ve tutucu olan halkı Batı'nın modernitesinin gelmesini Çin kimliğine zarar verecek bir tehdit olarak görüyorlardı (Kissinger 2020, 89).

Hu Shih, kendisine akılcılığın babasından miras kaldığını ifade etmişti. Aralarında çocukluğunu geçirdiği dindar Budist kadınlar olan annesi, anneannesi, yengeleri ve teyzelerinin koyu inançları, Hu Shih'in içinde derin bir korku yaratmıştı. Sonra on veya on bir yaşındayken, Chu Hsi tarafından derlenmiş bir metnin sayfalarında tesadüfen Budizm karşıtı düşüncelerle karşılaşması onu bu korkularından kurtardı (Grieder 1970, 17). Hu, Sung döneminde Ssu-ma Kuang tarafından oluşturulan büyük tarihsel derlemede, Budizm'in etkisinin yoğun olduğu altıncı yüzyılın başında Konfüçyüsçü bilgin Fan Chen tarafından yazılan ünlü eseri Ruhun Yok Oluşu Üzerine Deneme'sinde (Shen-mieh lun) Budist karşıtı şu ifadeyle karşılaştı: "Biçim ruhun özüdür ve Ruh, maddenin işlevidir. Ruh, bir bıçağa keskinliğini veren biçimdir. Bıçak artık olmadığına keskinliğin hayatta kaldığı bir durum duymadım; o zaman eğer biçim yok olmuşsa, biz ruhun var olmasına izin verebilir miyiz?" Hu Shih birkaç yıl sonra Shanghai'da bir öğrenci iken yazdığı makalelerde, bu argümanı dini batıl inançlara karşı saldırısını desteklemek için defalarca kullandı. Ancak evde kaldığı sürede, annesine, onun sadakatle dua ettiği tanrılardan ne kadar uzaklaştığını açıklamaya cesaret edemedi (Grieder 1970,18).

Hu Shih'in hayatında yer alan iki kadından birisi annesi, diğeri de eşidir. Hu Shih, klasik doğu anlayışında bir evlilik yapmayı tercih etmiş ve annesinin organize ettiği şekilde 1917 yılı sonlarında Chiang Tung-hsiu ile evlenmiştir (Grieder 1970, 353). Chiang Tug-hsiu cahil bir kızdır. Bu evlilik, Hu Shih'in eğitimi ve yaşadığı faaliyetler nedeniyle çoğunlukla ayrı geçen zamanlara ve bir eşitsizliğe rağmen kalıcı ve açıkça sevgi dolu bir eşleşme olmuştur (Grieder 1970, 353). Hu Shih ile ilgili kaynaklarda evliliğinden çok bahsedilmemiştir. Ayrıca çocuklarının olup olmadığına dair bir bilgi de bulunmamaktadır.

Hu'nun tarihi bir düşünce ve kültür insanı olmasının temelleri bir gün amcasının evinde boş bir odada çöp olarak ayrılmış olan Shui-hu Chuan'ın eserlerini bulmasıyla atıldı. Burada yer alan Ming ve Ch'ing hanedanlarının şaheser popüler hikayelerini, ayırım gözetmeksizin okudu, adeta yuttu. 1917'den sonra, yerel dilin edebi potansiyeli ve duygusu hakkında farkındalığının gelişmesinde ve Ortodoks Konfüçyüsçü edebi tarzın aşırı formalizminin daha hayati ve canlı yerel dille değiştirilmesi "devriminin" liderlerinden biri

olmasında, çocukken yaptığı bu okumaların ve eğlence için okuduğu hikayelerin arkaik düzyazılarını Chi-his'in konuşma diline çevirme deneyiminin etkisi çok büyük olmuştu (Grieder 1970, 20). Hu Shih'in üvey kardeşleri, Shanghai'da okumuş olan Hung-chui ve Hung-p'i, ona zamanını denemelerle boşa geçirmesi yerine "sekiz sütunlu" deneme tarzında çalışarak geleneksel sınavlara hazırlanması tavsiyesinde bulundular. 1904 ilkbaharında, Hung-p'i tüberküloz tedavisi için Shanghai'a giderken, Ailesi tarafından Hu Shih'in de kendisine eşlik etmesine ve orada modern bir eğitim almasına karar verildi. Böylece, Hu on iki yaşındayken, nehir teknesiyle yedi günlük bir yolculuğa çıktı. İçinde "sadece bir annenin sevgisi, uygulama alışkanlığı olan bir şey ve şüpheye karşı hafif bir eğilim" vardı (Grieder 1970,20).

Hu, nüfusu 20. yüzyılın ilk on yılında bir milyona yakın bir şehir olan Shanghai'ı "Kalabalık radikal öğrencilerin dar görüşlerinin hoşgörüsüzlüğüünün yer aldığı dar görüşlü ticari bir kasaba" olarak nitelendirmişti (Grieder 1970, 21). Shanghai, 1900'lü yıllarda ticari bir antrepo olduğu kadar entelektüel bir merkezdi ve Çin'in modern yayıncılık ve gazetecilik işletmelerine ev sahipliği yapıyordu. Bu dönemde şehirde; 1873'te kurulan Shen-pao (Shanghai News), 1904'te kurulan Shih-pao (Eastern Times) ve 1907'de kurulan Shih-Shih hsin-pao gazeteleri yer alıyordu (Grieder 1970, 21). Limandan sadece ticari mallar geçmiyor, aynı zamanda zengin ve genç erkekler Japonya'ya ve Batı üniversitelerine bu limandan artan bir sayıda gidiyorlar ya da bu okullardan bu limana dönüyorlardı. Shanghai'a dönen öğrenciler, her ikisi de Tokyo'da basılan Liang Ch'i-ch'ao'nun reform belgesi Hsin-min'in Ts'ung-pao'yu ve Sun Yat-sen'in devrimci propaganda organı Min-pao'yu bagajlarında kaçak olarak şehre sokuyorlardı (Grieder 1970, 21). Bunlar Shanghai'da günlük hayal kırıklığı ve şüpheciliğin kemirdiği milliyetçi genç entelektüellerin duygusal durumlarının ve bilinçlerinin sürekli bir uyanıklık ve dinamizm içinde yer almasını sağlıyordu.

Dünyanın yeni ve farklı bilgisine olan ihtiyaç hızla kaçınılmaz hale geliyordu ve Shanghai'da Hu'nun gittiği okullar bu "yeni" bilgileri karşılamak için kurulmuştu. Shih 1904-1908 yılları arasında Shanghai'da "Batı çalışmaları" alanında bazı kurslar sunan bu okullardan üçünde okudu (Grieder 1970, 22). Her zamanki klasik müfredatı tamamlamak için ilk olarak kardeşlerinin bulunduğu Mei-chi Okulu'na (Mei-chi hsüeh-t'ang) kaydoldu. Okul müdürü Chang Huan-lun (tzu Ching-fu, ö. 1904) babalarının çok yakın arkadaşıydı. Orada Çince'ye ek olarak, İngilizce ve matematik okumaya başladı. Hu'nun Mei-chi Okulu'nda aldığı ilk ödevlerden biri, Japonların emperyalist Rusya'ya karşı başarılı savaşlarını yürüttükleri sırada, Japonya'nın Gücünün Kaynakları üzerine bir makale yazmaktı. Ancak Hu'nun daha sonra hatırladığı gibi; "Ben Japonya'nın

tam olarak nerede olduğu konusunda bile hala çok net değildim." (Grieder 1970, 22).

Hu Shanghai'a çok az dünya bilgisi ile gelmesine rağmen dünyanın ve devrim öncesi on yılı canlandıran fikirlerin ve olayların öneminin hızla farkına vardı. Hu, ilerici bir günlük gazete olan Shih-pao'nun düzenli bir okuyucusu oldu ve hayatında ilk kez önemli ulusal ve uluslararası haberleri okuma fırsatı buldu. Liang Ch'i-ch'ao'nun Hsin-min ts'ung-pao'daki reform argümanlarını takip etmeye başladı. 1905 İlkbaharında Okul arkadaşlarından biri ona Tsou Jung'un Ko-ming chün'ün (Devrimci Ordu) bir kopyasını ödünç verdi (Grieder 1970, 23). Hu ve arkadaşları, sadece el yazması şeklinde dolaşan bu kışkırtıcı küçük kitabın kopyasını birbirleriyle paylaştılar. Bu kitap, Hu'yu yüreğiyle devrimci davaya dönüştürmeyi başaramadı, ama en azından yetkililere karşı ilk isyanından sorumluydu. Hu birkaç sınıf arkadaşıyla birlikte, Shanghai Valisi (tao-tai) tarafından desteklenen bir sınava girmek için seçildiğini öğrendiklerinde, sınava girmek yerine okuldan ayrıldı (Grieder 1970, 23).

Mei-chi Okulu'ndan ayrıldıktan sonra Hu, Cheng-chung Okuluna (Cheng-chungshüeh-t'ang) gitti. Müfredatı Mei-chi Okulunununkinden biraz daha kapsamlıydı; fizik, kimya, matematik, İngilizce ve Çince dersler veriliyordu. Hu'nun "düşüncesi genel olarak çok yeni olan bir adam" olarak tanıtılan Çince eğitmeni, "ifade özgürlüğünün" anlamı üzerine ve Darwin'den çıkartılan kavramlarla ilgili öğrencilerini temalar yazmaya yöneltti (Grieder 1970, 24). Hu özellikle İngilizce ve matematik derslerinde olmak üzere bölümün en başarılısıydı ve bu kapasitesiyle öğrenciler ile okul idaresi arasında temsilci olmak üzere görevlendirildi. Hu 1906 yazında, bir öğrenci arkadaşının haksız yere kovulmasını protesto ettiği için kınama cezası aldıktan sonra, bir buçuk yıl okumuş olduğu Cheng-chung Okulu'ndan ayrıldı ve birkaç ay sonra Çin Ulusal Enstitüsü'ne girdi. Çin Ulusal Enstitüsü, Hu'nun Shanghai'da okuduğu okullar arasında açık ara en sıra dışı ve siyasi olarak en radikal olanıydı (Grieder 1970, 24). 1906 yılının başlarında Japon hükümetinin devrimci faaliyetleri kısıtlamasını protesto etmek için Japonya'dan dönen Çinli öğrenciler tarafından "cumhuriyetçi" ilkelere uygun olarak kurulmuştu. Dersler "ulusal dil" (kuo-yü veya kuan-hua) yerine "yerel lehçede" öğretiliyordu. Burada, on dört yaşında olan Hu Shih'e, okulun en küçük öğrencilerinden olduğu için Japonca "kodomo (çocuk)" adı takılmıştı. Arkadaşlarının neredeyse hepsi belirgin bir şekilde devrimci harekete sempati besliyordu. Enstitünün ilk müdürü Tor Ma Chün-wu da (Ma Ho, 1881-1940) yüzyılın başında Japonya'da Sun Yat-sen'in çevresinde toplanan devrimci öğrenci örgütlerinin üyesi olan aktif bir kişiydi (Grieder 1970, 24).

Hu, 1908 yılı içinde Çin Ulusal Enstitüsü'nden ayrıldı, ancak maddi imkansızlıklar nedeniyle yeni bir okula kayıt yaptıramadığı için iki yıl daha şehirde kaldı. Enstitü'den ayrılışı onun Shanghai'daki resmi eğitiminin de sonu olmuştu (Grieder 1970, 26). Hu Shih'in Shanghai'da geçirdiği yıllar boyunca yabancı Batı'yı tanınmasında en büyük etken "ekstra müfredat" kapsamında özellikle Yen Fu'nun çevirilerini ve Liang Ch'i-ch'ao'nun Batı ve Çin entelektüel ve politik tarihi üzerine denemelerini okuması oldu. Liang'ın on sekizinci yüzyılın Batı Siyaset Felsefesi büyüğü altında yazdığı ve 1903 yılında basılan Hsin min shuo (Yeni İnsanlar Üzerine) adlı makalesi Hu Shih'in entelektüel gelişimi üzerinde önemli bir etki bıraktı. Bu makalede; "özgürlük", "eşitlik" ve "halk egemenliği" gibi konulardaki söylemlerde reform ile devrim arasındaki çizgi genellikle bulanıktır. Çünkü makale; Liang'ın Ch'ing bürokrasisinin siyasi davranışlarına yönelik şiddetli suçlamaları olan "kötü, zorba, karışık ve yozlaşmış" ve yağmacı yetkililer "kaplanlar, kurtlar, çekirgeler... kurtçuklar" gibi ifadeleri içerir. Bu taşradan gelmiş bir gencin zihninde iz bırakan güçlü bir etkiydi ve Hu Shih bu etkiyi şöyle ifade edecekti; "Beni ilk önce şiddetle şok eden şey; eski uygarlığımızın kendi kendine yeterli olduğu, militarist ve materyalist Batı'dan savaş silahları ve ticaret araçları dışında öğrenecek hiçbir şeyin olmadığı yönündeki rüyamın gerçek olmadığını anlamamdı. Yüzlerce kişiye olduğu gibi bana da tamamen yeni bir dünya vizyonu açtılar." (Grieder 1970, 28). Hu, Çin düşünce tarihinin önemli bir yapıtı olan Liang'ın Chung-kuo hsiieh-shu ssu-hsiang pien-ch'ien chih ta-shih (Çin Öğretisinin Gelişmesinin Genel Koşulları) eserini büyük bir ilgiyle okudu. Daha sonra bu eserin "Çin'in, Dört Kitap ve Beş Klasik ötesinde bir şey olduğunu anlamasını sağladığını" açıklayacaktı (Grieder 1970, 29).

Hu daha sonra Yen Fu tarafından yapılan H. Huxley'nin Evrim ve Etik Üzerine, Mill'in Özgürlük Üzerine ve Montesquieu'nun Kanunların Ruhu Üzerine (L'Esprit Des Lois) eserlerinin çevirilerini okudu. Yen'in Evrim ve Etik Üzerine çevirisinin içerdiği fikirlerin Hu'nun üzerindeki etkisi muazzamdı. Huxley'in bilimsel ve entelektüel tarih konusunda yaptığı katkının yanında, "güçlüler muzaffer olur, zayıflar yok olur (yu-sheng lieh-pai)" türünde ifadeleri içeren fikirleri birkaç yıl içinde birçok gencin kalbi ve kanında bir çayır ateşi gibi yayıldı ve alev aldı. "t'ao-t'ai (evrim)" ve "t'ien-tse (doğal seçim)", gazetecilik düzyazılarında ve vatansever genç kahramanların dudaklarındaki sloganlarla yaygınlaştı (Grieder 1970, 26). Bu tür terimlere duyulan coşku, kişisel isimlerin kullanımını da yaygınlaştırmıştı. Hu'nun okul arkadaşları arasından birisi "Yang T'ien tse (Doğal Seleksiyon Yang)" ve başka birisi "Sun Ching-ts'un (Varoluş Mücadelesi Sun)" ismini aldı. Hu Shih de ismini, kardeşinin önerisiyle, "Shih-che Sheng-ts'un (Fit Olanın Hayatta Kalması)" ifadesinden aldı. O bunu

Shanghai'daki okul yıllarında ve bir de 1910 baharında Boksör Tazminatı sınavına girmek için Pekin'e gittiğinde başarısız olursa kimse kendisini bilmesin ve onu gülünç duruma düşürmesin diye kullandı. Ancak Shanghai'daki arkadaşları bundan sonra "Hu Shih" ismini kalıcı olarak benimsedi (Grieder 1970, 26-27). Birkaç yıl içinde Arkadaşları farklı ideolojilerle ilgilenseler de Hu Shih doğrulanmış bir Darwinci olarak kaldı.

Shanghai'daki yıllar Hu'ya sadece öğrenme şansı vermekle kalmadı, aynı zamanda kendi görüşlerini geliştirmek ve yayınlamak için ilk fırsatı sağladı. 1906'da Enstitü'deki küçük bir grup öğrenci zamanın ruhuna uygun olarak The Struggle (Mücadele) (Çing-yeh hsün-pao) isimli bir gazete kurdu. Hu gazeteye katkı sunanlar arasındaydı ve The Struggle 1908'de ortadan kalkmadan önce gazetenin editörü olmuştu. O dönemdeki diğer birçok amatör gazetecilik girişimi gibi, The Struggle çoğunlukla yerel ve kolay anlaşılır bir dilde yazılmıştı. Görünen amaçları "eğitimsiz kitlelere yeni fikirler aşılacak" ve ama asıl hedefleri "eğitimi teşvik etmek, halkı teşvik etmek, toplumu geliştirmek ve siyasi bağımsızlığı savunmaktır." (Grieder 1970, 29). Hu'nun başlangıçta makaleye katkıları temel bilim ve coğrafya üzerine basit açıklamalar şeklindeydi. Ama daha sonra "batıl inancı yok etmek ve popüler bilgiyi aydınlatmak" hedefiyle yola çıkarak The Island of Unchanging Reality (Chen-ju tao) (Değişmeyen Gerçeğin Adası) isimli bir romanın seri yayınına başladı. Bu romanındaki düşüncelerinde, kendisini derinden sarsan Fan Chen ve Ssu-ma Kuang'ın "Karma'nın Kâbus Mutlakiyetçiliği"nden esinlendi. Eleştirisinin nesnelere arasında ahlaki intikam kavramı vardı ve 1908'de şöyle diyordu: "Neden ve sonuç var. Belirli bir neden varsa, bunu belirli bir etki izlemelidir, ama bunda hiç kimse onu kontrol etmek için harekete geçmez. Eğer onu kontrol etmek için eylem içinde olan bir adam, bir Tanrı ya da bir Buda olsaydı, zaten yanlış yapmış insanları kim cezalandırabilecekti, onları ilk etapta yanlış yapmaktan kim neden engelleyecekti" (Grieder 1970, 30).

Hu Shih 1910 yılına gelene kadar, Çin'de çocukluğundan başlayarak aldığı eğitimle bir bilim insanı olma yolunda ciddi bir mesafe kat etmişti. Gerek kültürel gerek siyasi ve gerekse fikri gündemi takip ederek kendine özgü düşüncelerini şiir ve makalelerle ifade ediyor ve bunları cesaretle toplumla paylaşıyordu. Hu'ya tam da bu sırada, 19 yaşında, daha çok Batıya dönük liberal düşüncelerin etkisinde gelişen kişiliğinin daha da olgunlaşacağı ve ona bilim insanı, diplomat ve bir politikacı olma fırsatı yaratacak olan yeni bir ufka, Amerika'ya gitmenin yolu açıldı. Hu, kazandığı bir bursla New York Ithaca'da Cornell Üniversitesi Ziraat Fakültesinde okumak üzere 1910 yılında Amerika Birleşik Devletleri'ne gitti.

Hu Shih'in Amerika'daki eğitim hayatı (1910-1917)

Eylül 1910'da Shanghai'dan New York Ithaca'ya varışının hemen ardından, Hu Shih, Cornell Üniversitesi Ziraat Fakültesi'ne kaydoldu. Zira "o zaman Çin'de geçerli olan inanç uyarınca, Çinli öğrenci sanat, edebiyat ve felsefe dışında yararlı pratik kullanımı olan bir şeyler öğrenmeliydi." (Grieder 1970, 41). Hu, bir buçuk yıl boyunca ciddi bir coşku eksikliği ile biyoloji, botanik ve bitki fizyolojisi çalıştı. Nihayet, 1912'nin başlarında, Çin'de meydana gelen büyük siyasi ayaklanmanın uyandırdığı duygularla, felsefede uzmanlaşmayı seçerek Sanat ve Bilim Koleji'ne transfer oldu (Grieder 1970, 41). Burada kendini entelektüel olarak daha fazla evindeymiş gibi hissetti ve akademik duruşundaki değişim belirgin bir iyileşme ile sonuçlandı.

Amerikan basını, 1914 baharının sonlarında büyük ölçüde; 1'inci Dünya Savaşıyla gelecek Avrupa felaketini önleme gayretleri, Başkan Wilson'un Meksika politikasının karşılaştığı zorluklar ve yakında hizmete girecek Panama Kanalı haberleri ile meşguldü (Grieder 1970, 39). Haziran ayı başında, Leslie'nin Resimli Dergisi editörleri genç bir Çinlinin resmini, "Çinli bir öğrencinin tüm İngilizce konuşan öğrenciler arasında İngilizceyi mükemmelleştirmesinin garip anomaliyi büyük ilgi görüyor. Bay Suh Hu, Cornell Üniversitesi'nde İngilizce dersinde birincilik ödülü kazanan tek Çinli öğrenci. Bu edebi onura ek olarak, Bay Hu ayrıca felsefe alanında bir burs kazandı." başlığı eşliğinde yayınlamak için bir sayfada uygun yer bulmuşlardı. (Grieder 1970, 40). Resimdeki, dikkatlice düğümlemiş kravatı ve dünyayı ve kendisini çok ciddiye alan simasıyla Hu Shih idi. Böylece, Hu Shih'in (ya da o zamanlar kendini çağırdığı gibi Suh Hu'nun) bu başarılarıyla Amerikan basınında kısa süreli olarak tanınması, ona kayda değer bir akademik ayrıcalık kazandırmıştı. O artık yirmili yaşlarının başında, 1904'te Shanghai'a gelişinden bu yana geçen on yıl boyunca, daha entelektüel "hızlı zekalı yeteneğe sahip, ama ruhun sıcaklığı olmayan" genç bir adam olmuştu (Grieder 1970, 40).

Cornell'de Hu'nun çalışkanlığı ve gösterdiği başarılar, 1913 baharında Beta Kappa'da doktoraya seçilmesiyle ödüllendirildi. Üç yaz okulu boyunca gerekli eğitimleri tamamlayarak Şubat 1914'te doktora derslerini tamamladı. Ancak 1915'e geldiğinde, ders dışı etkinliklerle kendine aşırı yüklenmiş gibi hissetti. Ithaca'nın etrafında "çok popülerdi" ve bu onu, John Dewey'in deneysel felsefesini keşfetmesiyle birlikte 1915 yazında Columbia'ya taşınmaya yönlendirdi. Burada milyonlarca insanın yaşadığı büyük bir şehirde güvenli bir şekilde saklanabileceğini düşünüyordu. Dewey'in rehberliği altında daha cana yakın entelektüel bir çevre içinde kendi hedeflerine daha rahat ulaşabilecekti (Grieder 1970, 41). Dewey mutlak doğruları aramak yerine verili koşullarda işlerliği kanıtlanan görüşlerin doğru olarak kabul edilmesini öneriyordu.

Dewey'e göre "koşulların sınavından geçmeyen hiçbir şeye inanılmamalıydı." Bu felsefenin Hu Shih üzerinde büyük etkisi oldu; onun akılcı ve kuşkucu tutumuna anlam ve yön kazandırdı; ona halkının eski geleneklere körü körüne bağlılığına karşı kullanabileceği bir araç sağladı (Lien, 2022). Hu'ya göre tüm "izmler", onların pragmatik geçişinin test gücüyle ya kabul edilmesi ya da reddedilmesi gereken eşit statüye sahip ve pragmatik olarak ele alınması gereken hipotezlerdi. Bunlar mutlak yasalar olarak görülmemeliydi. Problemleri çözme sürecinde işe yarayan her şey doğrudu. Ancak tüm "izm"lere karşı böyle bir tutum, kişiyi belirli bir fikre ve kelimelere olan batıl inançtan, bir başka deyişle kelimelerin tiranlığından kurtarabilirdi (Shih 1962,162).

Hu, Columbia'da iki yıl geçirdi ve Doktora çalışmalarını tamamladı. Hu'nun Antik Çin'de Mantıksal Yöntemin Gelişimi başlıklı tezi Klasik Çince'de özellikle heterodoks okullarda "pragmatik" yargı standartlarının şimdiye kadar tanınmayan felsefi uygulamalarını ortaya çıkarmak için tasarlanmıştı. Hu, Tezini Mayıs 1917'nin sonlarında Dewey'in başkanı olduğu inceleme kurulu önünde başarılı bir şekilde savundu (Grieder 1970, 42).

Amerika'da aldığı eğitim Hu Shih'yi belki katı bir şekilde entelektüalizme hapsedmemişti. Ancak, doğası gereği arkadaşlık kurmaya çok hevesli, bilgiye karşı açgözlü ve çok meraklı olan Hu, aldığı eğitimle akademik inzivaya hapsolmüştü. Amerikan yılları Hu için geniş kapsamlı entelektüel ve sosyal bir tecrübe oldu. O, Çinli arkadaşlarından farklı olarak, daha ayrıntılı bir şekilde kendi kavramıyla "Batılılaşmıştı." Batı'yı ve Amerika'yı daha iyi tanıyor ve daha iyi anlayabiliyordu. 1917'de Çin'e dönüşünün arifesinde günlüğüne şunları yazdı: "Sık sık şunu söylüyorum; benim evim, arkadaşlarımın olduğu yerdir. Daha önce hiç bu ülkede olduğu kadar arkadaşım olmamıştı. Şimdi kendi yarattığım bu evden ülkeme baba evime dönmek için ayrılırken, gerçekten hislerimin üzüntü mü yoksa sevinç mi olduğuna kolayca karar veremiyorum" (Grieder 1970, 41).

Haziran ayı başlarında Dr. Hu New York'tan Batı Kıyısı'na Ithaca'ya giderek arkadaşlarıyla vedalaştı ve 21 Temmuz'da Vancouver'dan Japonya'ya gitti. Nihayet, Amerika'da yaklaşık yedi yıllık bir eğitim aldıktan sonra Temmuz 2017'de Shanghai'a döndü. Artık Çin'e sıkıntılı bir öğrenci olarak değil, yirmi altı yaşında, Çin'in yeni entelektüel elitinin önde gelen bir üyesi olarak döndü; Amerikan üniversitelerinden iki akademik derece almıştı. Pekin Ulusal Üniversitesinde prestijli felsefe profesörlüğü onu bekliyordu. Ünü devrimci genç nesil arasında şimdiden yayılmıştı (Grieder 1970, 42).

Hu Shih'in öğretim üyesi ve devrimci olarak Pekin yılları (1917-1926)

Hu Shih 1917'de Çin'e döndüğünde, Monarşinin yıkılması ve Batı tipi bir cumhuriyetin kurulmasıyla sonuçlanan 1911 Devrimi'nin uyandırdığı umutların tersine, Çin'i yedi yıl önce bıraktığı durumdan pek farklı bulmadı. Yalnızca görünüşte bir cumhuriyet olan ülkede, yerel savaş ağaları egemenlik kurmak amacıyla aralarında çarpışıyorlardı (Kızılçeç 2012, 21). Monarşi yanlısı iki ayaklanma olmuştu. Eski bürokrasi içindeki tutucu aydınlar güçlerini hâlâ koruyorlardı. Çin'in siyasal ve ekonomik bağımsızlığı dış güçlerin tehdidi altındaydı. Nüfusun yüzde 90'ı okuma yazma bilmiyor ve eski geleneklere bağlılığını sürdürüyordu (Lien, 2022).

Hu Shih 1917'de, erken yaşta bir bilim adamı olarak Pekin Ulusal Üniversitesinin öğretim üyesi oldu. Üniversite, kültürel reform hareketinin merkeziydi. Hu Shih ve dış ülkelerde eğitim gördükten sonra Çin'e geri dönen aydınlar, ülkede Batı tipi bir yönetimin işlemesi için önce geleneksel Çin kültürünün Batı modelinin ışığında kapsamlı biçimde gözden geçirilmesi ve bütünüyle yenilenmesi gerektiğini öne sürüyorlardı. Bu aydınların bazıları siyasal konulara büyük bir ilgi göstereseler de sonunda hepsi, siyasal yaşamdan 20 yıl süreyle uzak durarak sağlam bir temel oluşturmak amacıyla eğitim, düşün ve kültür alanlarında etkinlik göstermeye karar verdiler (Lien, 2022).

Hu Shih 1917 başlarında Xin Qingnian (Yeni Gençlik) dergisinde Edebiyatta Reform Konusunda Bir Öneri Denemesi başlıklı bir makale yayımladı. Dergiyi Pekin Üniversitesi'nde meslektaşı olan ve sonradan Çin Komünist Partisi'nin kurucuları arasında yer alan Chen Duxiu çıkarıyordu. Bu makalede "baihua (günlük konuşma dili)" hareketini savunan Hu Shih, edebiyatın "ölü dil ve üslubun" egemenliğinden kurtararak halkın kolaylıkla anlayabileceği ve her türlü düşüncüyü anlatabilme esnekliği taşıyan bir yapıya kavuşturulmasını önerdi. Hu Shi'nin o dönemde tek bir gayesi vardı; halk dilinin/sade dilin edebiyatta ve özellikle klasik Çin edebiyatının temel edebi türü olan şiirde kullanılabileceğini ispat etmek (Kement, 2017).

Hu Shih 1917 başlarında "Yeni Gençlik (Xin Qingnian)" dergisinde "Edebiyatta Reform Konusunda Bir Öneri Denemesi" başlıklı bir makale yayımladı. Dergiyi Pekin Üniversitesi'nde meslektaşı olan ve sonradan Çin Komünist Partisi'nin kurucuları arasında yer alan Chen Duxiu çıkarıyordu. Bu makalede "günlük konuşma dili (baihua)" hareketini savunan Hu Shih, edebiyatın "ölü dil ve üslubun" egemenliğinden kurtararak halkın kolaylıkla anlayabileceği ve her türlü düşüncüyü anlatabilme esnekliği taşıyan bir yapıya kavuşturulmasını önerdi. Hu Shi'nin o dönemde tek bir gayesi vardı; halk dilinin/sade dilin edebiyatta ve özellikle klasik Çin edebiyatının temel edebi türü olan şiirde kullanılabileceğini ispat etmek (Kement, 2017).

Hu Shi'nın edebi hayatını üç dönemde inceleyebiliriz: Birinci dönem, Shanghai'da lise yıllarıdır. Bu dönemde İngilizce derslerine ilgi duyar ve o dönem oldukça revaçta olan çeviri faaliyetleriyle ilgilenir. Avrupa şiirindeki sadelik ve ritmindeki doğallık dikkatini çeker. Dolayısıyla Batılı şiirleri sade dilde şiir yazma girişimi için hazır kaynak olarak görür. Öğrencilik döneminde çeviri şiire ilgi gösterse de bu onun ders dışı aktivitesinden öteye geçmez. Aynı zamanda bu zaman diliminde eski ağır dili de kullanmaktan kaçınmaz (Kement, 2017).

İkinci dönem Amerika'da üniversite eğitimi aldığı dönemdir. Bu dönemde, daha önce çeviri ile tanıdığı ortamı artık bilfiil yaşamaktadır. Devrinin tüm akımlarını ve tartışmalarını çok yakından takip eder. Orada çok farklı isimlerden eserler okur ve bunlar üzerine tartışmalara katılır. Batı edebiyatını, Çin için iyi bir örnek olarak görür. Ayrıca süslü dili bu dönemde içinde eritebileceğini düşündüğü için şiirinden çıkarmaz. Hatta bu dönemdeki klasik şiirlerini Çin edebiyatındaki ilk sade dilde şiir derlemesi olan "Changshi Ji"den de çıkarma lüzumunu hissetmez. Hu Shi, yazdığı ya da tercüme ettiği şiirleri başta devrin en önemli fikir ve edebiyat adamı olan Lu Xun olmak üzere farklı isimlerle yorum almak üzere paylaşır. Onların tavsiyelerine çok önem verir (Kement, 2017).

Üçüncü dönemi için ise ülkesine döndüğü yıl olan 1917 başlangıç alınabilir. Hu Shih bu dönemde fikirde ve sanatında daha olgundur. Sade dilde ilk çeviri şiir olan "Lao Luo Bai"yı Pekin Üniversitesi'nde hocalığı sırasında yayımlamıştır. Yine bir başka çeviri şiiri olan "Guan Bu Zhu" ise onun edebiyat hayatında bir dönüm noktası olduğu gibi Çin edebiyat tarihinde de çok önemli bir adım olmuştur. Amerikalı şair Sara Teasdale'nin "Over The Roofs" şiirini adeta baştan yazmıştır. Hu Shi bu çeviri şiir için kendisinin "yeni çağı" olarak nitelendirmiştir (Kement, 2017).

Hu'ya göre çeviride, devrinde yapıldığı gibi yazarın kendisine ideolojik destek aldığı yerler değil, eserin ruhuna ve bütünlüğüne saygı duymak gerekir. Eseri kendi fikirlerini destekleyecek araç olarak değil, müstakil bir edebi yapıt olarak görür. İçeriğin yanında şekline ve diline de önem gösterir. Birebir çevirinin yanında tekrar bir çeviri yapılabileceğini de göstermeye çalışmıştır. Bu nedenle "Over The Roofs" şiirinin çevirisinde, eserin aslına içeriğinde olduğu kadar sadık kalmamıştır. Dörtlük halinde yazılan şiiri o, çevirisinde düz devam eden mısralar halinde kaleme almıştır, özellikle son dörtlükte şiirin kahramanı olan "Aşk"ı bambaşka bir biçimde sunmuştur (Kement, 2017).

Hu Shih, 1918'de yazdığı ve 1920'de Changshi Ji (Bir Deneyler Kitabı) adlı kitapta topladığı şiirleriyle, edebiyatta konuşma dilini kullanma eğilimine öncülük etti. Bu eğilim gelenekçilerin yönelttiği şiddetli eleştirilere karşın kısa

sürede yaygınlaşarak yeni öykü ve deneme biçimlerine, yeni oyunların yazılmasına ve çağdaş Avrupa edebiyatından çevirilere yol açtı. Hükümet 1922’de konuşma dilini resmî dil olarak ilan etti (Lien, 2022).

Dr.Hu Shih’nin 1872-1922 yılları arasını ifade eden Wu Shi Nian Lai Zhongguo zhi Wenxue (50 Yılın Çin Edebiyat Tarihi) adlı eseri, 1922 yılının Mart ayında Shen Bao gazetesinin 50. yılı anısına derlenip yayımlanmıştır. Eser 10 bölümden oluşmaktadır. İlk 9 bölümü geç dönem Qing Hanedanlığı ve Çin Halk Devleti dönemlerindeki edebi olayları ihtiva etmekte iken, son bölümde 4 Mayıs Hareketi mevzubahis olunmuştur (Kement 2, 2017). Yakın dönemden modern döneme kadar olan edebi gelişmeler incelenmiştir. Klasik dil ile kurulan klasik edebiyatı “aristokrat edebiyat” ve “ölü edebiyat” olarak adlandırılırken, “canlı edebiyatın” ancak yeni dille kurulabileceğinden bahsedilir. Hu Shih, 1916 yılından beri devam eden edebiyat devriminin temelini oluşturan “baihua” yani sade dilin Çin edebiyatını oluşturabilecek tek argüman olduğunu ve yeni edebiyat akımının gelişiminin tarihsel kesinlik ihtiva ettiğini vurgular. Bu, onun edebiyat tarihi olgusunda temel bir kriterdir (Kement 2, 2017). Hu Shih, 10. bölümde evrimsel olarak gördüğü edebiyat devriminin, tarihsel edebiyat kavramını takip ettiğini ileri sürer. Wenxue Gailiang Chuliang adlı yazısında Hu, “edebiyatla meşgul olanlar çağı takip etmek sureti ile kendilerini değiştirirler” der. Hu’nun 50 Yılın Çin Edebiyat Tarihi eseri; Çin Edebiyat Tarihinde edebiyat devrimini ve yeni edebiyat kavramını ilk işleyen, zamanına ve sonraki dönemlere büyük etkisi olan modern Çin edebiyatının başyapıt fikir eserlerinden birisidir (Kement 2, 2017).

Hu Shih 1926’da bir Temmuz günü Pekin-Mukden Ekspresine bindiğinde, arkadaşlarının bir grubu, Çin modasıyla istasyona kadar ona eşlik etti. O gün Hu, Pekin’de geçirdiği çok üretken yılların ardından bir daha dönmeyeceği bir hayatı geride bırakıyordu (Grieder 1970, 217). Hu bundan sonraki zamanı, Paris ve Londra arasında Avrupalı büyük sinoloji araştırma merkezlerinde saygılarını sunmak, Tun-huang Bibliothéque Nationale’deki el yazmaları üzerinde uzun saatler boyunca gözlem yapmak ve bazı İngiliz Üniversitelerinde ders vermek amaçlarıyla kullandı. Ocak ayında Amerika’ya gitti. Burada, Çin’de Devrimci güçlerin istikrarlı bir şekilde Batı girişiminin Yangtze Vadisi boyunca yer alan kalelerine doğru yaklaşmasından endişeye düşen dinleyicilerinden gelen konuşma taleplerini değerlendirdi. Hu, Nisan ayında on aylık yokluğunda kurulan yeni düzenin doğasını keşfetmek amacıyla evine dönmek üzere yola çıktı (Grieder 1970, 218).

Hu Shih'in Şangay'da yazarlık yılları (1927-1930)

Hu 1927 İkbaharının sonlarında Shanghai'a döndüğünde Çin Milliyetçi Partisi Kuomintang, devrimci koalisyonun bir parçası olarak iktidara gelmişti. Amaçları Çin askeri vesayetini ve yabancı emperyalizmini yok etmektir. Ancak, istikrarsız Çin Milliyetçi Partisi-Çin Komünist Partisi ittifakı 1927 Nisan ayında çöktü. Nanking'de Milliyetçi Parti tarafından kurulan devrimci rejim, Sun Yat-sen'in tasarladığı gibi devrimin tamamlanması için çalışmalarına devam etti (Grieder 1970, 220).

Bununla birlikte, 1927 baharında, Hu Pekin'e dönmek yerine Shanghai'da Uluslararası imtiyazlı bölgede bulunan Jessfield Yolu'nda bir ev aldı ve üç buçuk yıl boyunca burada yaşadı. Böyle kaotik zamanlarda Shanghai'ın yaşamak için çekici kılan çok şeyi vardı. Belki de en önemlisi, bağımsız görüşlü insanlara yabancı imtiyazlarda teklif edilen sığınak olmasıydı (Grieder 1970, 224). Sonra Shanghai'ın dünyanın diğer bölgeleriyle teması vardı ve gidış geliş imkanları daha fazlaydı. Yayıncı işletmelerin hala en büyük merkeziydi. Üniversitelerinden hiçbirisi tam olarak Peita ve Tsinghua'nın ününe yaklaşmasa da bir dizi saygın özel enstitüler mevcuttu. Bunlardan biri, 1925'te yurtsever duygularla çeşitli görevlerden geri çekilen öğrenciler tarafından kurulan Kuang-hua Üniversitesi'ydı. Bir diğeri kampüsü Shanghai'ın eteklerinde Woosung'da bulunan Hu'nun eski okulu Çin Ulusal Enstitüsüydü. Hu Shih Shanghai'da geçirdiği zamanın büyük çoğunluğunda Kuang-hua'da felsefe öğretti. 1928'de özel bir hevesi olmasa da Çin Ulusal Enstitüsü Başkanlığını kabul etti. Hevesi yoktu çünkü Nanking rejiminin eğitim konusunda nasıl bir politika izleyeceği ve devlet üniversitelerine devam eden devrim sürecinde nasıl bir rol belirleyeceği hala belirsizdi. Hu'nun Milliyetçi Hükümet ile olan ilişkileri gerçekten çok kötü başladı (Grieder 1970, 224).

Hu, Mart 1928'de bir avuç Batı eğitimi almış aydın tarafından oluşturulan ve ilk yayın kurulu Hsü Chih-mo, WenI-to ve Jao Meng-k'an olan, içinde daha çok edebi eğilimler yer alan The Crescent (Hilal) adlı aylık bir incelemeyi yayınlamaya başladı. Derginin romantik şairlerinin çok azı siyasetle ilgiliydi. Hu Dergide, geniş bir yelpazeye yayılan ilgi alanlarına paralel olarak; Budizm'in tarihi üzerine makalelere, sözlü edebiyat hareketi ile ilgili yorumlara, seri halinde otobiyografisine, kitap yorumlarına, Kuomintang ideolojisine dönük güçlü eleştirilere, Avrupa ve Amerikan kısa hikayelerinin çevirilerine yer verdi (Grieder 1970, 226).

Dr. Hu Shih, 1929'da Hangi Yolu Takip Etmeliyiz? başlıklı yaygın olarak okunan bir makalede "devrim" ve "evrimin" birbirini dışlayan süreçler olarak anlaşılması gerektiğini ileri sürdü. Hu, devrimi, basitçe "zorlanmış evrim" olarak tanımlıyordu. Devrim bilinçli bir eylemdir, evrim ise bütün olarak görülemez ve

hissedilemez. Bu nedenle evrim "yavaş" ve "yönetilemeyen" bir süreçtir ve "sıklıkla eski kurumların ve koşulların içine hapsolmayla sonuçlanır." Hu, "bilinçsiz evrim bilinçli devrimden aşağıdır" diye devam eder (Grieder 1970, 227). Ancak o şiddet içermeyen devrimci yaklaşımı tercih eder. Ona göre devrim; eğitim, yasama ve anayasal siyasi süreçlerle hedefine ulaşmalıdır. Hu bunu, bugün de geçerli olan evrensel şekliyle şöyle ifade eder: "Gerçek düşmanlarımız yoksulluk, hastalık, cehalet, açgözlülük ve düzensizlik. Bu beş kötü ruh gerçek devrim karşıtlarıdır, ama onlar bizim şiddet içeren yöntemlere başvurarak devirebileceğimiz türden değiller. Bu beş düşmana karşı gerçek bir devrimin izleyeceği tek bir yol var: Düşmanlarımızı açıkça tanımak, sorunlarımızı açıkça belirlemek ve sonra ülke genelinde zeki ve yetenekli olanlarla bir araya gelmek, dünya biliminin bilgi ve yöntemlerini benimsemek ve bilinçli liderlik altında adım adım bilinçli bir şekilde reformları üstlenmek ve azar azar düzenli reformların sonuçlarını toplamak . . . Bu yöntem çok zor, ama biz daha basit veya daha kolay bir yöntem tanımıyoruz. Bu yöntem çok yavaş, ancak biz daha hızlı başka bir yol bilmiyoruz."(Grieder 1970, 228).

Hu Shih'in İnsan Hakları ve Geçici Anayasa başlıklı makalesi The Crescent Dergisinin Nisan 1929 sayısında yayınlandı. Haziran ayında da Milliyetçilere yönelik keskin bir suçlamayla, Ne Zaman Bir Anayasaya Sahip Olabiliriz? başlıklı bir makale daha yazdı. Bu makalelerden rahatsızlık duyan Hükümet Hu'yu tutuklayarak yargısız ceza verdi (Grieder 1970, 241). Hükümetin bu tavrına gerek yurt içinde gerek yurt dışında büyük tepki gösterildi (Grieder 1970, 244). Nanking rejimi, 1929'da Hu'yu susturmayı başaramamış olsa da 1930'da ona Çin Ulusal Enstitüsü başkanlığı görevinden el çekti. Basında Hu'nun Şikago ve Yale'de ders vermek için kısa bir süre sonra Amerika Birleşik Devletleri'ne gideceği yazılıydı, ancak bu 1933'te gerçekleşti. Bunun yerine Hu yıl sonuna kadar Shanghai'da kaldı. Sonra, otuz dokuzuncu doğum gününde, yakın zamanda kurulan Çin Vakfı'nın Derleme ve Çeviri Komitesine başkanlık yapmak üzere bir kez daha Pekin'e döndü. Birkaç hafta sonra Ekim 1930'da Eğitim Bakanlığından istifa ederek Üniversitenin yeni şansölyesi olan Chiang Monlin'in daveti üzerine yeniden Pekin'den Peita'ya giderek Sanat Fakültesi dekanı oldu. Hu Shih, Eylül 1931'de Pekin'deyken, Japon Birlikler Mukden'e yürüdü ve Çin'in modern tarihinde yeni ve trajik bir sayfa açmak üzere Mançurya'nın fethini başlattı (Grieder 1970, 245).

Hu Shih'in Pekin'de üniversitede yöneticilik yılları (1931-1937)

Hu Shih'in Pekin'de ikinci döneminde yaşadığı yıllar şüphe ve öfkeyle dolu yıllardı. Bu yıllarda Hu Shih liberal görüşlerin sözcüsü olarak öne çıktı. Hu, Mayıs 1932'de kuruluşundan itibaren 1937 yazında savaş çığının altında

kaybolana kadar, Tu-li p'ing-lun (The Independent Critic (Bağımsız Eleştiri)) adlı haftalık bir siyaset dergisi çıkardı. Hu, dergide; yabancı istilanın ve iç çekişmenin karanlıklaştıran arka planına karşı anayasacılık davasını savunmaya, Çin gibi bir ülke için demokrasinin fizibilitesini değerlendirmeye, otoriterliğin tehlikelerine karşı uyardı ve yeni bireyciliğin ruhuna bağlılığı teşvik etmeye devam etti. Tıpkı "The Endeavor" ve ondan önceki "The Crescent" gibi, "The Independent Critic" de sekiz-dokuz kişilik liberal entelektüel küçük bir gurup tarafından yaratılan özel bir gazetecilik girişimiydi. Dergi, 1934 yılına gelindiğinde maliyetini karşılayacak şekilde yeterli okuyucu kitlesine ulaşmıştı. Tirajını 1935'te yaklaşık yedi bine, bir yıl sonrası ise bunun iki katına çıkarmıştı (Grieder 1970, 247).

18 Eylül 1931'de Japon Kwantung Ordusu Çin'in kuzeyde Shenyang, Changchun ve yirmiye yakın şehri işgal etti. Çin ulusu hayatta kalma kriziyle karşı karşıya kaldı. Bazı entelektüeller olayın şaşkınlığı içinde ne yapacaklarını bilmezken; diğerleri kararlı bir şekilde devrim için yürüdüler (Kızılçeç 2012, 144). Çin'deki devrimci gelgit bir kez daha yeni bir zirveye yükseldi. O zamanlar Hu Shih, "bilim yoluyla ulusal kurtuluş" sloganını tekrarlayarak, öğrencilerin sınıflarını devrim için terk etmelerini engelledi. Hu, bilimin tüm kötülükler için her derde deva olduğuna sadakatle inanan bir insandı. Bilimsel ruh, doğru için gerçekleri aramayı amaçlıyordu. Bilimsel bir tutum, önyargı ve duygusallıktan özgürlük anlamına geliyordu (Shih 1962, 162).

Haziran 1932'de Hu Shih, Independent Critic 7. Sayısında, Bu Yılkı Üniversite Mezunlarına başlıklı iki makalesini yayınladı. Üniversite mezunlarına daha sonra "Altın İğne" olarak adlandırılacak "yaşamı koruyan üç formül" sundu: "Her zaman çalışarak indirilmeye değer bir veya iki soru arayın", "her zaman amatör bir ilgi geliştirmeye çalışın" ve "her zaman bir miktar güvene sahip olun" (Shao-pin 1969, 37). Ayrıca, Fransız bilim adamı Louis Pasteur'ü Fransa-Prusya Savaşı sırasında "ulusu bilim yoluyla kurtarma" modeli olarak gösterdi. "Bilime olan muazzam güveni nedeniyle, Pasteur, ulusu mutlak bir aşağılanma ve ciddi krizle karşı karşıya kaldığında bile mikroskobunu ve laboratuvarını asla terk etmedi. Mikroskobunun 5 milyar franklık bir tazminat üretebileceğini asla bekleliyordu. Yine de görmeden ve bilmeden, milletini bilim yoluyla kurtarma mucizesini çoktan yaratmıştı." (Shao-pin 1969, 38). Hu Shih 1934'te ikinci Bu Yılkı Üniversite Mezunlarına başlıklı makalesini yazdı. Eski "üç formül"ün yanı sıra dördüncüsü ile geldi: "Önce kendiniz üzerinde düşünmelisiniz, başkalarını ve özellikle de toplumu suçlamamalısınız." "Kendiniz üzerinde düşünmek" formülü, gençleri "daha fazla çaba göstermeye, kendileri için daha yararlı ve güvenilir beceriler edinmeye" teşvik etmeyi amaçlamaktaydı (Shao-pin 1969, 37-39).

Shih, 1932'nin sonundan Şubat 1933'te istifa edene kadar Pekin Cemiyetinin başkanı olarak görev yaptı. İstifa etmesinin hem kişisel hem de entelektüel olarak birkaç nedeni vardı. Asıl neden Hu'nun inancı, açıkça ifade edilen ise, görev arkadaşı Yang Ch'uan ve radikal Shanghai hizbinin Hu'nun da katıldığı bir hapisane koşulları soruşturmasının bulgularını çarpıtmış olmalarıydı (Grieder 1970, 277).

Hu Shih, Haziran 1933'te, Amerika'da Pasifik İlişkileri Enstitüsü'nün Banff konferansına katılan Çin heyetine başkanlık etmek ve Şikago Üniversitesi'nde ders vermek üzere Shanghai'dan yola çıktı. Şikago dersleri, daha sonra Çin Rönesansı olarak yayınlandı. Hu Çin'in, Batı etkisinin "yavaş nüfuzu" altında moderniteye doğru ilerleyişinden emin bir şekilde bahsetti. Amerikalı dinleyicileri, Çin'in modern yolları kabul ettiğinin göstergeleri olarak Çin'de deri ayakkabıların ve "bob model" saçların popüleritesine dikkat çekti (Grieder 1970, 279). Ancak Kasım ayında Pekin'e döndüğünde, Hu'nun ilk endişesi Çinli dinleyicilerine Çin'i hala modern uygarlıktan ayıran muazzam uçurumu hatırlatmak oldu: Batı'nın: "Avrupa uluslarının halkları, ulus kurma büyük sorunu ile karşı karşıya değil, çünkü onların ulusları uzun zaman önce sağlam temeller üzerine kuruldu. Böylece onlar üretim, dağıtım ve benzeri sosyal sorunların tartışılması için ayıracak enerjiye sahipler. Ama bizim ülkemizde, bu millet henüz bir millet değil, bu hükümet bir hükümet değil... dünyadaki üretim ve dağıtım sistemindeki değişiklikleri tartışmaya ne kadar layığız? Ben böyle sorular önemsizdir demiyorum. Ben sadece şunu söylüyorum, Çin'in şimdiki koşullarında, bu tür sorunlar, ulusun kendisinin hayatta kalmasının garantisini için bir yol bulana kadar çözüm yollarından yoksun olacaktır." (Grieder 1970, 280).

Hu Shih, 1937 Temmuz ayının başlarında, 1936 yılının sonunda ilan edilen Birleşik Cephenin ruhuna uygun olarak hükümet tarafından organize edilen partililerin, entelektüellerin, eğitimcilerin ve diğer yetkililerin ulusal krizin tartışılması için bir araya getirildiği bir dizi "yaz sohbetine" katılmak için Pekin'den ayrıldı. 7 Temmuz'da Çin'in liderleri, entelektüelleri ve siyasi elitleri Chiang Kai-shek'in yazlarını geçirdiği Kiangsi'de dağ köyündeki ikametgahında bir araya geldiğinde, Çin ve Japon birlikleri arasında çatışmalar patlak verdi. Ay sonunda şehir işgal edilmiş birkaç hafta sonra da çatışmalar Şanghai'a yayılmıştı. Japonlar ilerledikçe Kuzey Çin'in üniversiteleri boşaltıldı ve adeta öğrencilerle entelektüellerin yarattığı bir mülteci seli oluştu. Hu Shih'in en büyük endişesi gerçek olmuştu: Uzun ve zorlu çabalarla inşa edilen kurumlar korkunç bir hızla yok edilmiş, küçük aydınlanma adaları savaşın hızla akan gelgitinin altına gömülmüş ve sabırla beslenen güven yok edilmişti (Grieder 1970, 290).

Hu Shih'in anavatandan uzakta diplomat, bilim insanı ve siyasetçi yılları (1937-1962)

Hu Shih, 1937 Yazında Japonya ile daha az maliyetli bir çözüm için tüm umutlar paramparça olunca, Milliyetçi hükümete bağlılığını ilan etmek için hiç zaman kaybetmedi. Böyle zamanlarda, "devletin korunmasının" herkesin ilk kaygısı olması gerektiğini deklare etti. Hu, bu ruh haliyle Eylül ayı ortalarında yarı resmi bir elçi olarak Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa'da Çin'in davasını anlatmak için ayrıldı (Grieder 1970, 294). Ömrünün bundan sonraki yirmi beş yılının kendisine kalan yedi yılı hariç hepsini, Çin'in savaşa ve devrime düşüşünü uzaktan izleyerek yurtdışında geçirmesi onun yazgısıydı. Hu'nun 1937'de Çin'den ayrılmasını, onun toplumsal ve entelektüel reform mücadelesine etkin katılımının sonu olarak işaretlemek gerekir. Hu, 1930'lar boyunca yüksek ve yararsız bir güven duygusuyla etkisi altında kaldığı Milletler Cemiyeti'nin müzakerelerini ilk elden gözlemlemek için Cenevre'ye gitmeden önce, Sonbahar ve Kış 1937'de birkaç ayını Amerika Birleşik Devletleri'nde geçirdi. Eylül 1938'de Hu Cenevre'deyken, Chiang Kai-shek onu C. T. Wang'ın (Wang Cheng-t'ing) yerine Çin'in Washington Büyükelçisi olarak atadı. Böylece, Hu ilk kez kendisini Milliyetçi hükümetin resmi bir görevlisi, bir diplomat olarak bulmuştu. Hu, bireysel olarak Amerika Birleşik Devletleri'nde çok seviliyor ve ona saygı duyuluyordu. The New York Times başyazısında şöyle yorum yapmıştı: "Dr. Hu Shih'i tanıyan Amerikalılar onun atanma haberine sevinecek." (Grieder 1970, 294).

1942'de Hu Shih beklenmedik bir şekilde hükümeti tarafından geri çağrıldı. Chiang Kai-shek'in Hu ile hoşnutsuzluğu, Hu'nun Çin'in davasını savunmaktan ziyade Amerikan politikalarını haklı çıkarmak için daha çok çaba sarf ettiğine inanmasından kaynaklanıyordu. Hu Shih, Çin ve Amerikan müttefikleri arasında artan güvensizliğin bir sebebi olarak görünüyordu, ancak görevden alınması, gerginliği hafifletmek yerine daha da artırdı. The New York Times "şok" haberinde "Evde onun için daha yüksek bir görev belirlenmemişse geri çağırılması bir hata." diye yazmıştı (Grieder 1970, 295). Bu Amerikan eleştirisine bir ödün olarak Generalissimo (Chiang Kai-shek), Hu'yu Yönetici Yuan'a özel danışman olarak atadı. Hu, birkaç yıldır aralıklı olarak bir kalp rahatsızlığından acı çekiyordu. Bu nedenle hastalığını gerekçe göstererek Amerika Birleşik Devletleri'nde kalmayı tercih etti. Harvard ve Columbia'da ders verdi. Aynı zamanda Kongre Kütüphanesi'nin Doğu Departmanında danışman olarak görev yaptı. Bu arada hayatının geri kalanında onu meşgul edecek başlıca bilimsel çalışması olarak, altıncı yüzyılın coğrafya üzerine bir eseri olan Shui-chingchu (Su Yolları Kitabı Üzerine Yorum) çalışmasını takip etti. Bununla birlikte, Milliyetçi hükümetle olan bağlantılarını tamamen kesmedi. 1945 yılında, yaşamı

boyunca ilgi duyduğu San Francisco'daki Birleşmiş Milletler kuruluş konferansında Çin heyetinin bir üyesiydi. Hu, o yılın ilerleyen zamanlarında, Eğitim Bakanı Chu Chia-hua'nın yokluğunda Londra'da UNESCO konferansına katılan Çin Delegasyonunun Başkan Vekili olarak görev yaptı. Haziran 1945'te de Peita Şansölyesi olarak seçildi (Grieder 1970, 295).

Hu 1947'de yeni anayasa ile oluşturulan Ulusal meclise seçildi. Milliyetçi Hükümetin 1949'da Anakara'dan kovulması nedeniyle yeniden seçim yapılamadığından Hu, on beş yıl sonraki ölümüne kadar Meclis'teki koltuğunu korudu (Grieder 1970, 305). Ulusal Meclis'in anayasal görevleri arasında, Yeni hükümetin başına bir başkan ve başkan yardımcısı seçilmesi bulunuyordu. Meclis'in Nanking'de toplanmasından kısa bir süre önce, Mart 1948'in sonunda, Hu Shih'in başkan yardımcılığına seçileceği yönünde spekülasyonlar vardı. Hu hemen böyle bir niyeti olmadığını açıkladı. Birkaç gün sonra Chiang Kai-shek bölünmüş bir ulusun başkanlığını istemediğini açıkladığında durum daha ilginç bir hal aldı. Generalissimo, Cumhurbaşkanlığı adayının "bizim dışımızda bir kişi olması gerektiğini" söyledi ve diğer özelliklerini şöyle sıraladı: "Anayasanın esaslarını kavrayan bir kişi... demokrasinin ideallerinden ilham alan, demokratik ruh ve demokrasi ile aşılabilir bir kişi... tarihimiz, kültürümüz ve ulusal geleneklerimiz konusunda derin bir anlayışa sahip biri... çağdaş uygarlık konusunda zengin bir bilgiye sahip ve dünya trendlerini takip eden bir kişi." (Grieder 1970, 305). Bu tanımlama gerçekten Hu Shih'in niteliklerine uyacak şekilde çizilmişti ve Chiang'ın gerçekten de Hu'yu makamı kabul etmeye ikna etmeye çalıştığını gösteren kanıtlardı.

Hu Shih, Mayıs ayında bir kez daha Pekin ve Peita'dan emekli oldu. 1948 sonbaharında en azından kuzey Çin'de milliyetçi dava kaybedildi (Grieder 1970, 305). Ekim ve Kasım'da Çin Komünist Partisi Mançurya'dan milliyetçi orduların sonuncusunu da kovdu. Aralık ayında kuzey şehirlerinin hepsi Çin Komünist Partisine bağlı Halkın Kurtuluş Ordusu tarafından tamamen ele geçirilmişti (Kızılçeç 2012, 287). Aralık'ta Hu Shih Generalissimo'nun kişisel emri ile gönderilen bir uçakla kuşatma altındaki Pekin kentinden ayrıldı. Arkasında tahmin edilebileceği üzere, kırık umutların bir çöpü olarak; birçok el yazması, mektupları ve günlüklerinin bazı bölümleriyle birlikte kişisel Kütüphanesini ve geçmişin diğer hatıralarıyla birlikte kişisel eşyalarını bıraktı. Birkaç gün sonra, 17 Aralık'ta tam olarak, elli yedinci doğum gününde, uzun yıllardır arkadaşı olan Nanking'deki ABD'nin Çin Büyükelçisi Leighton Stuart'ı aradı. Arkadaşlıkları, Hu Shih'in Peita'da genç bir profesör ve Büyükelçi Stuart'ın yeni kurulan Yenching Üniversitesinin ilk başkanı olduğu yirmili yılların başlarına kadar uzanıyordu (Grieder 1970, 308).

Nisan 1949'un başlarında, Shanghai savaşından birkaç hafta önce, Hu Shih bir kez daha doğduğu şehirden ABD'ne, New York'a yelken açtı. Shanghai onun için, yaklaşık kırk yıl önce ötesindeki büyük dünyaya ilk macerasından itibaren aradan geçen yıllarda pek çok zamanlar döndüğü ve artık bir daha geri dönemeyeceği şehirdi. Çin Komünist Partisinin zaferi Hu Shih'yi derinden sarstı. O bunu Sovyet emperyalizminin akılsız ajanlarının bir zaferi olarak görüyordu. Bu görüşünü Ekim 1950'de yayımlanan Foreign Affairs dergisinde Stalin'in Büyük Stratejisinde Çin başlıklı bir makale olarak yayımladı (Grieder 1970, 310).

Hu, çoğunlukla, 1950'lerin başında Amerika'da "Çin sorunu" üzerine yapılan öfkeli tartışmalardan uzak durdu. Dokuz yıl boyunca Amerika Birleşik Devletleri'nde yarı sürgünde yaşadı: Öncelikle akademisyen olarak, bir süre Princeton Üniversitesi'nde Gest Oriental Collection'ın sanat danışmanı olarak görev yaptı ve New York'ta kitaplar ve el yazmalarıyla dolu bir apartman dairesinde, harflerin ve öğrenmenin yaşamının nazik karmaşası içinde emekliliğini yaşadı (Grieder 1970, 311). 1952-1953 yıllarında Anakara'daki bozgunundan sonra kendilerini toparlayan Milliyetçilerin bulunduğu Tayvan'a kısa bir ziyaret gerçekleştirdi. Hu 1954'te, Chiang Kai-shek'in Cumhurbaşkanlığında ikinci dönemine seçildiği Ulusal oturumlara katılmak için tekrar Tayvan'a gitti. 1958'de Chiang, Hu'yu Academia Sinica'nın Başkanlığına atadı. Hu Shih Nisan ayında adaya döndü ve ömrünün kalan dört yılında, Üniversite'nin tesisleri iyileştirmek ve Tayvan'da bilimsel eğitimin gelişmesi için Çin-Amerikan bilimsel iş birliğini teşvik etmek için çalıştı (Grieder 1970, 311).

Dr. Hu Shih, son yıllarda şüphesiz "özgür" idi. Hu, Çin'in en göze çarpan entelektüel süsü ve Dört Mayıs neslinin hayatta kalan adadaki en prestijli insanı olarak, yirmili yılların umutlu dönemiyle görünür bir bağlantı rolünü, geleneksel zarafeti, şehirliliği ve iyi mizahıyla oynadı. O her zaman saygı duyulan birisi olarak kaldı. Komünistler tarafından 1955'te titizlikle yürütülen hayatı ve eserlerini itibarsızlaştırma kampanyası, ancak Hu'nun bir ışığın içinde kahramanca canlanmasını ya da omuzunda bir şehitlik mantosu gibi durmasını sağladı (Grieder 1970, 312).

Hu artık yaşlı bir adamdı, sağlığı bozuk ve kalbi zayıftı. 24 Şubat 1962 günü öğleden sonra geç saatlerde ölüm hızlı ve nazik bir şekilde geldi. Dr. Hu Shih, Academia Sinica'ya yeni seçilen arkadaşları için verdiği bir resepsiyondan sonra misafirlerine veda ederken kalp krizi geçirdi ve hayatını kaybetti (Grieder 1970, 313). Son saatlerini, onu ve olmaya çalıştığı şeyi olduğu gibi takdir etmeyi başarabilen arkadaşlarının ve akademisyenlerin arasında, sosyal bir ortamda uygun bir şekilde harcamıştı. Hu için tercih edebileceğinden fazla geleneksel tarzda oldukça etkileyici bir cenaze töreni düzenlendi. Pekin Ulusal Üniversitesiyle Çin Cumhuriyeti bayrakları tabutunun üzerine örtüldü ve

Chiang Kai-shek'in kendisi de saygısını sunmak için yas tutan sayısız insanın başında geldi. Hu Shih, Taipe'nin yaklaşık on mil doğusunda, Nankang'daki Academia Sinica binalarına yukarıdan bakan bir tepede inşa edilen mezara defnedildi (Grieder 1970, 313). Böylece yetmiş bir yıl önce başlamış olan bir hayat sona erdi. Ancak, akılda ve gelenekte çok uzak bir zamanda olan Hu'nun yolculuğunun aşamaları on yıllarla değil, yüzyıllarla ölçülmelidir (Grieder 1970, 313).

Bay Wu Hao, 2012 yılında Hu Shih'in doğumunun 120. yıldönümü anısına, Hu Shih'in Pekin'deki Yabancı Dil Öğretim ve Araştırma Basını tarafından önerilen İngilizce makalelerinin en iyilerini seçip yeniden düzenlemiş ve bunları üç tema şeklinde yayımlamıştır: Chinese Literature and Society (Çin Edebiyatı ve Toplumunu), Chinese Philosophy and Intellectual History (Çin Felsefesi ve Entelektüeli) ve National Crisis and Public Diplomacy (Tarih ve Ulusal Kriz ve Kamu Diplomasisi). Bu üç ciltlik koleksiyon Hu Shih'in kapsamlı bir koleksiyonunu sunmak yerine akademik düşüncelerinin özünü temsil etmeyi amaçladığı için önceki baskılardan farklıdır. Bu nedenle, sadece Hu Shih'in en önemli ve en temsili parçaları buna dahildir (Shih 2013, VIII).

Sonuç

Dr. Hu Shih 71 yıllık ömründe, üç rejime (Çin İmparatorluğu (Mançu Hanedanlığı), Çin Milliyetçi Parti Cumhuriyet dönemi, Çin Komünist Partisi Rejimi), iki devlete (Çin Halk Cumhuriyeti ve Tayvan (resmi olarak kabul görmese de)), iki dünya savaşına, iki cemiyete (Milletler Cemiyeti ve Birleşmiş Milletler) ile sayısız devrimler, isyanlar, iç ve bölgesel savaşlara tanıklık etti. Yine bu ömre Hu Shih, geniş bir yelpazeye yayılan ilgi alanlarıyla ve üstün yetenekleriyle; yazarlığı, devrimciliği, bilim adamlığını, filozofluğu, öğretim üyeliğini, akademisyenliği, siyasi danışmanlığı ve diplomatlığı sığdırdı.

Dr. Hu Shih, yaşadığı çağda, sık görünen olayların ortasında makul analizlere direnmek ve iyimser değerlendirmeye inanmak, aklın sesini duyurmak ve bazen alışılmış iyimserlik halini bile bulanıklaştırmakla tehdit eden hayal kırıklığını ortadan kaldırmak için mücadele etti. Onun mantıklı ve makul insanlar tarafından tarihin akışının şekillendirilebileceğine olan inancı savaşın acı yılları, siyasi krizler, sivil iç çatışmalar ve toplumsal devrim hareketleri nedeniyle hayatta kalamadı.

Hu Shih, halkının geleneklerine ve batıl inançlara körü körüne inanmayı kabul etmemiş, aklın, bilimin ve batılı liberal değerlerin üstünlüğüne inanmıştır. Hu Shih bu değerleri öncelikle ilk eğitimi aldığı babasından ve klasik eğitim

yerine akılcı eğitimine büyük önem veren annesinden, daha sonra henüz onlu yaşların başındayken Chu Hsi tarafından Budizm karşıtı düşüncelerden derlenmiş bir metnin sayfalarından, amcasının evinde boş bir odada çöp olarak bulunduğu Shui-hu Chuan'ın eserleri olan Ming ve Ch'ing hanedanlarının şaheser popüler hikayelerinden, 1904-1908 yılları arasında Shanghai'da "Batı çalışmaları" alanında bazı kurslar sunan üç okulda geçirdiği yıllarda özellikle Yen Fu'nun çevirilerini ve Liang Ch'i-ch'ao'nun Batı ve Çin entelektüel ve politik tarihi üzerine denemelerini okuması ve nihayet 2010 yılında gittiği Amerika Birleşik Devletlerinde Dewey'in rehberliği altında yaşadığı kapsamlı entelektüel ve sosyal tecrübeden almış ve bu onu Çinli arkadaşlarından farklı olarak Batılılaştırmıştı.

Hu Shih siyasi olarak yönetimle aynı düşünmüyordu, ancak gerçek bir milliyetçiydi. Eylül 1931'de Japonya Çin'in kuzeydoğu eyaletlerini işgal ettiğinde bazı entelektüeller olayın şaşkınlığı içinde ne yapacaklarını bilmez ve bazıları devrim için yürürken, bilimin tüm kötülükler için her derde deva olduğuna sadakatle inanan Hu Shih öğrencilerin eğitimlerine devam etmelerini sağladı. Hu bunun yanında, 1932-1937 yılları arasında çıkardığı Tu-li p'ing-lun (The Independent Critic, Bağımsız Eleştiri) adlı haftalık bir siyaset dergisinde, yabancı istilanın ve iç çekişmenin karanlıklaşan arka planına karşı anayasacılık davasını savunmaya devam etti. Hu Shih, 1937 Yazında Japonya ile daha az maliyetli bir çözüm için tüm umutlar paramparça olunca, Milliyetçi hükümete bağlılığını ilan etmek için hiç zaman kaybetmedi. Böyle zamanlarda, "devletin korunmasının" herkesin ilk kaygısı olması gerektiğini deklare etti.

Hu Shih her ne kadar Kuomintang ve Çin Komünist Partisi ideolojilerine inanmasa da siyasi anlamda Chiang Kai-shek ile birlikte hareket etmiştir. Hu Shih'in Chiang Kai-shek ile bu anlamda ilk teması literatüre göre, 7 Temmuz 1937'de Chiang Kai-shek'in yazlarını geçirdiği Kiangsi'deki ikametgahında hükümet tarafından organize edilen "yaz sohbeti" toplantısında olmuştur. Daha sonra Hu Shih bir dizi resmi görevlerde yer aldı; Eylül 1938'de Milliyetçi Hükümetten aldığı ilk resmi görev olan Çin'in Washington Büyükelçiliği, 1945 yılında, San Francisco'daki Birleşmiş Milletler kuruluş konferansında Çin heyeti üyeliği, 1947 yılında Ulusal Meclis üyeliği. Bu dönemde Hu Shih ile Chiang Kai-shek arasındaki ilişkiler görünüşte çok iyi değildi. Örneğin, 1942'de Hu Shih beklenmedik bir şekilde ABD'deki Büyükelçilik görevinden geri çağrıldı. Chiang Kai-shek'in Hu ile hoşnutsuzluğu, Hu'nun Çin'in davasını savunmaktan ziyade Amerikan politikalarını haklı çıkarmak için daha çok çaba sarf ettiğine inanmasından kaynaklanıyordu. Ancak Chiang Kai-shek Hu Shih'e karşı büyük saygı duyuyordu. Nitekim Ulusal Meclis anayasal görevi gereği Mart 1948'in sonunda yeni hükümetin başkanını seçmek için hazırlandığında Chiang Kai-

shek bölünmüş bir ulusun başkanlığını istemediğini açıklamış ve istediği Cumhurbaşkanlığı adayının özelliklerini sıralarken Hu Shih'in niteliklerini tanımlamıştır. Buna ilave olarak 1948 sonbaharında kuzey Çin'de milliyetçi dava kaybedildiğinde, Hu Shih Aralık ayında kuşatma altındaki Pekin kentinden Chiang Kei-Shek'in kişisel emri ile gönderilen bir uçakla ayrıldı. Daha sonra da 1958 yılında Chiang, Hu'yu Academia Sinica'nın Başkanlığına atadı. Hu Shih 24 Şubat 1962 günü Academia Sinica'da görevi sırasında hayatını kaybettiğinde düzenlenen cenaze töreninde Chiang Kai-shek saygısını sunmak için yas tutan sayısız insanın başında geldi.

1958'de Academia Sinica'nın Başkanı olarak atanması dolayısıyla yapılan törene katılan Başkan Chiang konuşmasında Dr. Hu'ya övgüde bulunduktan sonra bu göreve atanmasında en önde gelen nedenin onun moral karakterinin olduğunu söyler. Bunun üzerine ayağa kalkan Dr. Hu, Academia Sinica Başkanlığı gibi bir görevin tek başına moral değerlerle yürütülemeyeceğini, asıl olanın entelektüel kalite olduğunu ve görevi üstlenmeye böyle bir anlayışın ruhuna uygun olduğu için razı olduğunu ifade eder. Çünkü onun düşüncesine göre görevlerin başarıyla yürütülmesi için moral değerler tek başına yeterli değildir. Academia Sinica gibi öğretim kurumlarının hedef ve amaçları bilimsel ruh ve metodolojiyle tanımlanmalıdır. İşte Dr. Hu Shih'in günümüz için de çok değerli olan evrensel hayat felsefesinin özü budur: Bilimsellik ve metodolojik sistem. Hu ne yapılırsa yapılsın içinde bilimsel ruhun hâkim olması gerektiğine inanmaktadır. Onun için ülkenin bütün geri kalmışlıklardan kurtuluşunun anahtarı; "bilim yoluyla ulusal kurtuluş" sloganında yatmaktadır.

Dr. Hu Shi, Çin'de yeni edebiyat ve dilde sadeleşme hareketinin öncüsüdür. Bir başka deyişle Sade dili Çin şiirine sokan bilim insanıdır. Bu amaçla Yeni dil hareketinin ilk sistemli teklifi ondan gelmiştir. Dr. Hu kitlesel aydınlanmanın dil ve edebiyatla kazanılacağına inanarak evrimsel edebiyat tarihini savunmuştur. Edebiyatı birbirine bağlı zincirler gibi görmüş, her bir devirde adım adım ilerlediğini, her dönemde değişime uğradığını ifade etmiştir. O evrim teorisini edebiyat tarihi üzerinde uyarlayarak, onu yeni edebiyat hareketinin güçlü bir argümanı olarak ileri sürmüştü ve Çin klasik edebiyatı ağacının yeni edebiyat gelişip serpilinceye kadar budanması gerektiğine inanmıştır.

Hu'nun "Edebiyat devriminden" amacı; birincisi yaşayan bir edebiyat, ikincisi ise ilgi odağına insanı yerleştiren bir edebiyat yaratmak olmuştur. Hu, bu yeni edebiyatın yaratılması için harekete bir kez başladığında, gelecek neslin hareketi başarıya ulaştırmaya devam edeceğine inanmıştır. Bunun sonucu olarak; Hu Shih'nin makaleleri, kitapları, nihayetinde fikirlerinin derlendiği tüm eserleri sadece kendi yaşadığı zamana ışık yaymakla kalmamış, aynı zamanda sonraki dönemleri de büyük bir güçle aydınlatmaya devam etmektedir.

Dr. Hu Shih, “kendiniz ve adınızın, ikisi de sizin olmaktan çıktığında, Chiang (Batı Nehri) ve Ho (Sarı Irmak) gibi sonsuza dek bitip tükenmek bilmeden akmaya devam edeceğine” inanıyordu. Hu'nun isminin de edebiyat üzerine olan fikirlerinin de “Chiang” ve “Ho” gibi, bitip tükenmek bilmeden akmaya devam edeceğine dair hiçbir şüphe yoktur.

Kaynakça

- Eberhard, Wolfram. 2019. Çin Tarihi. Türk Tarih Kurumu Yayınları XIII. Dizi, Sayı 3. Ankara: Kuban Matbaacılık Yayıncılık.
- Grieder, Jerome B. 1970. Hu Shih and the Chinese Renaissance: Liberalism in the Chinese Revolution, 1917–1937. Cambridge, Massachusetts, USA: Harvard University Press.
- Kalkır, Nurcan. 2021. “Modern Çin Edebiyatının Öncülerinden Lu Xun’ün “İlaç” Adlı Eserinin Yorumlanması”. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 67, 1-11.
- Kement, Fatih. 2017. Çin edebiyatının en önemli isimlerinden olan Hu Shi üzerine. <https://www.edebiyathaber.net/cin-edebiyatinin-en-onemli-ismi-olan-hu-shi-uzerine-fatih-kement/> (Erişim 23 Nisan 2022).
- Kement 2, Fatih. 2017. Hu Shi’nun “50 Yıllık Çin Edebiyat Tarihi” adlı kitabı üzerine. <https://www.edebiyathaber.net/hu-shinin-50-yilin-cin-edebiyat-tarihi-adli-kitabi-uzerine-fatih-kement/> (Erişim 23 Nisan 2022).
- Kızılcıç, Cem. 2012. Çin Komünist Partisi Tarihi. Cilt 1. İstanbul: Canut Yayınevi.
- Kissinger, Henry. 2020. Çin: Düünden Bugüne Yeni Çin. İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Lien, Chan. 2022. Hu Shih Chinese leader and scholar. <https://www.britannica.com/biography/Hu-Shih> (Erişim 23 Nisan 2022).
- Shao-pin, Shih. 1966. Hu Shih And Wu Han”, *Jen-min jih-pao* [People’s Daily], Academic Research Section, No. 129, April 13, s.34-48.
- Shih, Hu. 2013. English Writings of Hu Shih Chinese Philosophy and Intellectual History (Volume 1). China Academic Library, New York Dordrecht London: Springer Heidelberg.
- Shih, Vincent Y.C. 1962. A Talk with Hu Shih. *The China Quarterly* Vol.10, s.149-165.



Book Review

The unintended consequences of interregionalism: effects on regional actors, societies and structures

Burcu Ermeydan ^{1,*}

¹ PhD., Independent Researcher, Turkey. ORCID: 0000-0002-5809-6717

* Correspondence: bermeydan@gmail.com

Lopez-Lucia, Elisa and Frank Mattheis (eds). *The Unintended Consequences of Interregionalism: Effects on Regional Actors, Societies and Structures*. Abingdon, Oxon; New York, NY: Routledge, 2021. 242 pp.

DOI: <http://dx.doi.org/10.38154/cjas.41>

The Unintended Consequences of Interregionalism: Effects on Regional Actors, Societies and Structures is an edited volume that offers an alternative perspective to studies on interregionalism. Today, the regional world order is defined around regional pools, however, regional groups and regional organizations are gaining more prominent positions in the international order. Indeed, along with nation-states, regional groups and organizations are acquiring an “actor” role for themselves by establishing diplomatic and economic ties with their counterparts in different regions. This is not a new phenomenon, as the interregional dialogue between regional groups in different parts of the world has been witnessing a resurgence since the 1990s, accompanied by many studies that seek to define and analyze them. That said, most of the existing works on the topic adopt a deductive approach and have a Euro-centric focus, and tend to highlight whether the interregional dialogues achieved their intended goals. The Unintended Consequences of Interregionalism breaks these norms by approaching the topic inductively, while also considering myriad regionalisms, addressing the fact that different regions produce distinct “regionalisms”, and, therefore, a plethora of “interregionalisms” exist. The edited volume presents a unique perspective – one that grapples with the unintended outcomes of interregional interactions.

The volume is presented in eleven chapters, including the introduction in which Lopez-Lucia and Mattheis, as the editors, explain the volume's aim,

approach and targeted contribution to the field. The following chapters then present a different case of interregionalism, classified under three headings defining the effects of the unintended consequences of interregional relations. The chapters by Haroldo Ramanzini Junior, Giulia Tercovich and Carolina Salgado present the actors' positioning results in unintended consequences in interregional dialogues, indicating that while interregional links may seek the creation and consolidation of common policies, the actual outcome may instead be conflict, competition and marginalization. In the second section, Dominik Giese, Bruno Theodoro Luciano and Friedrich Plank examine the European Union's (EU) relations with the Association of Southeast Asian Nations (ASEAN), Al Mercado Común del Sur (MERCOSUR) and West Africa, and conclude that due to mismatches of principles and the presence of bilateral initiatives that hinder interregional cooperation in the institutional structure, unintended consequences arise that undermine the structure of interregional dialogues. Finally, the third category investigates the social impact of the unintended consequences of interregional links in the Sahel, Horn of Africa and Eurasia. The contributors to this section, Baldaro, Grant, Issa and Yusuf, Oltramonti and Wolfschwenger, claim that interactions between regional agents may result in instability – and even regional fragmentations – as a result of transforms in the socio-political environment in which interregional interactions are practiced.

Today, interregional relationships spanning different parts of the world are becoming a defining feature of the international order, and interregional dialogue has become an integral part of International Relations and Area Studies. That said, the notion of interregionalism, which is still an emerging field of research, necessitates alternative theoretical and methodological perspectives. With its emphasis on unintended consequences, the volume makes two significant contributions to the field. First, it demonstrates that the notion of interregionalism has multiple forms, making it necessary to treat interregional interactions as interregionalisms; and second, it reveals that the outcome of each interregional interaction can be different, as the result may not be in line with the goal. Viewing the issue through a lens of unintended consequences reveals variations in the possible outcomes of interregional interactions that may be both negative and positive, depending on the case. In this way, it becomes possible to distance oneself from the overemphasized expectations cited in the existing studies, and to understand that interregional interactions are always open to transformation in terms of the socio-political environment, the actors' positions and structures behind the interactions.

In this regard, the most laudable contribution of the 245ölüme is the way it approaches the 245ölüme of interregional dialogue, and relies on this approach as a decentralizing tool for its examination of the notions of regionalism and interregionalism. Each chapter, focusing on different cases of interregional dialogues, contributes to the discussion on the unintended consequences of interregionalism by preventing EU-centric bias and deductive thinking. One of the 245ölüm problems of EU-centrism and deductive thinking in such studies is the overemphasis on the 245ölüme of asymmetry and expected outcomes. This edited 245ölüme, in contrast, throws light on the diversity of interregionalism in terms of geography, the actors' positions and the outcomes of interregional interactions.

As a note of caution about the edited volume: the book makes heavy criticisms of the EU-centrism of existing studies, yet, alongside the chapters focusing on different regions, like the Sahel, and South America, it still talks about the EU, such as the case study of the EU's relationship with Russia, ASEAN and West Africa. These chapters are written explicitly without an EU-centric bias and the overemphasis on the notion of asymmetry, as the edited volume attests, although it would be more fruitful to feature studies of interregional interactions in which the EU plays no part. That said, with the alternative perspective it brings, the book certainly opens the door to future studies.

This book contributes to the body of literature on regionalism by demonstrating how region-to-region interactions are always open to change. Almost all similar works on interregionalism conclude with suggested remedies to challenging problems and the future prospects for the development of interregional relations, as they are built upon expectations. By highlighting the unintended consequences of such interactions to scholars of interregionalism and policymakers, this book reminds us that there is always the potential for surprises in interregional interactions that go beyond any pre-defined expectations. In its current state, literature on regionalism is searching for new conceptual, theoretical and methodological approaches to interregional and intraregional interactions. With the coherence of each contribution, the novel approach adopted in this edited volume opens a new window of opportunity for the assessment of different interregionalisms.

A broad array of people with an interest in interregionalism and regionalism can benefit from this volume. As the book accepts, unintended consequences are an inescapable aspect of international relations, and so in addition to those with an academic interest in regionalism, scholars of international relations working on different subjects may gain insight from the edited volume's emphasis on

unintended consequences while examining the effects of particular issues in international relations.



© 2022. This work is licensed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY) license (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

Kitap İncelemesi

Kore nasıl Kore oldu?

Müjgan Işık ^{1,*}

¹ Doktora Öğrencisi, Uluslararası İlişkiler, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta, Türkiye. ORCID: 0000-0002-2708-4115.

* İletişim: mjgnsk@gmail.com

Andrew, Salmon. 2020. *Kore Nasıl Kore Oldu? (Modern Korea: All That Matters)*. İngilizce Aslından Çeviren: Cansen Mavituna. Metropolis Yayıncılık, İstanbul.

DOI: <http://dx.doi.org/10.38154/cjas.45>

2020 yılında dilimize kazandırılan kitap, bir Uluslararası Medya Kuruluşu olan Asia Times'ın Kuzeydoğu Asya muhabiri olan gazeteci-yazar Andrew Salmon tarafından 2014 yılında kaleme alınmıştır. Yazar çeşitli medya kuruluşlarında çalışmış ve Kore tarihi ile ilgili kitaplar yazmıştır. Kore tarihi ile ilgili yazdığı kitaplarla 2010 yılında Güney Kore Parlamentosu'nun 'Kore Dalgası' ödülüne ve 2016 yılında Kraliçe 2. Elizabeth onuruna verilen Britanya İmparatorluğu Üstün Hizmet Nişanı'na layık görülmüştür. Yazar günümüzde Asya çalışmaları alanında lisansüstü öğrenim görmekte ve Seul 'de yaşamaktadır.

Yazarın Güney Kore'de yaşıyor olması olayları yakından gözlemleme fırsatına sahip olduğundan dolayı Güney Kore hakkında geçmişten günümüze bir rehber kitabı niteliğinde olduğunu söylememiz mümkündür. Güney Kore hakkında bilgi edinmek isteyen, meraklı okuyucular için oldukça anlaşılır şekilde okuması rahat bir kitap. Kitap aynı zamanda yazarın kendi deneyimlediklerinden derlediği anekdotlarla da zenginleştirilmiştir. Çevirisi de oldukça akıcı ve anlaşılır. Kore hakkında dilimizde kısıtlı sayıda eser olduğu için konuyla ilgili bir başlangıç kitabı olabilecek niteliğe sahip olduğunu düşünüyorum. Beste Doğan tarafından tasarlanan kapak tasarımının da kitabı özetler nitelikte olduğunu ve kitap için merak uyandırdığını düşünüyorum.

Kitap 149 sayfadan ve 6 bölümden oluşmaktadır. Önsözünde Güney Kore'nin ileri teknoloji üreten bir süper güç olduğundan küresel ticaretin önde gelen oyuncularından ve Asya'nın en dinamik popüler gücü olduğundan bahseden yazar, ülkenin hızlı şekilde gerçekleşen ekonomik, siyasi ve toplumsal

kalkınma hikayesinin gelişmekte olan ülkeler için bir rehber olduğunu düşündüğünden bahsetmektedir. (s. 9) Aynı zamanda önsözünde Güney Kore ve Kuzey Kore'nin yeniden birleşmesinin oldukça zor olduğundan bahsederek kitabın ilerleyen sayfalarında bu zorluğun nedenlerini açıklamaktadır.

Bölünme ve Yıkım adlı ilk bölümde Kore Savaşı'nın başlamasına neden olan sebeplerden bahsederken diğer ülke ve uluslararası örgütlerin bu savaşa karşı olan tutumlarını da değerlendirmektedir. Güney ve Kuzey Kore'nin savaş sonunda nihai bir barış anlaşması imzalanmadığı için savaşın sonuçlarının hala bölgedeki insanların pek çoğunu etkilediğinden bahsetmektedir. (s. 26) Savaş sonunda Güney ve Kuzey Kore'nin dış dünyaya karşı olan tutumlarının birbirlerine oldukça zıt olduğunu belirtmektedir. Güney Kore'nin zenginleşme yolunu seçtiğini anlatırken Kuzey Kore'nin içe kapanarak fakirleştiğinin altını çizmektedir.

İkinci bölüm Ekonomik Mucize başlığı altında incelenmektedir. Güney Kore'deki değişimlerin ve dönüm noktası olan olayların yaşandığı sırada çocuk hatta bebek olan kişilerin günümüzde ülke gelişimi için çabalayan kişiler olduğunu anlatmaktadır. Güney Kore'de yaşanan değişim ve dönüşümün kolay olmadığından kimi zaman yükselişlerin kimi zaman düşüşlerin yaşandığından bahseden yazar günümüzde Güney Kore'deki küresel markaların nasıl ortaya çıktığına da değinmektedir.

Siyasi Mucize başlığıyla üçüncü bölümde Güney Kore'de siyasi açıdan aksaklıklarını ve bu aksaklıklar süresince toplumun ne gibi durumlara maruz kaldığını anlatmaktadır. Yaşanan bazı olayları Çin'deki Tiananmen olaylarına benzeten yazar, halkın gücünün siyasetin eksikliklerini nasıl tamamladığının altını çizmektedir. Ülkede halkın, başkanlarından hesap sorabiliyor olmasını demokrasi adına umut verici olarak görmekte ve Güney Kore'nin siyasi olarak başından geçen olayları genel hatlarıyla özetlemektedir.

Toplumsal Mucize başlığında Güney Kore'nin yaşadığı zor dönemlerde toplumun ne durumda olduğundan ve zamanla modernleşerek aştığı olay ve olguları anlatmaktadır. Güney Kore'nin farklı bir ülke olduğundan bahsederek ülkenin gelişmesi için atılan bazı adımlardan bahsetmektedir. Bu adımların mimari yapıların dönüştürülmesi, giyim tarzlarının değişimi, eğlence faaliyetlerini geliştirme ve genişletme olarak atıldığını belirtmektedir. Özellikle 1990'lı yıllardan beri yumuşak güç adına önemli adımlar attığını ve bu konu üzerinde fazlaca mesai harcadığını anlatmaktadır.

Beşinci bölüm olan Kuzeydeki Münzevi Krallık adlı başlığa dünyadaki kötülükler karşısında her an tetikte olmayı öğütleyen bir Kore atasözü ile başlayan yazar Güney Kore'nin sonu gelmeyen savaşlar yaşadığından ve bunlara karşı hem ideolojik değişimlerden hem de liderlerin değişimlerinden

bahsetmektedir. 1991 yılında Sovyetler Birliği'nin dağılması sonrasında Kore yönetiminin ticaret ve yardım kaynaklarını kaybettiğine ve bu kayıpların ülkeyi ne şekilde etkilediğine değinilmiştir. Bu kayıpların üzerine ülkede art arda seller yaşanmış buna bağlı olarak verimsiz hasatlar yaşandığı ve alınan önlemler yetersiz kaldığı için tarım sektörünün ne hale geldiğini açıklamıştır.

Son bölüm olan Quo Vadis Kore? Başlığında Kore'nin ne durumda olduğunu ve ilerleyen dönemlerde nelerle karşılaşabileceği hakkında çıkarımlarda bulunmaktadır. Güney Kore'nin gelişmiş ve kendini aşmış ülke olmasının yanında hala yaşamaya devam ettiği yapısal, kurumsal kusurlara, kültürel sorunlara değinmektedir. Eğitim sisteminin Güney Kore üzerindeki etkilerini ve eğitim sisteminde izlenen yolların neler olduğunu anlatmaktadır. Eğitimde yaşanan başarıları diğer ülkelerin gıpta ile baktığı ve alınan eğitimlerin toplumdaki yansımaları değerlendirilmiştir. Güney Kore'nin, Kuzey Kore ile ilgili neler düşündüğünü, birbirine zıt iki yolu seçen devletlerin gelecekte durumlarının ne olabileceği hakkında varsayımlarda bulunmaktadır. Olası bir birleşmenin Güney Kore'ye ne gibi dezavantajları olacağından Kuzey Kore'ye ise ne gibi avantajlar sağlayacağından bahsetmektedir.

Yazar, Kore'nin barışçıl yollarla olası bir birleşme sağlamasının sadece iki taraf için değil bölgedeki ülkeleri ve sistemi de yakından etkileyeceği, küresel anlamda oldukça olumlu sonuçlar doğuracağı öngörüsünde bulunmuştur. Bir birleşme durumunda Kuzeydoğu Asya bölgesinde stratejik bir savaş çıkma olasılığının da en az düzeye ineceğini belirten Salmon, küresel ekonomi için oldukça olumlu sonuçlar doğurabileceği değerlendirmesini de yapmıştır.





CJAS

Cappadocia Journal of Area Studies

Kapadokya Üniversitesi
Sosyal ve Stratejik Çalışmalar Uygulama ve Araştırma Merkezi
50420 Mustafapaşa, Ürgüp, Nevşehir, Türkiye

T : +90 [384] 3535009 F : +90 [384] 3535125

cjas@kapadokya.edu.tr

ISSN: 2717 - 7254

cjas.kapadokya.edu.tr

